

Aposoro

Jesu täño biñamtä komeni komeni weñ patkuko unitäño manbiñam

Jesutä Munapik iniñ kirekta yäjnkuk

1-2 ✧ Eruk, äma ärowani Tiofilus, man ño gäwera nadä;

Manbiñam pengän täñpäñ tamiñkuro uwä* ñode kudän täñkut; Imaka imaka Jesutä yäput peñpäñ täñkuko u ba ämawebe yäwetpäñ yäwonaerek täk täñkuko u kudup kudän täñkut. Imaka täñkuk ba yäj yäpmäj äbukken unitä päbä Nanitä yäjikñat yäpmäj äronkuk-ken u kudup kudän täñkut. Jesu uwä kunum gänañ ärowayäj keräp täñirän äma mani biñam yäpmäj kuñatta yäpmäj daniñkuko u ahäj yämiñkuk. Ahäj yämiñpäñ Munapik täño kehäromi terak epän man yäwetkuk.

3 ✧ Eruk komi nadäñpäñ kumbuko u punin terak kadäni mäyap ahäj yämiñpäñ paot täñirän kepma 40 ude tärenkuk. Ahäj yämiñpäñ kudän mebäri mebäri täñirän bureni-inik kodak itak yäj nadäñkuñ. Kadäni kadäni ahäj yämiñpäñ Anututä intäjukun it yämiñirän gämoriken iritta man yäwet täñkuk.

4 ✧ Täñkañ kadäni kubä penta itkun-ken uken ñode yäwetkuk; In Jerusalem nämo peñpeñ kuneñ yäk.

✧ **1:1-2:** Luk 1:3; Mak 16:19; Luk 24:49-51 * **1:1-2:** Manbiñam Luktä pengän kudän täñkuko uwä miti wäpi Luk ✧ **1:3:** Luk 24:36-49; Apos 10:41 ✧ **1:4:** Luk 24:49; Jon 14:16-17; Apos 2:33

Ini ugän itkaŋ, iron Nantä tamikta yänkehärom täwani täwetkuro ukeŋonita kaŋ itsämbut.

5 ✧ Jontä ämawebe ume-inikpäŋ ärut yämik täŋkuko upänkaŋ kadäni keräpigän itkaŋ Anututä Munapikpäŋ api uwäktäŋ tamek yän yäwetkuk.

6 ✧ Eruk kadäni penta itkuŋ-ken uken aposoro unitä ŋode iwet yabänkuŋ; Ekäni, gäk kadäni ŋoken Rom gapman yawat kireŋiri Isrel ämawebe nintä bian itkumäŋo ude ninin keran api itne ba nämo?

7 ✧ Ude iweräwä kowata ŋode yäwetkuk; Intä nadäkta yän tamani uyaku, kepma ba kadäni Nantä iniken nadäk ärowani uterak peŋkuko u nadäneŋ. Upänkaŋ nämo. Kadäni ba kepma Nantä ini-tägän nadätak.

8 ✧ Täŋpäkaŋ kämiwä Kudupi Munapiktä inken äpäŋpäŋ kehäromi tamänkaŋ näkŋo manbiŋam yänahäk äma api täneŋ. Täŋpäŋ inä näkŋo manbiŋam Jerusalem yotpärare-kentä yänahän yäpmän Judia ba Samaria komeken api kuneŋ. Yänahän yäpmän kuŋirä komeni komeni kudup api kuŋat morewek yäk.

9 ✧ Jesutä man ude yäwet morewänkaŋ aposoro dapuri terak Anututä imagut yäpmän kunum gänaŋ äronkuk. Äronjirän gubamtä uwäk täŋjirän ijiwä waŋkuŋ.

10 ✧ Ijiwä wawäpäŋ doranpäŋ dapun pen täŋ irirä äma yarä tek paki nitek unitä bäräneŋ ahän yämiŋkumän.

11 ✧ Ahän yämiŋpäŋ yäwetkumän; Galili nanik in

✧ **1:5:** Mat 3:11 ✧ **1:6:** Luk 24:21 ✧ **1:7:** Mak 13:32 ✧ **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48; Apos 2:32, 3:15; Apos 5:32 ✧ **1:9:** Jon 6:62
 ✧ **1:10:** Luk 24:4 ✧ **1:11:** Mat 26:64; Luk 21:27

imata kunum terak dapun käron tãñ itkan? Jesu dapunjin terak kunum gãnan ärotak uwä ärotak udegän ittängän änenji äpäñirän api känenj yäk.

Judas tãño komenita äma kubä kan-ahãñkuñ

12 ✧ Tãñpäkan iwaräntäkiyetä man ude nadãñpãñ Olip Pom penpãñ äyãñutpen äpãman Jerusalem kuñkuñ. (Olip Pom uwä Jerusalem dubinken itak, ban nämo, 1 Kiromita ude).

13 ✧ Eruk, Jerusalem äronpãñ yot ini irani-ken äro itkuñ. U wäpi ñode; Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batorom, Matiyu, Alfias tãño nanaki wäpi Jems, Saimon Selot yãñ iwerani, ba Jems tãño nanaki wäpi Judas.

14 ✧ Äma udetä kadäni kadäni äbä kubä-kengän itpãñ Anutu-ken yãñapik tãk tãñkuñonik. Jesu tãño miñi wäpi Maria ukät webe ätu ba Jesutä iniken noriye penta itkan yãñapik tãñkuñonik.

15 Eruk kepma kubä nadäkinik tãñpanitä käbeyä tãñkuñ. Ämawebe 150 ude bumik unitä itkuñ. Irirä Pitatä bãmopi-ken akuñpãñ ñode yãwetkuk;

16 ✧ Notnaye, bian Munapiktä intäjukun äma De- vit magärrirän Anutu tãño man kudän kubä tãñkuko u Judas terak bureni ahäkta yãwani yäk. Man kudän tãñkuko udegän Judas uwä iwan yãñ-yãkñat päbä yepmanpãñ Jesu inñitkuñ.

17 Judas uwä ninkät nanik kubä ba epän nintä yãpumãño udegän yãpuk yäk.

18 ✧ Tãñpäkan äma unitä waki tãñkuko unita monen yãpuk. Monen upãñ kome suwanjuk. Tãñpäkan kadäni kubä kome suwanjuk-ken

✧ **1:12:** Luk 24:50-53 ✧ **1:13:** Mat 10:2-4 ✧ **1:14:** Jon 6:42, 7:5

✧ **1:16:** Sam 41:9 ✧ **1:18:** Mat 27:3-10

manutpäŋ koki dāpmāŋ wenpāŋ koki kudup kwawak abuŋ yäk.

¹⁹ Ude täŋirän Jerusalem yotpärare-ken nanik päke unitä manbiŋam u nadāŋpāŋ kome u wäpi Nägät Kome yāŋ yāŋkuŋ. (Nägät Kome uwä iniken man terak Akeldama).

²⁰ Täŋpākaŋ man Sam kubäken ŋode kudän täwani;

Tähani u jop parirän ämatä yäpneŋtawä. Sam 69:25

Täŋpākaŋ man kubä pen ŋode;

Äma kudupi kubätä komenita epän kaŋ yäpän yäk. Sam 109:8

²¹⁻²² ✧ Pitatä ude yāŋpāŋ pen ŋode yäkgän täŋkuk; Eruk, Judas täŋo kome yäpmäkta äma, nin ba Ekäni Jesu-kät kadäni käroŋi penta kuŋarani kubä kaŋ kaŋ-ahäna. Jontä ume ärut imänkaŋ epäni yäput peŋkuk kadäni uken nin niwarän täŋpāŋ kuŋat yäpmāŋ äbäŋirän kunum gānaŋ äroŋkuko äma kubä u kudup kaŋpāŋ nadāwani kaŋ kaŋ-ahäna yäk. Kaŋ-ahänakaŋ täŋkentāŋ nimānpāŋ Jesu kumāŋpeŋ akuŋkuko unitāŋo manbiŋami u yāŋahāŋitna kome kaŋ tokŋewän.

²³ Pitatä man ude yāwänkaŋ äma yarä yabāŋ ahāŋkuŋ. Kubä Josep-Basabas, wäpi kubä Jastus. Kubä wäpiwä Matias.

²⁴⁻²⁵ ✧ Yabāŋ ahāŋpāŋä yāŋapik man ŋode yāŋkuŋ; Ekäni, gäk ämawebe kuduŋtagän täŋo bānep käwani. Unita gäk äma yarä ŋoken nanik kubä netāpāŋ

yäpmän danitan u niwoŋärenjiri iwetpena Judas täŋo kome yäpmänkaŋ aposoro epän kaŋ täŋpän. Judas uwä epäni penpäŋ kome waki ini päŋku irekta biŋam yäŋ imani-ken kuŋkuko unita.

²⁶ Ude yäŋpäŋ mobä pipiyäwani kubä yäpmänkä kukŋi äma kubäta iwoyänkuŋ, kukŋi äma kubäta iwoyänkuŋ. Täŋkaŋ maŋpä ärowäkaŋ maŋpäŋä Matiasta iwoyänkuŋo unitä kwawak ahänkuk. Ude täŋpänkaŋ aposoro 11 ukät kuŋatta teŋkuŋ.

2

Munapiktä nadäkinik täŋpani terak äronkuk

¹ ✧ Täŋpäŋ kepma Jesutä kumbuko unitä päbä kepma 50 ude tärenjirän Juda täŋo orekirit kubä wäpi Pentikos ahänkuk. Ahänjirän Jesuta nadäkinik täŋpani ämawebe yot kubä-kengän irirä imaka kubä ahän yämiŋjirän nadänkuŋ;

² Pengänä mämä taŋi pähap kubä, mänit mämä pähap ude kunum gänaŋ naniktä yot itkuŋ-ken u ahänkuk. Ahänjirän nadänpäŋ dapun täŋpäŋ yabänkuŋ;

³ ✧ Imaka kubä kädäp mebet udewani unitä imätkaŋ äma kubäkubä terak ijiŋ yäpmän kuŋjirä.

⁴ ✧ Ijiŋjirä Ekäni täŋo Munapiktä ämawebe kubäkubä terak äronkuk. Munapiktä ämawebe terak äronkaŋ meni täŋpidäm taŋjirän uterakgän man kotäk mebäri mebäri yänkuŋ.

✧ **2:1:** Wkp 23:15-21; Lo 16:9-11 ✧ **2:3:** Mat 3:11 ✧ **2:4:** Apos 4:31; Apos 10:44-46; Apos 19:6; Mak 16:17

5 Kadäni ukengän Juda ämawebe Anutu oraņ imani mäyap kome uken-uken naniktä abä Jerusalem yotpärare-ken itkuņ.

6 Itkaņ mäma pähap u nadänpäņä Munapiktä äpä mäma täņkuk-ken ugän abä tokņeņ moreņkuņ. Abä tokņeņ moreņpäņ nadäņkuņ; Jesuta nadäkinik täņpani ämawebetä ämawebe päke äbuņo unitäņo man kotäk iniken iniken terak yäņirä nadänpäņ-nadäwä inide kubä täņkuk.

7 ✧ Nadänpäņ-nadäwätäk pähap täņpäņ jäkjäk yäņkuņ. Jäkjäk yäņpäņ yäņkuņ; Ai! Äma ŋowä Galili komeken nanikgän.

8 Upäņkaņ jide täņpäņ nininken nininken man terak yäņirä nadäkamäņ? Ninä kome kubäken nanikgän nämo.

9-10 ✧ Nin ätu Patia nanik, ätu Midia nanik, ätu Elam nanik, ätu Mesopotemia nanik, ätu Judia nanik, ätu Kapadosia nanik, ätuwä Pontus nanik, ätu Esia nanik, ätu Frikia nanik, ätu Pamfilia nanik, ätu Isip nanik, ätu Libia kome Sairini yotpärare-ken nanik, ätu Rom nanik yäk.

11 Rom nanik uwä Juda äma bureni ba äma ätu Juda nanik täņo kädet iwarani. Täņpäņ äma ätu Krit nanik, Arebia nanik yäk. Ninä kome uken-uken nanik upäņkaņ äma itkaņ ŋo Anutu täņo täktäki inipärik kubä unitäņo manbiņam nininken nininken man terak yäņahäņirä nadäkamäņ! yäk.

12 Ude yäņpäņ kikņutpäņ-nadäwätäk bumta täņkuņ. Nadäwätäk täņpäņ ini-tägän man yäņpäņ-nadäk ŋode täņkuņ; Wära! Ŋo jide ahätak?

13 Ude yäņirä äma ätutä yäņärok man ŋode

yänkuṅ; Ude nämo! yäk. U wain ume taṅi naṅpän nadäk-nadäki paoräkaṅ man ṅo yäkaṅ yäk.

Pitatä man mebäri yänahänpän yäwetkuk

¹⁴ Ude yänirä Pitakät noriye 11 ämawebe inamiken akuṅpän Pitatä gera terak ṅode yäwetkuk; Juda nanik in ba ämawebe päke uken-uken nanik äbäṅo Jerusalem yotpärare-ken itkaṅ ṅo in juku peṅirä imaka ahatak ṅonitäṅo mebäri täwera nadäwut;

¹⁵ In äma itkamän ṅo wain ume naṅkaṅ täṅguṅguṅ täkamän yän nadäkaṅ, upänkaṅ nämoinik yäk. 9'kirok tamimaṅ apiinik täyak ṅopänkaṅ jide täṅpän täṅguṅguṅ täkamän?

¹⁶ Nadäkaṅ? Imaka ahänirän kakaṅ ṅonita profet biani kubä wäpi Joeltä ṅode yänahänkuk;

¹⁷ *Anututä ṅode yäyak; Tärektärek kadäni-kenä Munapikna ämawebenaye kuduptagänta kireṅ yämiṅira kudän mebäri mebäri api pewä ahäneṅ yäk.*

Äpetjiye nanaktä näkṅo mena jinom yäpmänpän api yänahäk täneṅ.

Ba gubaṅitä kudän kudupi ayäbu ude api käneṅ,

Ba ämawebe tägawanitä näkṅo kudän dāpmonken api yabäk täneṅ.

¹⁸ *Bureni, kadäni uken näkṅaken Munapik epän ämawebenaye terak imaka, api piṅ yäbaret yäk.*

Piṅ yäbarira unitä mena jinom yäpmänpän api yänahäk täneṅ yäk.

¹⁹⁻²⁰ *Tänkaṅ Ekäni täṅo kadäni pähap, iniken mebäri säkgämän kwawak pewän ahäwayän täyak u nämo ahänirän näk kudän kudupi mebäri*

mebäri kunum gänäŋ ba kome terak api pewa ahäneŋ yäk.

Nägät, kädäp mebet, ba gupe pähap api ahäneŋ yäk. Edaptä bipmäŋ urani api täjpek. Ba komepaktä nägätgämän ude api penjyänewek.

21 ✧ *Kadäni uken äma kubätä Ekänitä täjkentäŋ namän yänkaŋ gera yäjirän Ekäni uwä imagutpäŋ tewän inita biŋam api irek yäk.*
Jol 2:28-32

22 ✧ Ude yänpäŋ Pitatä yäwetkuk; Eruk Isrel ämawebe, näkä man ätu täwera nadäwut; Jesu Nasaret yotpärare-ken nanik unita täwerayäŋ. Anututä kehäromi imiŋirän in bämopjin-ken itpäŋ epän kehäromi nitek ba kudän kudupi Anutu-ken nanik täjirän kaŋpäŋ nadänkuŋ. Kudän täjnkuko unitä mebarini yänahäŋirän u Anututä iniŋ kireŋpewän äpuk yäŋ kaŋpäŋ nadänkuŋ.

23 ✧ Uwä Anututä nadänjirän patkuko ude, ba yänjäreŋ imiŋkuko udegän, ketjin terak äronjirän intä iwan täŋ imiŋkuŋ. Inä Anututa nämo nadän imanita iniŋ kireŋjä päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

24 ✧ Upänkaŋ Anututä äma uwä kumbani-ken nanik äneŋi yäpmäŋ päŋaku teŋkuk. Anututä nadäwän patkuko ude kumäŋ-kumänjä äma u täga iŋitnaŋi nämo unita kumäŋ-kumäŋ täŋo komi pähap u ketäreŋ imiŋkuk.

25 Täŋkaŋ unitagän Devittä man ŋode yänkuk;

Näk Ekäni kakinik täjpäŋ nämo kakätäk täyat.

✧ 2:21: Rom 10:13 ✧ 2:22: Jon 3:2 ✧ 2:23: Apos 4:28, 1Pi 1:20

✧ 2:24: Apos 3:15

U kadäni kadäni dubina-ken it täyak unita imaka kubätä näk täga nämö tänpewän umuntäwet yäk.

26 *Unita bänepnatä gäripi nadänpäj menatä oretoret pähap täyak yäk.*

Ba gupna imaka, Anututä täj namayäj täyak unitagän pidäm täyak yäk.

27 ✧ *Tänpäkañ kudupi ämaka näk nabäj äwaräkuk täjiri kumäj-kumäj komeken itpäj nämö api parawet yäk.*

28 *Nämoinik, gäkä irit täjo kädet näwojäreñkuno unita dubika-ken itkañ bänep oretoret terak api kuñaret yäk.* *Sam 16:8-11*

29 ✧ Notnaye, Devittä man ude yäjukuo unita oranin Devit täjo manbiñam kwawak ñode täwera nadäwut; U kumbänpäj äneñkuñ. Unitäjo awañ uwä ninken ño pen itak yäk.

30 ✧ Upäjkañ Devit ini uwä profet itkuko unita ñode nadäjkuñ; Anututä oranaye äbotken nanik kubä kañ-ahäwänkañ intäjukun äma näkä itat ude irekta api tewek yäj nadäjkuñ. Anututä ude täkta ini wäpi terak yäjkehärom tañkuko unita ude nadäjkuñ.

31 ✧ Ude nadänpäj mebäri-ken umu Kristo täjo akukakukita yäjkuñ. Mebäri unita ñode yäjkuñ; Anututä kañ-äwaräkuk täjirän kumäj-kumäj komeken itpäj nämö api parawek yäk.

✧ **2:27:** Apos 13:35 ✧ **2:29:** 1Kn 2:10; Apos 13:36 ✧ **2:30:** 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; Sam 132:11 ✧ **2:31:** Sam 16:10

32 ✧ Eruk, Jesu uwä Anututä kumbani-ken nanik yäpmänj päñaku teñjirän nin kudup dapun-intä kañkumänj.

33 ✧ Täñpäñ äronkuko Anutu täño keru bure käda wäpi biñam ikek itak. Itkañ Munapik ninta biñam yän nimani u Jesutä Nani-ken nanik yäpmänjpäñ piñ nibatak ño yäk. Piñ nibatak unitänjo mebäri kañpäñ nadäkañ ño.

34-35 Täñpäkañ Devit ini uwä kunum gänañ nämo äronkuk. Mangän ñode yänkuk;

Ekänitä näkño ekänina iwetkuk;

Abä ketna bure käda iriri iwankaye äbot gämotka-kengän kañ yepmanja yäk. Sam 110:1

36 ✧ Unita Isrel ämawebe in kudup nadäkinik ñode täñput; Inä Jesu päya kwakäp terak utkuño u Anututä iwoyänjpäñ Ekäni intäjukun-inik irekta teñkuk. Ba Jesu u Kristo, ämawebenaye yämagurekta iwoyäwani ubayänj yänjpäñ yänkwawa tañkuk yäk.

Ämawebe mäyaptä bänepi sukureñkun

37 ✧ Täñpäkañ Pitatä man yänkuko uwä ämawebe bänepi yäpurinik täñpäpäñ Pitakät aposoro ätu ñode yäwetkun; Eruk notniye, nin jide tänayänj?

38 ✧ Yänjirä Pitatä yäwetkuk; In kuduptagän injin injin bänepjin sukurewäkañ Jesu Kristo wäpi terak ume ärut taminjirä momijin kañ paorän yäk. Ude täñjirä Anututä Kudupi Munapik, bänep ironita api tamek yäk.

✧ 2:32: Apos 1:8 ✧ 2:33: Apos 1:4, 7:55-56 ✧ 2:36: Apos 5:30-31

✧ 2:37: Luk 3:10,12; Apos 16:30 ✧ 2:38: Luk 24:47; Apos 3:19

39 ✧ Imata, bian Ekäni Anutunintä injinta ba nanakjiyeta ba ämawebe komeni komeni it yäpmän kukaŋ u inita yämagurayän täyak u kuduptagän Kudupi Munapik tamikta yänkehärom taŋkuk yäk.

40 ✧ Pitatä man ätukät yäpurärätpän umun man ba jukuman ɲode yäwetgän täŋkuk; Inä äma waki täŋpani äbot ɲo kowata yäpnayän täkaŋ uwä yabän umuntaŋ yepmanpeŋ äbänirä tämagutnayän yäk.

41 ✧ Täŋpäkaŋ kepma ugän ämawebe 3000tä Pitatä Jesu täŋo manbiŋam yäwerirän nadänpän iyap täŋirä ume ärut yämiŋirä Jesu täŋo äbotken yäput peŋkuŋ.

42 ✧ Ude täŋpän aposorotä Jesu täŋo kädet niwetpän niwonärewut yänpän nadäkinik täŋpani päke unitä ehutpän kepmani kepmani abä kubäkengän it täŋkuŋonik. Täŋpän bänep kubägän terak täŋkentäk kowata kowata täŋpeŋ kuŋatkaŋ kubäkengän itpän käräga* nanjit Anutu-ken yänapik epän täjit täk täŋkuŋonik.

Bänep kubägän täŋpän säkgämän itkuŋ

43 ✧ Kadäni uken aposorotä kudän kudupi ämatä tänaŋi nämo täŋit, Anutu täŋo kehäromi kwawak pewä ahänirä ämawebe mäyaptä Anututa nadäwä inide kubä täŋkuŋ.

44 ✧ Täŋpäkaŋ nadäkinik täŋpani päke unitä änok kubägän itpän tuŋum imaka kudup uwä nin kuduptagän täŋo yän nadänpän täŋkentäk kowata kowata täk täŋkuŋonik.

✧ **2:39:** Ais 57:19 ✧ **2:40:** Lo 32:5; Plp 2:15 ✧ **2:41:** Apos 2:47, 4:4; Apos 5:14 ✧ **2:42:** Apos 20:7 * **2:42:** Kärägata yäyak uwä Ekäni täŋo däkum naknakta yäyak ✧ **2:43:** Apos 5:11 ✧ **2:44:** Apos 5:12, 6:8; Apos 4:32-35

45 U komeni ba tuɲumi äma ätuta yäniɲ kireɲpän moneɲ yäpmänpän noripaki kubä imaka kubäta wäyäknewänä täñkentän imik täñkuɲonik.

46 ✧ Täñpän kepma kepma kudupi yot gänäɲ äro kubä-kengän itpän Anutu iniɲoret täñkuɲonik. Täñkaɲ ketem ba käräga uwä, yot kubäkubäken penta itpän bänep kubägan penpän oretoret terak nak täñkuɲonik.

47 ✧ Täñkaɲ kadäni kadäni Anutu wäpi yänpän iniɲoret täñkuɲonik. Säkgämän ude kuɲarirä ämawebe kuduptä gäripi nadän yämik täñkuɲonik. Täñpäkaɲ kepmani kepmani Ekänitä epän täñjirän ämawebe ätu bänep sukurenpän Anututa biɲam täñpän nadäkinik täñpanitä äbotken yäpurärät täñkuɲonik.

3

Pitata äma kubä yäpän tägaɲkuk

1 ✧ Eruk kadäni kubäta Pita kenta Jon kudupi yot gänäɲ ärodayän kuɲkumän. U Anutu-ken yänpik man yäkyäk kadäni, 3'kirok bipäda kuɲkumän.

2 ✧ Kuɲpänjä kaɲkumän; Äma kubä, miɲitä inide kwäyähäneɲ bäyaɲpän tewani u irirän. Äma uwä kepma kepma noriyetä yänikɲat yäpmän päñku kudupi yot täño yäma kubä, wäpi Yäma Säkgämän uken tek täñkuɲonik. Tewäkaɲ äma unitä ämawebe kudupi yot gänäɲ äronjirä yabänpän moneɲta ketkewat täñkukonik.

✧ **2:46:** Luk 24:53 ✧ **2:47:** Apos 2:41, 6:7; Apos 11:21,24 ✧ **3:1:** Apos 10:3,9,30 ✧ **3:2:** Jon 9:1; Apos 14:8

³ Eruk Pita kenta Jon kudupi yot gänaŋ äronjirän äma kwäyähäneŋ täŋpani unitä yabäŋpän monenŋta yänapiŋkuk.

⁴ ✧ Yänapiŋirän Pita kenta Jontä kaŋ täpäneŋpän Pitatä man ŋode iwetkuk; Nibä! yäk.

⁵ Yäwänä äma unitä imaka kubä käwep namida yän yäkamän yänkaŋ dapun täropigän yabäŋkuk.

⁶ ✧ Täŋjirän Pitatä iwetkuk; Näk monenŋ nämo upänkaŋ imaka kubä näkken itak u täga gamayän. Uwä ŋode; Jesu Kristo Nasaret nanik unitäŋo wäpi terak ŋode gäwetat; Gäk pidäm täŋpän akuŋkaŋ ku! yäk.

⁷ Ude iwetpän Pitatä äma kwäyähäneŋ täŋpani unitäŋo keru bure käda injipän täŋkentän iminpän päŋaku teŋkuk. Teŋjirän uterakgän äma unitäŋo gukuri kuroŋi kehärom täŋkuŋ.

⁸ ✧ Ude täŋpän pidäm täŋpän akuŋpän kuŋat yabäk-yabäk täŋkuk. Täŋkaŋ Pita Jon-kät kuŋkaŋ äma unitä täŋoret terak kumaŋ Anutu wäpi inin orettän kudupi yot yewa gänaŋ äronkuŋ.

⁹⁻¹⁰ Äma u akumaŋ kuŋatkaŋ Anutu wäpi inin orerirän ämawebetä kaŋpän ŋode nadänkuŋ; Äma ŋo kwäyähäneŋ täŋpani Yäma Säkgämän-ken monenŋta yänapiwani ukeŋo! yäk. Ude kaŋpän nadäwä inide kubä täŋpänpäŋ jäkjäk yänkuŋ.

Pitatä kudupi yot gänaŋ manbiŋam yänahänjuk

¹¹ Täŋpäkaŋ ämawebe päke u biŋam u nadänkaŋ kikuŋutpän bäräneŋ kumaŋ kudupi yot täŋo bägup moräki wäpi Solomon täŋo bägup, Pita Jontä itkumän-ken u kuŋpän kaŋkuŋ; Äma kwäyähäneŋ

✧ **3:4:** Apos 14:9 ✧ **3:6:** Apos 3:16, 4:10; Apos 16:18 ✧ **3:8:** Jon 5:14; Apos 14:10

tänpani unitä Pita kenta Jon kerigän yäpmän wädänkan irirän.

12 Ämawebetä bäräñeñ äbänirä yabänpän Pitatä yäwetkuk; Isrel ämawebe, imaka dapunjin-ken ahatak ñonita imata kikuñutpän-nadawätäk täkan? Ba dapun tañi imata nibäkan? In nehta ñode käwep nadäkan; Iniken kehäromi terak, ba ini äma siwoñi unita äma ño yäpän tägawäpän tewän kuñatak ño. Ude nämo!

13 ✧ Oranin Abraham, Aisak ba Jekop täño Anututä epän ämani Jesu unita wäpi biñam ärowani imiñkuk. Imiñkuko upänkan inä äma u iwan kerit terak teñkuñ. Täñpäkan kadäni Pailattä jop tewa kwän yän yänjirän intä nämoinik yän yänpän Jesuta mäde ut imiñkuñ.

14 Jesu u kudupi, siwoñi-inik upänkan intä unita bitnänpän Pailat iweräpän äma kumän-kumän urani kubä jop tewän kuñkuk yäk.

15 ✧ Bureni! Inä irit täño mähemi urä kumbukopän Anututä kumbani-ken nanik yäpmän päñaku kwawak peñirän kanikumäño u täwet ahäkamäk yäk.

16 Täñpäkan Jesu u, unita nadäkinik tänpän wäpi biñam kehäromi terakgän äma intä kanpän nadawani ñokeño tägatak yäk. Bureni, nadäkinik Jesutä pewän ahäk täkan unitä äma dapunjin-ken itak ño yäpän tägakan.

17 ✧ Upänkan notnaye, in ba watä ämajiyetä mebärini nämo nadawä tärewäpän Jesuta kädet ude täñ imiñkuñ yän nadätat.

✧ 3:13: Kis 3:6,15; Mat 22:32; Luk 23:13-25; Apos 2:23, 7:32

✧ 3:15: Apos 1:8, 2:36; Apos 4:10 ✧ 3:17: Luk 23:34, 1Ti 1:13

18 ✧ Ude täŋkuŋo upäŋkaŋ ŋode nadäwut; Anututä bian profet kudup meni terak iniken iwoyäwani Kristotä komi nadäŋpäŋ api kumbek yäŋ yäŋahäk täŋkuk. Eruk, kudän intä täŋ imiŋkuŋo uterak Anututä täŋpewän iniken man biani u bureni ahäŋkuk.

19 ✧ Ünitä in bänep nadäk-nadäk waki u mäde ut imiŋpäŋ bänepjin sukurenpäŋ Anutu-ken kut! Ude täŋjä Anututä momijin täga api ärut tamek yäk.

20 Ba Ekäni ini uwä bämopjin-ken it tamiŋpäŋ api täŋpidäm taŋ tamik täŋpek. Ba Jesu, Anututä äma in wakiken nanik tämagutta bian iwoyäŋ tamiŋkuko u imaka, api tamek yäk.

21 Täŋpäkaŋ apiŋowä Jesu kunum gänaŋ itkaŋ kadäni Anututä imaka imaka kudup täŋkodak takta peŋkuko, kadäni unita itsämäŋtak. Kadäni unita bian Anututä iniken profet kudupiniye u meni terak yäŋahäŋkuk.

22 ✧ Täŋpäkaŋ bian profet udewani kubä wäpi Moses unitä ŋode yäŋkuk; Anutu Ekänijin unitä notjinpak kubä profet näk ŋodewani ahäkta api iwoyäwek yäk. Äma u ahäŋpäŋ man kädet täwerirän nadäŋpäŋ inä unitäŋo meni jinom ugän kaŋ iwarut yäk.

23 Täŋ, äma kubätä profet unitäŋo mani nämo buramiwayäŋ täko uwä Anututä yäpmäŋ daniŋpäŋ inigän tewän päŋku kumäŋpäŋ paotiniŋk api täŋpek yäŋ yäŋkuk.

24 Bureni, profet biani Anutu täŋo manbiŋam yäŋahäk täŋkuŋo u, Samuel-ken yäput peŋkaŋ u mädeni-ken profet ätu ahäŋ yäpmäŋ äbuŋo u kudup-tagäntä äma udewani kubä kome terak api ahäwek

✧ 3:18: Luk 24:27 ✧ 3:19: Apos 2:38 ✧ 3:22: Lo 18:15,18-19; Apos 7:37

yāŋ yāŋkuŋ. Eruk bian ude yāŋkuŋo kadāni u ahātak ŋo yāk.

25 ✧ Imaka tāgatāga Anututā tamikta profet meni terak yāŋkehārom taŋpāŋ oraniye-kāt topmāk-topmāk kubāgān tāŋkuko, in u yāpmākta biŋam tākaŋ yāk. Nadākaŋ? Anutu uwā orajin pāhap Abraham ŋode iwetkuk; Gākŋo oraŋka kubā terak āmawebe ābot komeni komenita iron pāhap api tāŋ yāmet yāk.

26 ✧ Eruk, Anututā epān āmani u iwoyāŋpāŋ inin kireŋpewān kome ŋo terak inken jukun ahāŋkuk. Epān āmani uwā Abraham ba profet ātutā ude api ahāwek yāŋ bian yāŋkuŋo ude. Tāŋpākaŋ iron pāhap api tāŋ yāmet yāŋ Abraham iwetkuko u ŋode; In kubākubātā kādet wakiwaki u peŋpāŋ bāneŋjin sukurewut yāŋpāŋ tāŋkentāŋ tamikta epān āmani u tewān āpuk yāk.

4

Pita kenta Jon komi yotken yepmaŋkuŋ

1 ✧ Eruk Pita kenta Jon āmawebe manbiŋam yāwerirān bāmop āma ātukāt āma Satyusi ābotken nanikkāt kudupi yot tāŋo watā āma unitāŋo intājukun āma unitā ahāŋ yāmiŋkuŋ.

2-3 ✧✧ Āma yarā uwā āmawebe manbiŋam ŋode yāwet tāŋkumāno unita kokwawak nadāŋ yāmiŋkuŋ; Jesu uwā kumbani-ken nanikpāŋ kodak taŋpāŋ akuŋkuko unita āmawebe kumbani udegān api kodak taŋpeŋ akuŋ moreneŋ. Man ude yāwerirān nadāŋpāŋ Pita kenta Jonta kokwawak

✧ 3:25: Stt 22:18; Gal 3:8 ✧ 3:26: Apos 13:46 ✧ 4:1: Luk 22:4,52

✧ 4:2-3: Apos 23:8 ✧ 4:2-3: Apos 3:1

nadānpāṅṅä manken yepmanayāṅ nadāṅkuṅopāṅ kome bipānpāṅ kwep kaṅ yāṅpāṅ yepmāṅitpāṅ jop komi yotken pāṅku yepmaṅpā patkumän.

4 ✧ Ude tāṅkuṅo upāṅkaṅ āmawebe māyaptä Jesu tāṅo manbiṅam nadāṅ moreṅpāṅ Jesuta nadäkinik tāṅ imiṅkuṅ. Tāṅpākaṅ kepma uken āmawebe māyap-inik Jesuta nadäkinik tāṅpāṅ Jesu tāṅo äbotken yäput-peṅirä äbot u 5,000 ude tāṅkuk. Tāṅpākaṅ äbot 5,000 uwä äma ekäni-gānpāṅ daniwani, webe ironṅikät nämo.

Pita kenta Jon manken itkumän

5 Eruk patkuṅo yāṅewänä Juda äma ekäni ekäni, ba watä ämakät Parisi äma unitä Jerusalem yotpärare-ken käbeyä tāṅkuṅ.

6 Käbeyä tāṅkuṅo uwä bämop äma intäjukun tāṅpani wäpi Anas, Kaifas, Jon, Aleksada ukät nägät moräkiye ätukät käbeyä bok tāṅkuṅ.

7 ✧ Käbeyä tāṅpāṅ Pita kenta Jon u yāṅ-yäṅṅat pābä yepmaṅpāṅ yäwet yabāṅkuṅ; Ek imatäken kehäromi upāṅ yāpmāṅkaṅ imaka u tāṅkumän? Ba netä wäpi terak tāṅkumän?

8 ✧ Eruk, Kudupi Munapiktä Pita uwäk tāṅjirän ṅode yäwetkuk; Isrel āmawebe tāṅo äma ekäni ekäni ba watä äma,

9 in nektä äma kwäyähäneṅ tāṅpani tāṅkentāṅ imiṅkumäko unita yāṅpāṅ ba niwet yabākaṅ? Ba jide tāṅpāṅ äma unitä tāgaṅpen kuṅkuko unita nadäna yāṅpāṅ yākaṅ?

10 ✧ Mebäri unita nadānayāṅ yäwäwä in ba Isrel āmawebe kudup ṅode täwera nadäwut; Jesu Kristo,

✧ 4:4: Apos 2:41 ✧ 4:7: Mat 21:23 ✧ 4:8: Mat 10:19-20

✧ 4:10: Apos 3:6,13-16

Nasaret nanik u wäpi terak äma kwäyähänej tənpani u täganpeñ akumañ kuko apiño inamjinken itak ño yäk. Tänpäkañ Jesu u intä bian injipän päya kwakäp terak utkuñ. Täñkuño upänkañ Anututä kumbani-ken nanikpäñ äneñi yäpmän päñaku tenkuko kodak itak yäk.

11 ✧ Jesuta man ñode kudän täwani pätak;

Bek yot tənpanitä kawä wawäpäñ manpä kuñkuño upänkañ apiño bek bämopi kehäromi intäjukun ude itak.

Sam 118:22

Eruk bek bämopi u Jesu.

12 ✧ Nadäkañ? Kome terak nanik äma kubätä waki keri-ken nanik täga nämo api nimagurek. Nämoinik! Jesu u kubägänpäñ komen ämawebe nin nimagurekta iniñ kirewani.

Äma täño man nämo buramine

13 Pitatä ude yänjirän äma ekäni ekäni unitä nadäwätäk pähap täñkuñ. Pita kenta Jon uwä nadäk-nadäk yot gänañ nämo ärowani. U äma jopigän upänkañ umunkät nämo, man kehäromigän yänhänjirän yabänpäñ-nadäwä inide kubä täñkuk. Tänpän bian yarä uwä Jesu-kät kuñarirän yabänkuño upän nadänpewä kuñkuk.

14 Tänpäkañ äma kwäyähänej tənpani u imaka, gupi täganukuko u bok wädänjirän yabänpäñ kowata man kubä yäwetta wäyäkñewä wawäpäñ penkuñ.

15 Kowata yäwetta wäyäkñewä wawäpäñ Pita kenta Jon yän-yawat-pewä käbeyä penpäñ yäman päñku irirän inigän itkañ ñode yänpäñ-nadänkuñ;

16 ✧ Nin äma yarä ñonita jide tänayän? Kudän kudupi inipärik kubä täñirän Jerusalem naniktä biñam kudup nadän morekañ yäk. Unita nintä nämö täñkumän yän äwo täga nämö yäne.

17 Man unitä komeni komeni kuñat moreñirän kudup nadän morenejo ujeta äma yarä u umun man yäwetpena äma unitäjo wäpi terak ämawebe wari yänahänpäñ yäwetdeñtawä yäk.

18 ✧ Eruk, ude yänpäñ Pita kenta Jon yänpewä äbänpäñ ñode yäwetkuñ; Ek Jesu wäpi terak äma äneñi yäwetpäñ yäwoñärek nämoinik tädeñ yäk.

19 ✧ Ude yänjirä kowata ñode yäwetkumän; Injin kañpäñ nadäwut yäk. In täño man buramiñkañ Anutu täño man pekta Anututä nadäwän tägawek ba nämö?

20 Imaka kañpäñ nadäk täñ yäpmän äbumäko u käbop täga penañi nämö yäk.

21-22 Ude yäwänä eruk Juda äma ekäni ekänitä äma yarä u bäräpi u ba u yämikta nadäk kubä nämö yäpuño unita äneñi jop yäjiwät-inik täñpäñ peñ yäwet-pewä kuñkumän. U imata, äma kwäyähäneñ täñpani u tægawani bumik, obañ 40 ude irepmira-nipän yäpän tägañkuko unita ämawebe päke unitä kañpäñ nadänkuñ; Ñowä Anutu-ken nanik kudän kudupi kubä yän nadänpäñ Anutu iniñoret täñkuñ.

Anutu täño äboriyetä Anutu-ken yänpäñkuñ

23 Eruk, Pita kenta Jontä ekäni ekäni täño käbeyä-ken naniktä äpämañ äbot täñpani noriye-ken kuñkumän. Täñpäñ bämop äma intäjukun täñpani-kät Juda täño ekäni ekänitä man yäwetkuño u kumän yäwetkumän.

24 ✧ Yäwerän nadänpän bänep nadäk-nadäki kubäkengän penpän Anutu-ken oretoret terak ñode yänapiñkuñ; Ekäni pähap, gäk kunum, kome, gwägu pähap ba imaka mebäri mebäri uterak itkañ u kudup yänjiri ahänkuñ.

25 Tänpäkañ Kudupi Munapikka iniñ kireñpewi unitä oranin pähap Devit, watä ämaka meni tänpidäm tañjirän man ñode yänjuk;

*Äma äbori äbori imata kokwawak tañi nadäk täkañ?
Ba ima mebärita tänpäwak täkta man topmäk
täkañ? Upänkañ täga nämo api täneñ.*

26 *Tänpän komeni komeni täño intäjukun ämatä
käbeyä tänpän Ekäni ba iwoyäwani Kristota
iwan täñ yämikta man yänpän-nadäk täk täkañ.
Sam 2:1,2*

27 ✧ O Anutu, Devit täño man uwä bureni ahänjuk. Jerusalem yotpärare ñoken Herot kenta Pailat-kät Isrel äma ätu, ba guñ äbotken nanik ätu unitä kudupi epän ämaka Jesu iwoyänkuno u utta käbeyä tänpän man topuñ.

28 ✧ Tänpäkañ gäkñaken nadäk-nadäka ba kehäromikatä ude kañ ahäwän yän tawañ bian penkuno udegän iwatpän täñkuñ.

29 ✧ Unita Ekäni, umun man ämatä niwet täkañ u yabänpän-nadänpän watä ämakaye nin ño tänpidäm tañ nimiñiri manka bätakigän yänahäk täkäna!

30 Tänpäkañ kehäromika kañ niwoñäre. Gäk ketkatä käyäm ikek yäpmän päñaku kañ yepmañ. Ba

✧ **4:24:** Kis 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6 ✧ **4:27:** Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Apos 3:13 ✧ **4:28:** Apos 2:23 ✧ **4:29:** Efe 6:19

kudupi epän ämaka Jesu u wäpi terak kudän kudupi mebäri mebäri kaŋ tä.

31 ✧ Eruk, yänapik man ude yänpän irirä yot käbeyä itkuŋo unitä kwainkuk. Tänpäkaŋ Kudupi Munapiktä äbot tänpäni u kudup uwäk tänjirän u punin terak Anutu täŋo man gwäk pimiŋpän bätakigän yänahäk täŋkuŋ.

Äbot tänpäni tä bänep kubägän terak kuŋatkuŋ

32 ✧ Tänpäkaŋ nadäkinik tänpäni kuduŋtagän bänep kubägän peŋkuŋ. Tänpän imaka pat yämiŋkuŋo u näkŋo-gäkŋo yän nämo yänkuŋ. Nämo, imaka kudup pat yämiŋkuŋo u nin kudup täŋo yän yäk täŋkuŋ.

33 ✧ Tänpäkaŋ aposoroniyetä Ekäni Jesu kumbani-ken naniktä akuŋkuko unitäŋo manbiŋam man ba kudän kehäromi terak yänahän yäpmän kuŋkuŋ. Tänjirä Anutu täŋo orakorakitä bämopi-ken taŋi tokŋeŋ patkuk.

34 ✧ U bämopi-ken kubätä jäwäri nämo kuŋatkuŋ. Epän tobät ba tuŋum ikek itkuŋo u ämata yämiŋpän moneŋ yäpuŋ.

35 Moneŋ yäpmänpän aposorota yämiŋirä yäpmän daniŋpän noriye ätu ketem tuŋumta wäyäkŋek epän täk täŋkuŋo uterakgän yämik täŋkuŋonik.

36 ✧ Tänpäkaŋ äbot u gänaŋ nanik äma kubä wäpi Josep, Livai äbotken nanik kubä, kome täpuri kubä wäpi Saiprus u nanik. Täŋkaŋ aposorotä wäpi kubä Banabas yän iwetkuŋ. U ninin man terak äma bänep täŋpidäm täwani.

✧ **4:31:** Apos 2:4 ✧ **4:32:** Apos 2:44 ✧ **4:33:** Apos 2:47 ✧ **4:34:** Apos 2:45 ✧ **4:36:** Apos 11:22-26; Apos 13:2-3

37 Tənpəkanj əma unitä epäni tobät yäniñ kirenpäj moneñ yəpmənpäj aposorotä yəpməñ danikta kudup peñkuk.

5

Yanäpi yarätä tänyäkjarani täñkumän

¹ Təñ, äbot təñpani u gənañ nanik yanäpi yarä wäpi Ananias Safaira u imaka, epän tobäri əmata yäniñ kirenpäj moneñ yəpumän.

² ✧ Ude tənpäj Ananias yanäpi bənep kubägän peñpäj Ananiastä moneñ moräki inita kəbop peñkanj moräki yəpməñ pəñku aposoro keriken peñkuk.

³ ✧ Eruk ude təñirän Pitatä Ananias iwetkuk; Gäk imata bənepka-ken Satan yəñikjət pəbä tewi irirän epän tobätka terak moneñ yəpuno unitəño moräki gəkjata kəbop peñkun? U Kudupi Munapik təñikjarani təyan!

⁴ Nadätan? Nin nämo peñ gəwetkuməñ. Gəkjaken gərip terak epän tobätka əmata yäniñ kirenpäj moneñ yəpun. Ba moneñ yəpuno u imaka, gəkjata biñam unita moneñ upəñ imaka u ba u təñpayəñ nadənpäj təga təñpen yäk. Upəñkanj imaka nämo tənañi təkta imata nadəñkun? Nadätan? U nin nämo təñ-nikjatan, u Anutu təñikjatan yäk.

⁵⁻⁶ Pitatä man ude yəñirän nadənpäj uterəgän Ananias Pita dubini-ken kumənpäj mañ patkuk. Kumənpäj parirän əma gubañi gubañitä man-biñam u nadənpäj bərəneñ əbä Ananias tektä uwäk tənpäj yəpməñ pəñku əneñkuñ. Ude təñirä

ämawebetä umuri ahänkuko unitäño manbiñam nadänpäñ umun pähap täñkuñ.

⁷ Täñpäñ 3 auas ude tärenjirän Ananias webeni, äpitä kumbuko u nämo nadänkañ Pitaken kuñkuk.

⁸ Päñku kawän Pitatä iwetkuk; Ek moneñ, epän tobät terak yäpumäno u kudup nimimän ba nämo? Yäwänä Safairatä iwetkuk; Ei, u kumän tamimäk yäk.

⁹ Ude yäwänä Pitatä iwetkuk; Etäñ, ek imata bänep kubägän täñpäñ Ekäni täño Kudupi Munapik täñikjarani tämän? Ño yabä! Äma äpka yäpmän päñku änenpeñ äbä yäma-ken itkañ ño yäk. Gäk imaka, udegän yäpmän päñku änenayäñ yäk.

¹⁰ Pitatä man ude yänjirän uteragän Safaira Pita dubini-ken kumänpäñ mañ patkuk. Kumänpäñ parirän äma gubañi gubañi ukeñonitä äneñi äbä kañpäñ komegup yäpmän päñku äpi dubini-ken äneñkuñ.

¹¹ Ude täñirä ämawebe äbot täñpani kuduptagän ba ämawebe gägäni ätu manbiñam u nadänkuño unitä bumta umuntañkuñ.

Aposorotä kudän kudupi pewä ahänkuñ

¹² ✧ Täñpäkañ kadäni uken aposorotä kudän kudupi mebäri mebäri ämawebe bämopi-ken pewä ahänkuñ. Täñpäñ aposoro-kät nadäkinik täñpanitä kudupi yot yewa gänañ äronpäñ bägup kubä wäpi Solomon täño bägup uken änok kubägän itpäñ käbeyä täk täñkuñonik.

¹³ Täñirä ämawebe gägänitä nadäkinik täñpanita bänep täga nadäñ yämik täñkuñopäñ umuntañpäñ bok nämo it täñkuñonik.

✧ 5:12: Apos 2:43, 14:3

14 ✧ Upəŋkaŋ kepmə kepmə əmə məyaptə Ekənita nadəkinik tən̄pən̄ nadəkinik tən̄pani äbot ukät yəpurärətpən̄ ənok pəhap kubəgən̄ tən̄kuŋ.

15 Tən̄pəkaŋ biŋam nadən̄pən̄ əmatä noriye käyäm mebəri mebəri nıkek yən̄-yəkŋat yəpmən̄ kuŋkuŋ. Edaptä Pita terak yəpurirən̄ wəranitä käyäm ikek uterak kuŋirən̄ kaŋ təgawut yən̄pən̄ kädət gəgəni-ken bukä ba gəraŋ terak yepmak tən̄kuŋonik.

16 ✧ Ba əmawebe ənok pəhap yotpärare təpuri təpuri Jerusalem dubini-ken naniktä noriye käyäm ikek ba məjotä magərani yən̄-yəkŋat yəpmən̄ əbuŋ. Tən̄jirä aposorotä u kudup yəpə təgaŋkuŋ.

Juda əmatä aposorota iwan tən̄ yəmiŋkuŋ

17 ✧ Aposorotä ude tən̄jirä bəmop əmə intəjukun tən̄pani-kät noriye Satyusi äbotken nanik unitä yabən̄pən̄ ninpən̄ nirepmitkaŋ yən̄ nadən̄pən̄ kok-wawak pəhap nadən̄ yəmiŋkuŋ.

18 Ude tən̄pən̄ aposoro u yepmən̄jıtpən̄ yotpärare unitəno komi yotken yepmaŋkuŋ.

19-20 ✧ Tən̄pəkaŋ biyani ugən̄ Ekəni tən̄o aŋero kubätä əbä yəmə dətpən̄ aposoro u yən̄-yəkŋat yəpmən̄ yəman əpmon̄pən̄ ŋode yəwetkuk; In kudupi yotken kuŋpən̄ əmawebe irit kuŋat-kuŋat kodakita manbiŋam kudup yəwetpən̄ yəwəŋərek tən̄put yək.

21 Yəwərənä mani buramiŋpən̄ kome yəŋen̄jirən̄ kudupi yotken pən̄ku aŋerotä yəwetkuko udegən̄ Anutu tən̄o manbiŋam əmawebe yəwetpən̄ yəwəŋəren̄kuŋ.

✧ 5:14: Apos 2:41, 21:20 ✧ 5:16: Mak 6:56; Apos 19:11-12

✧ 5:17: Apos 4:1-2,6 ✧ 5:19-20: Apos 12:7-10

Yäwetpäñ yäwoñärek täñ irirä käbeyä yot kubäken bämop äma intäjukun täñpani-kät noriye ätu unitä yänpewä Juda äma ekäni ekäni ba watä äma kudup äbäkañ käbeyä tañi täñkuñ. Käbeyä täñpäñ aposoro yäñ-yäkñat yäpmäñ äbäka komi äma ätu yäwet-pewä komi yotken kuñkuñ.

²² Komi yotken kuñpäñ aposorota wäyäkñewä wañkuñ. Wäyäkñewä wawäpäñ äneñi äyänutpen päñku käbeyä täñkuñ-ken ahäñpäñ yäwetkuñ;

²³ Aposoro komi yotken nämo itkañ! Nin kumäño u yäma kehäromi-inik täñ-täpänewani irirän watä ämatä watä irirä yabämäñ. Täñpäkañ yäma dätpäñ gänañ unu kubä nämo kamäñ yäk.

²⁴ Ude yäñirä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämakät bämop äma intäjukun täñpani unitä nadäñpäñ-nadäwätäk pähap täñpäñ yäñkuñ; Jide ahätak?

²⁵ Nadäwätäk ude täñ irirä äma kubätä äbäñpäñ yäwetkuk; Ai, nadäwut! Äma komi yotken yep-mañkuño ukeñowä kudupi yotken kuño ämawebe yäwetpäñ yäwoñärek epän täñ itkañ yäk.

²⁶ ✧ Ude yäwänä kudupi yot täño watä äma unitäño intäjukun ämatä noriye yämaguränkañ päñku aposoro yepmäñitpäñ käbeyä-ken yäñ-yäkñat yäpmäñ äbuñ. Komi nämo yämiñkuñ. Jop yäñ-yäkñat yäpmäñ äbuñ, ämawebetä mobätä nidäpneñ yäñ nadäñpäñ.

Aposoro umunkät nämo kuñatkuñ

²⁷ Yäñ-yäkñat yäpmäñ käbeyä tañiken äbäñpäñ Juda äma ekäni ekäni inamiken yepmañkuñ. Yep-

manjirä bämop äma intäjukun tänpänitä ñode yäwet yabänkuñ;

28 ✧ Nadäwut! Nin äma u wäpi terak ämawebe yäwetpäñ yäwonjärehta yäjiwät man kehäromi-inik täwetkumäño u nämo nadänkuñ ba? Upänkañ täkañ ño kawut yäk. In nintäño man irepmitpäñ manbiñam yänjahäntäñ kuñirä Jerusalem komeken nanik ämawebe kudup nadän morekañ yäk. Ba ugän nämo. Äma unitäño kumäk-kumäki nintä terakgän wohutta ehurani täk täkañ!

29 ✧ Ude yäweränä Pitakät aposoro ätutä yänkuñ; Ude nämo! Äma täño man buramiñkañ Anutu täño man mäde utnañi nämo pätak yäk.

30-31 ✧✧ In Jesu u päya kwakäp terak bureni utpewä kumbuk. Upänkañ oranin täño Anututä kumbani-ken nanikpäñ wädän tädot päro ini keribure käda wäpi biñam ikek tenkuko itak yäk. Äma u Anututä intäjukun äma ärowani ba waki keriken nanik nimagurani wäp ude imiñkuk. Tänpäkañ äma unitä täñkentän yämiñirän Isrel ämawebetä kädet wakiwaki peñpäñ bänep sukureñirä momini api peñ yämek yäk.

32 ✧ Imaka imaka äma uken ahän imiñkuño u dapunintä yabänjitna ahänkuñ. Tänpän äma unitäño manbiñam uwä Kudupi Munapiktä täñ-mehamtañ nimiñirän yänjahäk täkamän. Nadäkañ, Kudupi Munapik u ämawebe Anutu täño mani buramik täkañ unita yäniñ kirewani.

33 ✧ Aposorotä man ude yänjirä nadänpäñ Juda

✧ 5:28: Apos 4:18; Mat 27:25 ✧ 5:29: Apos 4:19 ✧ 5:30-31: Apos 3:15 ✧ 5:30-31: Apos 2:33-34; Efe 1:20; Hib 2:10, 12:2 ✧ 5:32: Apos 1:8 ✧ 5:33: Apos 7:54

äma ekäni ekänitä kubiri pähap nadänpän man topmänpän kumän-kumän kaṅ dāpna yän yänkuṅ.

34-35 ✧ Man ude yän irirä ukät nanik kubä wäpi Gamalieltä noriye inamiken akuṅkuk. Gamaliel uwä Parisi äma täṅo Baga man yäwoṅäremani äma kubä. Ämawebe kuduptä Gamaliel u oraṅ imik täṅkuṅonik. Eruk, Gamalieltä akuṅpän kudupi yot täṅo watä äma yäwerän aposoro yäma-ken yepmanpä irirä noriye ṅode yäwetkuk; Isrel ämanaye, in äma äbot ṅo kädet kubä yäwoṅäremani yänpänä ket nadäwä tumbäkaṅ kaṅ täṅput yäk.

36 ✧ Äma kubä wäpi Teudas unitä bian täṅkuko ukeṅo nadäkaṅ? Uwä inita näk wäpna biṅam ikek yän yänjirän äma 400 udetä mani buramik täṅkuṅonik. Täṅpäkaṅ gapmantä kumän-kumän urirä äma ukät irani umuntaṅpän kuṅtäṅpä kuṅkuṅ. Ude täṅjirä unitäṅo wäpi biṅam kwawak itkuko u paotkuk.

37 ✧ Ba ätu itkaṅ gapmantä äma danik-danik kadäni-ken äma Galili komeken nanik kubä wäpi Judas, unitä gapman yäwat kirekta äma ätu yämaguränkaṅ ämik pewä ahänkuṅ. Täṅpäkaṅ gapmantä Judas urirä noriyetä kuṅtäṅpä kuṅkuṅ.

38 Unita ṅode täwera nadäwut; Äma äbot ṅo imaka kubä nämoinik yäwoṅärene. Yäniṅ kireṅpena jop kut yäk. Nadäkaṅ? Kädet jide iwat täkaṅ uwä äma täṅo nadäk-nadäk terak iwat täkaṅ u täṅpäwä ini jop täga api paorek yäk.

39 Upänkaṅ Anutu täṅo nadäk-nadäk terak täk täkaṅ u täṅpäwä täga nämo api yäniṅ bitnäneṅ yäk. Anutu iwan täṅ imineṅo udetä! yäk.

40 ✧ Gamalieltä ude yänjirän Juda äma ekäni ekäni käbeyä täñkuño unitä man yänjkuko u buramiñpäñ yänpewä aposoro yäman kuñkuño u äneñi yot gänañ äronkuñ. Äronjirä komi äma yäwerä pärip-päriptä däpmänpäñ Jesu wäpi terak man nämo yänjahähta yäniñ bitnäñkuñ. Ude täñpäñ yabä kätänpewä äpämañ kuñkuñ.

41 ✧ Täñpäñ aposorotä Juda täño äma ekäni ekäni u yepmañpeñ oretoret terak kuñpäñ ñode yänjtän kuñkuñ; Wisiknin, Anututä nibäwän tägawäpäñ nadäñ nimiñirän Jesu wäpita yänpäñ mäyäk yäpmänkamän!

42 ✧ Täñpäkañ epän täk täñkuño u nämo peñkuñ. Nämoinik, kepma kepma kudupi yot gänañ ba ämawebetä yotken äronpäñ Jesu täño manbiñam yäwetpäñ yäwonjerek täñkuñ. Manbiñam Täga u ñode yäwet ahänkuñ; Äma Anututä ämawebe inita yämagutta bian iwoyänjkuko wäpi Kristo u Jesu ubayän!

6

Aposoro täñkentähta äma 7 yabäñ ahänkuñ

1 ✧ Eruk kadäni uken ämawebe Jesu iwaräntähta nadäkinik täñ imiñpäñ äbot täñpani yäpurärätpäñ yäpurärätpäñ it-pewä äbot tañi täñkuk. Täñirä nadäkinik täñpani ätu Grik man yäwani, ätuwä Juda man yäwani u bämopi-ken yänwawak ahän yämiñkuk. Täñpäñ Grik man yäwanitä Juda man yäwani ñode yäwetkuñ; In kadäni kadäni ämawebe ketemta jop it täkañ u täñkentän yämik täkañ

✧ 5:40: Apos 4:18 ✧ 5:41: Mat 5:10-12, 1Pi 4:13 ✧ 5:42: Apos 9:22, 17:3 ✧ 6:1: Apos 4:35

yäk. Täñkañ nin nanik webe kajat u imata nämö täñkentäñ yämik täkañ?

² Ude yänirä nadänpäñ aposoro 12 unitä nadäkinik täñpani ämawebe yän-päbä äbot kubägän yepmañpäñ ñode yäwetkuñ; Nintä Anutu täño man yänahäkta u mäde ut imiñkañ ketem yäpmäñ danipäñ yämik-yämikgän täna siwoñi nämö täñpek yäk.

³ ✧ Unita notniye, in bämopjin-ken äma siwoñi kuñarani 7 ude, nadäk-nadäk täga yäpmäñ kuñarani ba Munapiktä uwäk täwani u yabäñ ahäwäkañ epän kädet udewani yabäñ yäwatpäñ täkta yepmana yäk.

⁴ Ude täñpäkañ nininä kadäni kadäni epän täk täkamäñ ude, yäñapik man ba Anutu täño mangän api yänahäk täne.

⁵ ✧ Ude yänirä ämawebe päke unitä aposoro täño man kädet unita gäripi nadänpäñ äma ñodepäñ iwoyänpäñ yepmañkuñ; Stiven, u nadäkiniki kehäromi ba Munapiktä uwäk täkinik täñpani. Kubä Filip, kubä Prokorus, kubä Nikano, kubä Timon, kubä Pamenas, kubä Nikolas. Nikolas u Antiok komeken nanik, Juda äma nämö upänkañ iniken äbekiye oraniye täño kädet peñpäñ Juda täño Anutu iniñ oretoret kädet u iwarani kubä.

⁶ ✧ Eruk äma 7 u yabäñ ahänpäñ aposoro inamiken yepmañirä aposorotä Anutu-ken yäñapik man yänkañ kerä äma uterak peñpäñ yäniñ kireñkuñ.

⁷ ✧ Täñirä Anutu täño mantä weñ patkuk. Weñ parirän ämawebe mäyaptä manbiñam u nadänkañ nadäkinik täñpäñ Jerusalem komeken nadäkinik

✧ 6:3: 1Ti 3:7 ✧ 6:5: Apos 8:5 ✧ 6:6: Apos 13:3, 14:23 ✧ 6:7: Apos 2:41, 16:5

tänpani äbot u äbä yäpurärätpän yäpurärätpän it-pewä bäräneñ äbot tañi täñkuk. Täñirä bämop äma mäyaptä udegän Jesu täño manbiñam u nadänpän Jesuta nadäkinik täñ imiñpän Jesu täño kädet ugän iwatkuñ.

Juda ämatä Stiven manken tenkuñ

8 ✧ Eruk Stivenken Anutu täño orakoraki ba kehäromitä patinik täñirän kudän kudupi mebäri mebäri kehäromi nitek ämawebe bämopi-ken täñkuk.

9 ✧ Täñirän kañkañ Juda äma ätutä kokwawak tänpän Stiven-kät yän-awätkuñ. Äma uwä käbeyä yot kubä wäpi Friman käbeyä yot uken käbeyä täk tänpäni. Yänawät irirä äma ätu Sairini, Aleksadria yotpärare-ken nanik ba kome tañi yarä wäpi Silisia kenta Esia uken naniktä äbä penta itpäñ yän-awätkuñ.

10 ✧ Eruk, Stiven-kät yänawätkuño upänkañ Kudupi Munapiktä täñkentän imiñpän nadäk-nadäk täga imiñirän äma ekäni ekäni u Stiventä man yänkuko u täga nämo irepmitkuñ.

11 ✧ Ude täñkuño unita käbopgän äma ätu Stiven jopman ñode ikñatta yän-yäkñatpän yämagutkuñ; Nin Stiventä Moses kenta Anututa yänjärok man yänirän nadäk tākamän.

12 Eruk äma unitä jopman ude yänirä ämawebe jopi-jopi, ba Juda äma ekäni ekäni ba Baga man yäwönärewani äma unitä nadänpän kokwawak nadänkuñ. Tänpän päñku Stiven inñitpäñ imagut yäpmän päñku Juda äma ekäni ekäni täño käbeyä tañiken tenkuñ.

13 ✧ Käbeyä-ken Stiven jop ikñatta äma ätu yepmañkuñ. Täñkañ Stiven imagut päñku u tewäwä äma jopman ikñatta yepmañkuño unitä ñode yäñkuñ; Kadäni kadäni äma ño Anutu täño kudupi yot ba Moses täño бага man unita yäñärok yäñirän nadäk täkamäñ yäk.

14 Ñode yäñirän nadäñkumäñ yäk; Jesu Nasaret nanik unitä kudupi yot u wärämuppäñ kädet nintä iwatta Mosestä niwetpäñ niwonäreñkuko u kudup awähutpäñ kodaki api pewek. Ude yäñirän nadäñkumäñ yäk.

15 Yäñirä Juda äma ekäni ekäni itkuño u kudup-tagäntä Stiven-gänpäñ kañ-yäputkuñ; Stiven injami dapun uwä añero injam dapun bumik äworeñirän.

7

Stiventä manbinjam yäñahäñkuk

1 Täñpäkañ bämop äma intäjukun täñpani unitä Stiven ñode iwet yabäñkuk; Man äma ñonitä yäkañ ño bureni ba jop?

2 ✧ Yäwänä Stiventä yäñkuk; Nanaye notnaye, juku peñpäñ man yäwayäñ täyat u nadäkot; Kadäni oranin pähap Abraham unitä Haran komeken nämo kuñkañ ini komen Mesopotemia uken irirän Anutunin kehäromi mähemi unitä ahäñ imiñkuk.

3 ✧ Ahäñ imiñpäñ ñode iwetkuk; Gäk komeka kujat ño ba ämawebekaye yepmañkañ kome näkä gäwonärewayäñ täyat-ken u kañ ku yäk.

4 ✧ Ude iweränkañ Abraham Kaldia nanik täño kome u peñpäñ Haran komeken päñku itkuk. Uken

ittängän nanitä kumbänä Anututä äneņi peņ iwet-pewän kome intä itkaņ-ken ņo äbuk yäk.

5 ✧ Täņpākaņ Anututä Abraham inita kome moräki täpuri kubä waki nämo imiņkuk. Upāņkaņ Anututä Abraham nanak kubä nämo bäyawanipāņ yāņkehāromtak man ņode iwetkuk; Gäk ba oraņkayeta kome ņo api taniņ kirewet yäk.

6 ✧ Täņpākaņ intājukun, oraņkayetä pāņku äma ätutä komeken api itneņ yäk. Ude itkaņ kome mähem täņo watä epän äma jopi irirä komi epän yämiņ yāpmāņ kuņirä obaņ 400 ude api täreneņ yäk.

7 ✧ Upāņkaņ mäden, äma oraņkayeta komi yäminayāņ täņo uwä kowata näkä api yämet yäk. Ude täņira oraņkayetä kome u peņpeņ kome ņoken äbä itkaņ api naniņ oret täneņ yäk.

8 ✧ Täņpākaņ Anututä Abraham man ude iwetpāņ ukät topmāk-topmāk kubägän pewän ahāņkuk. Täņpāņ topmāk-topmāk unitāņo wāranita nanak ämani täņo gupi moräk madäkta Abraham iwetkuk. Täņpākaņ mäden, Abrahamtä Aisak bäyaņkuk. Bäyaņpāņ kepma 8 ude itkaņ nanaki täņo gupi moräk madāņkuk. Täņpākaņ Aisaktä tägaņpāņ Jekop bäyaņkuk. Bäyawākaņ Jekoptä tägaņpāņä nanakiye 12 bäyaņkuk. Nanaki 12 uwä Juda äma nintāņo oraniye pāhap u yäk.

9 ✧ Eruk, oraniye u noripaki Josepta kokwawak nadāņ imiņpāņ gwäki yāpmäkta nadāņpāņ Isip komeken watä epän jop täkta yäniņ kirewāpāņ

✧ 7:5: Stt 12:7, 15:18; Stt 17:8; Lo 2:5 ✧ 7:6: Stt 15:13-14; Kis 12:40

✧ 7:7: Kis 3:12 ✧ 7:8: Stt 17:9-14; Stt 21:4 ✧ 7:9: Stt 37:11,28; Stt 39:1-3; Stt 39:21-23

yäniknat yäpmän kuŋkuŋ. Ude täŋkuŋo upänkaŋ Anututä Josepta watäni it imiŋkuk.

10 ✧ Täŋpäŋ Anututä täŋkentän imiŋirän kome uken bäräpi mebäri mebäri ahän imiŋkuŋo u kumän yärepmit moreŋkuk. Täŋkaŋ kadäni Joseptä Isip täŋo intäjukun äma Fero ukät man yänpäŋ-nadäk täk täŋkumän-ken ukenä Anututä nadäk-nadäk kädet tägagän imänkaŋ man yänirän Fero unitä nadänkaŋ Josepta gäripi pähap nadänkuk. Gäripi pähap nadänpäŋ unita Fero uwä Joseptä Isip ämawebe täŋo ba iniken epän ämawebeniye täŋo yabän yawat äma ekäni kubä itta iwoyänpäŋ teŋkuk.

11 ✧ Täŋpäkaŋ kadäni uken edap pähap ijiŋirän Isip kome ba Kenan kome Jekoptä itkuk-ken uken ketem kumän paot moreŋkuŋ. Paot moreŋirä äbekniye oraniyetä ketemta wäyäkŋek epän täŋpäŋ komi bumta nadänkuŋ.

12 ✧ Ude täŋkaŋ Jekoptä Isip kome wit ketem itkaŋ yän biŋam nadänpäŋ nanakiye ketem yäpmäktä Isip kome mämäram peŋ yäwet-pewän kuŋkuŋ.

13 ✧ Kuŋkuŋo äbä ittängän äneŋi kuŋkuŋ. Kuŋirä Joseptä yabänpäŋ noriye ŋode yäwetkuk; Näk notjinpak Josep yän yäwetkuk. Ude yänirän intäjukun ämani Fero u imaka, Josep täŋo ahäk-ahäki täŋo mebäri nadänkuk.

14 ✧ Ude yäwetkaŋ Joseptä nani Jekop-kät äboriye kuduptagän, ämawebe 75 udetä Isip kome äbäktä man pewän kuŋkuŋ.

15 ✧ Ude täŋpänkaŋ Isip kome äpmo ittängän Jekop

✧ 7:10: Stt 41:37-44; Sam 105:21 ✧ 7:11: Stt 41:54 ✧ 7:12: Stt 42:1-5 ✧ 7:13: Stt 45:1-4,16 ✧ 7:14: Stt 45:9-11; Stt 46:27
 ✧ 7:15: Stt 46:1-7; Stt 49:33

kumbuk. Ba nintäño oraniye imaka udegän uken päñku ittängän kubäpäñ kome uken äneñkuñ.

16 ✧ Kome uken äneñkuñopäñ mäden Jekop-kät nanakiye täño kujari u äneñi yäpmäñ päñku Sekem yotpärare, äma äneñpani-ken u äneñkuñ. (Kome moräk, äma änekta u bian, Abrahamtä siliwa monerj Hamo täño nanakiyeta yämiñpäñ inita yäpuko u.)

Moses täño manbiñam

17 ✧ Täñpäkañ Anututä Abraham yänkehäromtak man iwetkuko u bureni ahäkta kadäni keräp tañkuk. Kadäni uken Jekop täño äbot Isip kome itkuño u bumta weñ patkuk.

18 ✧ Eruk mäden Isip kome täño intäjukun äma kodaki kubä, Josep täño mebarita nämo nadawani u ahäñkuk.

19 ✧ Täñpäñ intäjukun äma unitä Jekop täño äbot, nintäño oraniye u, jop yäñjatpäñ komi epän waki tañi yämiñkuk. Täñpäñ nanak paki api ahawani miñiye naniye peñ yäwet-pewän yep-manpä kumäkta biñam täñkuñ.

20 ✧ Kadäni uken Moses, miñitä bäyañkuk. Moses u Anututä kañirän nanak tägagämän kubä täñkuk. Täñpäñ watäni it imiñirä nanitä yotken it yäpmäñ äbäñpäñ komepak yarakubä täñkuk.

21 ✧ Täñirän mäden miñi nanitä yäman peñirän Isip kome täño intäjukun äma täño äperitä yäpmäñpäñ nañ towiñkuk.

✧ **7:16:** Stt 23:2-20; Stt 33:19; Jos 24:32 ✧ **7:17:** Kis 1:7 ✧ **7:18:** Kis 1:8 ✧ **7:19:** Kis 1:10-22 ✧ **7:20:** Kis 2:2; Hib 11:23 ✧ **7:21:** Kis 2:3-10

22 Tānjirān Moses u Isip tāņo nadāk-nadāk kādet kudup u iwetpāņ iwonārek tānjirā nadāņpāņ āma yākyāki ba tāktāki kehāromi, gāripi nīkek ude ahāņkuk.

23 Eruk, Mosestā tāgaņpāņ obaņ 40 ude tāreņjirān noriye Isrel āmawebe kuņpāņ yabāwayāņ nadāņkuk.

24 ✧ Ude nadāņpeņ kuņpāņā kaņkuk; Isip āma kubātā Isrel āma kubāta komi imiņjirān kaņpāņ noripāhap u tāņkentāņpāņ kowata Isip āma u kumāņ-kumāņ utkuk.

25 Tāņpāņ Mosestā nadāņkuk; Notnayetā kaņpāņ ņode api nadāneņ yāk; Anututā Moses kerī terak api tāņkentāņ nimek. Ude nadāņkuko upāņkaņ ude nāmo nadāņkuņ.

26 Nāmo, kepma kubāta Mosestā kuņatpāņ Isrel āma yarā āmiņjirān yabāņkuk. Yabāņpāņ āmik tāņkumāno u dāpmāņ tākņewa yāņkaņ kuņpāņ yāwetkuk; E! Ek injek-tāgān imata āmiņ itkamān?

27 Yāwānā āma āmik yāput peņpāņ tāņkuko unitā Moses pimiņ maņpān kwāpāņ yāņkuk; Gāk nintāņo intājukun āma ba man yāpmāņ daniwani āma ude itta netātā iwoyāņpāņ gepmak?

28 Gāk kwep Isip āma kubā utpewi kumbuko ude nāk nura yāņkaņ tāyan?

29 ✧ Ude yānjirān Mosestā man u nadāņpāņā āmetpeņ kuņkuk. Āmetpeņ kumaņ Midia naniktā komeken kuņkuk. Uken pāņku ābani ude itkaņ webe yāpmāņpāņ nanak āmani yarā bāyaņkuk.

30 ✧ Eruk, kome uken irirān obaņ 40 ude tāreņjirān kepma kubāta Mosestā kome āmani

✧ 7:24: Kis 2:11-15 ✧ 7:29: Kis 2:21-22; Kis 18:3-4 ✧ 7:30: Kis 3:1-10

nämoken Sainai pom dubini-ken kuŋatku. Kuŋarirän Anutu täŋo aŋero kubätä ahäj imiŋkuk. Ahäj imiŋkuko uwä päya täpuri kubä känani terak kädäp mebet ijiŋirän aŋero u gänaŋ irirän kaŋkuk.

³¹ Täŋpäkaŋ Mosestä u kaŋpäŋ nadäwätäk pähap täŋkuk. Täŋpäŋ ket täŋpäŋ käwa yänkaŋ dubini-ken kuŋpäŋ Ekänitä ŋode iwerirän nadäŋkuk;

³² Näk oraŋkaye Abraham Aisak Jekop, unitäŋo Anutu yäk. Ude yänirän Mosestä bumta kwiŋpäŋ äneŋi kakta umuntaŋkuk.

³³ Täŋirän Ekänitä iwetkuk; Kome itan uwä kudupi-inik unita gäk kuroŋka ärärani u yänopmäŋpäŋ pe yäk.

³⁴ Nadätan? Näk ämawebenaye Isip kome itkaŋ komi epän waki taŋi nadäŋ yäpmäŋ äbuŋo u yabäŋpäŋ-nadät yäk. Ba konäm gera täŋ yäpmäŋ äbuŋo u nadäŋ yämit yäk. Unita apiŋo u yämagura yänpäŋ äpätat yäk. Täŋpäkaŋ Moses, näk äneŋi peŋ gäwetpewa Isip komeken kaŋ ku yän, ude iwetkuk.

³⁵ Eruk Stiventä manbiŋam u yänpäŋ äneŋi ŋode yäwetgän täŋkuk; Notnaye, jide? Moses u Moses kubä nämo. U Moses, Isrel ämatä bitnäŋpäŋ Gäk nintäŋo intäjukun äma ba yäpmäŋ daniwani äma ude itta netätä iwoyänpäŋ gepmaŋkuk yän iwetkuŋo ubayän yäk. Ude iwetkuŋo upänkaŋ Anututä Moses ugänpäŋ intäjukun äma ba Isrel ämawebe komi-ken nanik yämagurekta aŋeroni iwerän päya täpuri-ken ahäj imiŋpäŋ epän man u imiŋkuk.

³⁶ ✧ Täŋpäŋ iwerän päŋku Isrel ämawebe yän-yäkŋat yäpmäŋ äbuk. Ude täŋpäŋ Isip komeken

ba Gwägu Gämäniken ba kome kuräki-ken kudän kudupi mebäri mebäri ude täñ yäpmän kunjirän obañ 40 ude tärenjuk.

37 ✧ Tänpäkan Moses unitägän Isrel ämawebe ñode yäwetkuk; Anutu uwä notjiye täño bämopi-ken nanik profet kubä näk udewani api iwoyän tamek yän yäwetkuk.

38 ✧ Tänpän Moses ini uwä kome kawuki-ken äbekniye oraniye-kät kubä-kengän itkuñ. Ba Sainai pom terak añerotä Anutu täño meni-ken man yäpmän päbä irit täga täño man iwerän nadänjuk. Man u äbekniye oraniye yänahänpäñ yäwetta yäpuk.

39 ✧ Upänkan äbekniye oraniyetä Moses täño man nadäka bitnänpän Moses ini imaka, udegän mäde ut iminpäñ äneñi Isip komeken kukta gäripi nadänjuk.

40 ✧ Tänpäkan kadäni kubä Mosestä Sainai pom terak äronpäñ irirän oraniyetä Aron ñode iwetkuñ; Moses nin Isip nanikpäñ yännikñat yäpmän äbuko unitä jide tänpän itak yän nämo nadäkamän yäk. Unita Aron, gäkä anutunin ätu täñ nimi. Täñ nimikan unitä intäjukun täñ niminpäñ yännikñat yäpmän kädet-ken kan kut yäk.

41 ✧ Ude yänpäñ bulimakau nanaki wärani kubä täñkuñ. Tänpän anutu jopi unita gupe kábäñi nitek ijin iminkuñ. Tänpän imaka keritä täñkuño unita oretoret tänpän äñnak-äñnak pähap täñkuñ.

42 ✧ Ude täñirä Anututä mäde ut yäminjuk. Mäde ut yäminpäñ yänin kireñirän guk kenta komepak, edap dapurita orañ yämik täñkuñonik. Ude täñkuño

✧ 7:37: Apos 3:22 ✧ 7:38: Kis 19:3; Lo 5:5, 9:10; Apos 7:53

✧ 7:39: Nam 14:3 ✧ 7:40: Kis 32:1,23 ✧ 7:41: Kis 32:2-6

✧ 7:42: Jer 19:13

unita profet täņo man kudän terak ņode kudän täwani;

Anututä ņode yäyak;

Isrel ämawebe, in kome kawuki-ken obaņ 40 ude itkuņ-ken u bulimakau ba sipsip dāpmāņpāņ gupe ijinķuņo u näka nāmoinik ijinķuņ yäk.

⁴³ *Tāņpāņ yottaba pāhap tekpāņ tāņpani yāpmāņkaņ kuņat täņkuņo uwä näķņopāņ nāmo yāpmāņ kuņatkuņ.*

Nāmo, uwä anutu jopi wāpi Molek unitāņo. Ba wābätjin Refan unitāņo guk wārani yāpmāņ kuņatkuņ.

Tāņpāņ u iniņ oretna yāņpāņ yāwik kujat kejima täņkuņo unita näk täwat kireņpewa Babilon kome kukņi udude pāņku api itneņ yäk. Amo 5:25-27

Yottaba tekpāņ tāņpani täņo man

⁴⁴ ✧ Stiventä ude yāņpāņ pen ņode yāwetgän täņkuk; Tāņpākaņ äbekniye oraniye bian, kome kawuki-ken kudupi yottaba tekpāņ tāņpani yāpmāņ kuņatkuņo uwä Anututä unitāņo wārani Moses iwōņärenķkuko udegän tāņpani. Kudupi yottaba u gānaņ Anututä mani bureni yāwet täņkukonik.

⁴⁵ ✧ Eruk mäden oraniye unitāņo nanakijetä kudupi yottaba u yāpmāņkaņ Josuatä intājukun täņ yāmiņirän guņ äma äbori äbori unitä komeken kuņkuņ. Yāpmāņ kumaņ kome u ahāņirä Anututä kome māhem yāwat kireņirän äbekniye oraniye

kome u koreŋpäŋ kudupi yottaba kome ugän täŋpäŋ ukengän it yäpmäŋ äroŋirä Devit ahäŋkuk.

46 ✧ Täŋpäkaŋ Anutuä Devitta nadäwän tägagämän kubä täŋkuk. Devit uwä Jekop täŋo Anutu unita yot täga kubä täŋ imikta Anutu-ken yäŋapik man yäŋkuk.

47 ✧ Täŋpäkaŋ Devittä ini nämo täŋkuk. Nanaki Solomontä yot u täŋkuk.

48 Upäŋkaŋ Anutu Ärowani uwä yot äma keritä täŋpani-ken nämo it täyak. Unita profet kubätä bian Anutu meni jinom yäpmäŋpäŋ man ŋode yäŋkuk;

49 *Ekänitä ŋode yäyak;*

Kunum u näkŋo maŋirani bägup. Ba kome uwä kuroŋna täŋo yeŋpäŋ irit bägupna.

Unita yot jidewani kubä täŋ namiriä api tägawek? Nämol!

50 *Imaka imaka päke ŋo kudup näkŋa ketnatä täŋkut.*
Ais 66:1,2

51 ✧ Ude yäŋpäŋ Stiventä ŋode yäwetgän täŋkuk; In gwäkjin täpäni-inik! Bäneŋjin ba nadäk-nadäkjin uwä guŋ äma udewani yäk. Jukujin pik täŋpäŋ Anutu täŋo man nämo nadäk täkaŋ. Täŋkaŋ äbekjiye orajiyetä bian täŋkuŋo udegän inä Munapik täŋo man wari wari ut täkaŋ yäk.

52 ✧ In täŋo profet biani kubä netä irirän orajiyetä kudän waki nämo täŋ imiŋkuŋ? Nämoinik! Profet biani mäyaptä ŋode yäŋahäk täŋkuŋ; Äma kädet siwoŋi täkta yäwani api äbek yäŋ

✧ 7:46: 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5 ✧ 7:47: 1Kn 6:1 ✧ 7:51: Kis 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10 ✧ 7:52: 2Sto 36:16; Mat 23:31

yänkuŋ. Yänjirä orajiyetä profet u kudup däpmäk täŋkuŋonik. Eruk, äma kädet siwonji täkta yäwani u bämopjin-ken ahänjirän intä äma u iwan keru terak penjirä kumän-kumän utkuŋ.

53 ✧ Bure, inä Anutu täŋo man kädet, aŋero menitä yäwani u yäpuŋo upänkaŋ nämo iwatkuŋotä apiŋo udegän nämo iwat täkaŋ.

Stiven kumän-kumän utkuŋ

54 ✧ Stiventä man ude yäwerirän kokwawak pähap nadän imiŋpäŋ mäm täŋpäŋ utnayän täŋkuŋ.

55 ✧ Upänkaŋ Munapiktä Stiven uwäk täŋjirän kunum terak doranpäŋ Anutu täŋo penjäŋek kudän kaŋkuk. Ba Jesu imaka, Anutu täŋo keru bure käda wäpi biŋam ikek wädänjirän kaŋkuk.

56 ✧ Ude kaŋpäŋ yänkuk; Eruk kawut! Näk kaŋjira kunum aŋejirän Äma Bureni-inik uwä Anutu täŋo keru bure käda wädänjirän käyat yäk.

57 Stiventä ude yäwänä Juda äma ekäni ekänitä man yänuruk-uruk pähap yänpäŋ jukuni yäputpäŋ akuŋ-kireŋpäŋ bäräŋeŋ päŋku Stiven bäyaŋ iŋitkuŋ.

58 ✧ Bäyaŋ iŋitpäŋ yäpmän päŋku yotpärare gägäni-ken kumbän yänkaŋ mobätä utkuŋ. Täŋpäkaŋ äma pengän jop ikŋatkuŋo unitä iniken teki punin nanik yänopmäŋpäŋ äma gubaŋi kubä wäpi Sol u dubini-ken penkuŋ.

59 ✧ Täŋkaŋ mobätä pen ut irirä Stiventä yänapik man ŋode yänkuk; Ekäni Jesu, gäk mäjona yäpmän yäk.

✧ 7:53: Apos 7:38; Gal 3:19; Hib 2:2 ✧ 7:54: Apos 5:33 ✧ 7:55: Mat 22:44; Apos 2:33-34; Apos 5:31 ✧ 7:56: Kol 3:1 ✧ 7:58: Apos 22:20 ✧ 7:59: Sam 31:5; Luk 23:46

60 ✧ Ude yänpäj gukut imäpmok tänpäj gera kehäromigän n̄ode yäjku; Ekäni, gäk äma nutkañ n̄onitäño momini peñ yämisi. Ude yänpäj kumbuk. Utpewä kumäjirän Soltä bänep tägagämän nadäjku.

8

Yäput penpäj äbot tänpanita iwan täñ yämiñkuñ

1-2 ✧ Täñkañ äma Anutu iniñ orerani ätutä konäm butewaki ärowani tänpäj Stiven täño komegup äneñkuñ. Eruk kadäni ukengän Jerusalem yotpärare-ken nanik äbot tänpanita yäput penpäj iwan täñ nimiñpäñ komi yämiñkuñ. Ude täñ yämiñirä metäñpeñ kumañ Judia komeken ba Samaria komeken kuñtänpä kuñkuñ. Kuñ tänpä kuñirä aposoro-tägän Jerusalem yotpärare ugän itkuñ.

3 ✧ Tänpäkañ Sol uwä ämawebe äbot tänpäni däpmäñpäñ yäwat kireñpäñ yori gänañgän yäwatpäñ yepmäñit yäpmäñ äpämañ päñku komi yot gänañ yepmak täñkukonik.

Jesu täño biñam Samaria kome weñ patkuk

4 ✧ Tänpäkañ ämawebe päke ämetpeñ uken-uken kuñtänpä kuñkuño unitä kome päñku ittäñ kuñkuñ-ken Jesu täño manbiñam yäñahäntäñ kuñkuñ.

5 Täñirä äbot tänpäni äma kubä wäpi Filip uwä yotpärare kubä Samaria kome uken päñku Anutu täño iwoyäwani Kristo unitäño manbiñam yäwet ahäntäñ kuñatkuk.

✧ 7:60: Luk 23:34 ✧ 8:1-2: Apos 7:58, 8:4; Apos 11:19 ✧ 8:3: Apos 9:1,13, 22:4; Apos 26:9-11 ✧ 8:4: Apos 6:5

6 Manbiŋam yäwet ahänit kudän kudupi täñit täñtäñ kuŋarirän ämawebe uken nanik mäyaptä kaŋpäñ nadäkinik täñkuñ.

7 ✧ Täñpäkañ Filip uwä ämawebe mäjo wak-itä magärani mäyap yäwat kireñirän mäjo kähän yänpeñ ämawebe yabä kätänpeñ kuk täñkuñ. Ba ämawebe kwäyähäneñ täñpani ba gurän täwani mäyap yäpä tağan yämik täñkuk.

8 Ude täñ yämiñirän Samaria naniktä bänep ore-toret terak itkuñ.

9 Täñpäkañ uken nanik äma kubä wäpi Saimon. U täñpäwak ba kon mebäri mebäri täñpani. Epän u täñpewän bureni ahänirä Samaria ämawebetä kawä inipärik kubä tak täñkuñonik. Täñkañ Saimon uwä inita nadäwän ärowani täñpäpäñ näk wäpna biŋam nikek yän yäk täñkuk.

10 Ude tak täñirän äma ekäni ekäni ba ämawebe jopi kuduptä unitäño man nadakta gäripi nadäk täñkuñ. Gäripi nadäñpäñ ñode yäk täñkuñonik; Äma ñonitä Anutu täño kehäromi tañi pähap yän imani. U Anutu Kehäromi unitäño äpani yän yäk täñkuñonik.

11 Täñpäñ kadäni käroni ämawebe bämopi-ken kudän udewani täñ yäpmäñ äronkuko unita ämawebetä kawä inide kubä täñpäpäñ nadäkinik täñ imiñkuñ.

12 Nadäkinik täñ imiñkuño upänkañ Filiptä Anutu täño kañiwat epän ba Jesu Kristo täño kehäromi unitäño manbiŋam täga yäwerirän äma ba webe bok nadäwä bureni täñpäpäñ nadäkinik täñirä Filiptä ume ärut yämiñkuk.

✧ 8:7: Mat 10:1; Mak 16:17

13 Tãñpãkaŋ Saimon imaka, manbiŋam bureni nadãñpãñ nadãkinik tãñpãñ ume yãpuk. Tãñkaŋ Filip iwarãn tãñirãn Filiptã kudãn kudupi mebãri mebãri kehãromi nitek tãñirãn kak tãñkuk. Kañpãñ nadãwãn ãrowani tãk tãñkuk.

14 Tãñpãkaŋ aposoro Jerusalem itkuŋo unitã Samaria ãmawebe tã Anutu tãño manbiŋam nadãñpãñ inŋit-inik tãñkuŋo unitãño manbiŋam nadãñkuŋ. Eruk nadãñpãñ Pita kenta Jon yepmañpã yãpmãñ uken kuñkumãn.

15 Pãñku ahãñpãñã Samaria ãmawebe nadãkinik tãñkuŋo unita Anututã Kudupi Munapik yãniñ kirewãn yãñpãñ Anutu-ken yãñapik man yãñkumãn.

16 Imata, ãmawebe u Kudupi Munapik nãmo yãpuŋo unita. Jop, Ekãni Jesuta biŋam itneñta ume ãrut tãñkuŋ.

17 ✧ Eruk aposoro yarã unitã keru ãmawebe gwãki terak peñirãn Anututã Kudupi Munapik kireñ yãmiñkuk.

18 Aposoro yarã unitã keru ãmawebe terak peñirãn Kudupi Munapiktã uwãk tãñ yãmiñirãn Saimontã yabãñpãñ nãk udegãn kañ tãñpa yãñkañ monen yãpmãñkañ ãbuk. ãbãñpãñ yãwetkuk;

19 Ek yarã ño nãka imaka, kehãromi u namun yãk. Kehãromi u namãnkañ nãkã ketna ãma kubã terak peñira Kudupi Munapik kañ yãpãn yãñ yãwetkuk.

20 Yãwãnã Pitatã man kehãromi ñode iwetkuk; Wa! Imaka Anututã ironita jop nimani upãñ monenpãñ suwawayãñ yãyan? Nãmoinik! Monen u gãkña-kãt bok geñi kañ ãriwun! yãk.

21 ✧ Bänepka Anutu inamiken siwonji nämo pätak. Unita gäk Anutu täño epän nintä täk täkamän ño täkta u gänañ täga nämo äpmonpen. Nämo inik!

22 Gäk bänepka sukurenpäñ nadäk-nadäk waki initan ño penpäñ mäde ut imi yäk. Täñkañ Ekäniken gera yäjiri bänepka-ken nadäk waki pätak, momi u käwep pen gamek yäk.

23 ✧ Näk ñode gabäñpäñ-nadätat; Wakiwakikatä bänepka täñpän wañkuñ. Waki unitä gäk wakita biñam iwoyänpäñ topmäñpäñ gepmäñitkañ itak.

24 Ude yäwänä Saimontä ñode yänkuk; Wära! Ek Ekäniken gera yäj namiñirän näka butewaki nadäwän. Täñirän imaka umuri näkken api ahäñ namek yäj yäkamän u ahäñ namektawä yäj yänkuk.

25 Täñpäkañ aposoro yarä Pita kenta Jon unitä imaka Ekänitä jide täñ yämiñkuko unitäño manbiñam yäwettäñ kuñkumän. Täñkañ äneñi Jerusalem äyäjutpen kuñkañä Samaria ämawebe kädet miñin-miñin ittäñ kwani u Manbiñam Täga u yänahäñpäñ yäwet täñtäñ kuñkumän.

Itiopia äma kubä täño manbiñam

26 Eruk, Ekäni täño añero kubätä Filip ahäñ imiñpäñ iwetkuk; Gäk tunum täñpen iwoni käda ku. Jerusalem kädet penpäñ Gasa yotpärare kädet kañ iwat yäk. Kädet uwä äma nämo irani-ken pätak u nadätan?

27 ✧ Iweränä Filip akumañ kuñkuk. Kuñtängän kädet yänkuk-ken u Itiopia nanik äma kubä kañ-ahänkuk. Äma uwä wäpi biñam niked kubä,

ini komeken nanik intäjukun webe wäpi Kadasi unitäño epän äma ärowani kubä. U webe unitäño monen yotta watäni irani.

²⁸ Äma u Jerusalem komeken Anutu iniñoretta äbuko äneji karis terak kuñirän. Karis terak mañitkañ manbiñam profet Aisaiatä kudän täwani u daniñtäñ kuñkuk.

²⁹ Kuñirän Kudupi Munapiktä Filip ñode iwetkuk; Gäk äma unitä kuyak-ken dubini-ken ku yäk.

³⁰ Ude iweränä Filip bäräneñ dubini-ken kuñpäñ nadäñkuk; Äma uwä profet Aisaia täño manbiñam u daniñtäñ kuñirän. Nadäñpäñ yäñkuk; Notnapak, gäk manbiñam danitan unitäño mebäri nadätan ba nämo?

³¹ ✧ Yäwänä äma unitä kowata ñode iwetkuk; Äma kubätä manbiñam ñonitäño mebäri nämo näweränä näkña jide täñpäñ mebäri nadäwet? Ude yäñpäñ Filip iwetkuk; Gäk äbä näkä itat-ken ño mañirikañ bok kuda yäk.

³² Manbiñam daniñtäñ kuñkuko u man mujipi ñodepäñ daniñtäñ kuñkuk;

U sipsip ude, utnayän nadäñpäñ yäñikñat yäpmän kuñkuñ.

*Täñirä kwikinik itpäñ man kubä nämo yäñkuk.
Amatä sipsip pujiñi madänayän täñirä kwikinik it täkañ ude itkuk.*

³³ *Täñpäkañ wäpi biñam yäpmän äpäñpäñ kudän waki mebäri mebäri jop nadäñ täñ imiñkuñ.*

U yeri kubä nämo peŋkaŋ kumbuk. Unita unitäŋo biŋam netätä api nadäneŋ? Nämoinik, irit kuŋat-kuŋari kome terak u keräpigän däpmäŋ täkneŋ imiŋkuŋ. Ais 53:7,8

34 Täŋpän Afrika äma unitä man u danin paotpänä eruk Filip iwetkuk; Näweri nadäwa. Profettä netäta yänpän man ŋo yänkuk? Inita yänkuk, ba äma kubäta yänkuk?

35 Ude yäwänä Filiptä man daniŋkuko uterak ba man ätu terak Jesu täŋo manbiŋam täga yänahänpän iwetkuk.

36-37 ✧ Yänpän-nadäk täŋtäŋ kumaŋ ume kubäken ahänkumän. Ahänpän äma ekäni unitä yänkuk; Nabä! Jesu yäpurärätta ume ŋopän täga ärut naminaŋi nämo?

38 Ude yänpän karis iniŋ bitnäŋpewän itkuk. Irirän Filip-kät äma ekäni u äpämaŋ ume gänaŋ äpmonkaŋ Filiptä äma ekäni u ärut imiŋkuk.

39 ✧ Ärut imänkaŋ ume gänaŋ naniktä abämaŋ äbä gägäni-ken irirän Ekäni täŋo Munapiktä Filip pit kubägän imagut yäpmäŋ kuŋkuk. Ude täŋjirän äma ekäni u Filip äneŋi nämo kaŋkaŋ bänep oretoret pähap terak ini kädet-ken kuŋkuk.

40 ✧ Täŋpäkaŋ Filip uwä yotpärare kubä wäpi Asdot u ahänkaŋ, eruk Jesu täŋo manbiŋam yotpärare kubäkubäken yänahänpäŋ kumaŋ Sisaria komeken ahänkuk.

9

Ekänitä Sol ahäj imiņkuk
Apos 22:4-16, 26:9-18

¹ ✧ Kadäni uken Soltä Ekäni täņo iwaräntäkiye kumäj-kumäj api tadäpet yäj umun man bumta yäwettäj kuņatkuk. Täņpäņ bämop äma intäjukun täņpani-ken kuņkuk.

² Kuņpäņ iwetkuk; Gäk Juda äma täņo käbeyä yot Damaskus kome itkaņ unitäņo watä ämata man kudän kaņ täņ yämi yäk. Ude täņiri näk päņku ämawebe Jesu täņo kädet iwarani u täga api yepmäņiret. Yäwänä bämop äma unitä mani buramiņpäņ man kudän ņode täņpäņ imiņkuk; Soltä ämawebe Jesu täņo kädet iwarani ämawebe ätu yabäņpäjä yepmäņitpäņ yäj-yäkņat yäpmäņ Jerusalem komeken api äbek yäk.

³ Man kudän ude täņpäņ imänkaņ Sol Jerusalem penpäņ Damaskus kuņkuk. Kuņtängän Damaskus yotpärare keräp taņirän uteragän kunum gänaņ nanik penyäjek pähap kubätä Sol uwäk täņkuk.

⁴ Penyäjek unitäņo kehäromitä täņpewän Sol kome terak maņpatkuk. Ude täņpäņ äma kubä täņo man kotäktä ņode yäņirän nadäņkuk; Sol! Sol! Gäk imata näk täņpä wakta epäni täyan?

⁵ ✧ Ude yäwänä Soltä yäņkuk; Ekäni, gäk netä? Yäwänä unitä yäņkuk; Näk Jesu, täņpi wawetta epäni tāk täyan ubayäj yäk.

⁶ Eruk, akuņkaņ kumaņ yotpärare-ken ku yäk. Kuņiri äma kubätä gabäņ ahäņpäņ epän man api gäwerek. Gäweränä udegän kaņ tä yäk.

⁷ Yäņirän äma Sol-kät bok kuņatkuņo u bärom täņpäņ man kum kwikinik itkuņ. Kwikinik itkaņ

äma bureni kubä nämo kaŋkaŋ man kotäk ugänpäj nadäŋkuŋ.

⁸ Tänpäj Soltä akuŋpäŋ dapun ijin̄kuko upäŋkaŋ dapuri bipmäŋ urani pen irirän kerigän in̄it yäpmäŋ kumaŋ Damaskus yotpärare uken päŋku teŋkuŋ.

⁹ Tewäkaŋ ume ketem nämo naŋkaŋ dupik ikegän pen irirän kepma yaräkubä ude täreŋkuŋ.

¹⁰ Tänpäkaŋ Damaskus kome uken Jesu täŋo iwaräntäki kubä itkuko u wäpi Ananias. Ananias uwä döpmonken Ekänitä gera terak wäpi yäŋkuk. Yäŋirän Ananiastä yäŋkuk; Ekäni, näk itat ŋo yäk.

¹¹ ✧ Yäwänä Ekänitä ŋode iwetkuk; Gäk akuŋkaŋ kädet kubä wäpi Kädet Siwoŋi yäŋ yäwani u iwat yäpmäŋ ku yäk. Kuŋtäŋgän Judastä yotken ahänpäj Tasus nanik äma kubä wäpi Sol unita kaŋ iwet yabä yäk. Äma u yot u gänaŋ itkaŋ Anutu-ken yäŋapik man yäŋ itak yäk.

¹² Sol u dapuri tumbani itak upäŋkaŋ döpmonken ŋode kak; Äma kubä wäpi Ananias unitä Sol dapuri yäpän tägakta yot gänaŋ äronpäŋ keru gupi terak peŋirän kak yäk.

¹³ ✧ Yäwänä Ananiastä kowata ŋode yäŋkuk; Ekäni, ude nämo! Äma mäyaptä äma unita man ŋode yäŋirä nadäk täyat; Äma u imaka waki-waki Jerusalem komeken ämawebekayeta täŋ yämik täŋpani yäk.

¹⁴ ✧ U bämop äma intäjukun täŋpanitä ämawebe ŋo nanik gäk wäpka terak yengämä pek täkaŋ u yepmäŋitta yäŋtäreŋ imin̄kuŋ yäk.

✧ **9:11:** Apos 21:39, 16:9
9:1-2,21, 1Ko 1:2

✧ **9:13:** Apos 8:3

✧ **9:14:** Apos

15 ✧ Ude yāwänä Ekänitä ḡode iwetkuk; Gäk ku. Sol uwä näkḡo epän watä ämana ude iwoyänkut yäk. Uwä ämawebe Juda äbotken nanik nämo, ba kome kubäkubä täḡo intäjukun äma, ba Isrel nanik näkḡo manbiḡam u yänḡahänpän yäwetta iwoyänkut yäk.

16 ✧ Tänpän näkḡo wäpnata yänpän komi bäräpi mäyap nadāwayän täyak uwä näkḡa-tägän api iwönjärewet yäk.

17 Ekänitä Ananias ude iweränä kumanḡ Judas täḡo yot gänḡ äronpän keriyat Sol terak penpän ḡode iwetkuk; Notnapak Sol, Ekäni Jesu, kädet minḡin ahän gaminḡkuko unitä apiḡo näk penḡ näwet-pewän gäkken äbätat yäk. Gäk dapun äneḡi ijiwi kuḡirä Kudupi Munapiktä gäk uwäk tawän yänpän näk penḡ näwet-pewän äbätat yäk.

18 Ananiastä ude yāwän täreḡirän uteragän imaka kubä äwon bumik dapuri täḡpipinḡkuko u täreḡ maḡkuk. Maḡirän dapuri ijiwän kuḡkuḡ. Ijiwän kwäpän käreḡ akwänkaḡ pänku Ananiastä Jesu wäpi terak ume ärut iminḡkuk.

19 Tänpänkaḡ Sol ketem nanpänḡ kehäromi äneḡi yäpuk.

Solta iwan täḡ iminḡkuḡ

Ude täḡkaḡ Sol Jesu iwarän täwani Damaskus nanik ukät kepma yarägän itkuḡ.

20 Kadäni ugän yäput penpänḡ Juda täḡo käbeyä yot kome uken itkuḡo u gänḡ äronpänḡ manbiḡam ḡode yänḡahäk täḡkukonik; Jesu u Anutu täḡo nanaki ubayänḡ yänḡ yäk täḡkuk.

21 ✧ Ude yänjirän nadänpän ämawebe päke unitä kikñutpän yänkuñ; Wa! Äma ñonitä-gän Jerusalem komeken ämawebe Jesu terak yengämä pek täkañ u tänpän wañkuñopän udegän tänpa yänkañ ño äbuk yäk. U ämawebe yepmänitpän yän-yäkñat yäpmän bämop äma intäjukun tänpäni-ken kwa yänkañ äbuk. Ude täk tänkukopän jide tänpän Jesu täño manbinjam niwetak?

22 ✧ Tänpäkañ Sol nadäk-nadäk Anutu-ken nanik yäpmänkañ Juda äma Damaskus itkuño u ñode yänhänpän yäwet tänkuk; Jesuwä ämawebeniye yämagutta Anututä iwoyänpän teñkuko ubayän. Tänpän Soltä Jesu täño mebäri u kwawakinik yänhäñirän Juda ämatä u nadänpän mani wärämutta täñbäräp tänpän nadäwätäk pähap täñkuñ.

23 ✧ Soltä epän u kepma mäyap täñ yäpmän kuñirän eruk, Juda ämatä Sol utta man yänpän-nadäk täñkuñ.

24 Käbop käbop yänpän-nadänjirä utnayän yänkuño u Soltä manbinjam nadänkañ kuñarirän utnayän yotpärare yewa unitäño yäma tañi tañiken kepma bipani watäni itkuñ.

25 ✧ Ude täñjirä bipani kubäken käbop, Sol täño iwarän täwanitä Sol yänikñat yäpmän yotpärare täño yewa käronj uterak äronkuñ. Äronpänjä Sol iwerä yäk tañi gänäñ mänjiränkañ yäk ikek tewä komen umu äpmonkañ ukädagän metänpeñ kuñkuk.

26 ✧ Tänpäkañ Sol kumañ päñku Jerusalem yotpärare-ken ahänpän Jesu täño äbot tänpäni-ken

✧ 9:21: Apos 8:3 ✧ 9:22: Apos 17:3; Apos 18:5,28 ✧ 9:23: Apos 23:12 ✧ 9:25: 2Ko 11:32-33 ✧ 9:26: Gal 1:17-19

yäpurärarayän yänjirän u Jesu täño iwaräntäki kubä yän nadäwä bureni nämo tänpäpän umuntañkuñ.

27 ✧ Upänkañ Banabastä Sol not täñ iminpäñ yänikñat yäpmän aposoro äbotken kuñpäñ Sol täño manbiñam ñode yäwetkuk; Soltä Ekäni kädēt minin kawänpän man iwetkuko unitäño manbiñam, ba Soltä Damaskus yotpärare-ken Jesu täño manbiñam kehäromigän yänahänkuko unitäño manbiñam yäwetkuk. Täñjirän äma kubätä nämo inin bitnäñkuk.

28 Ude tänpänkañ Sol uwä Jerusalem komeken penta itkuñ. Tänpäkañ Ekäni täño manbiñam umunkät nämo, gwäk piminpäñ yänahäñtän kuñatkuñ.

29 Tänpän kadäni kadäni Soltä Juda äma Grik mangän nadäwani-kät Jesu täño manbiñam yänpäñ-nadäk täk täñkuño upänkañ äma u Sol utnayän kädetta wäyäkñek täñkuñonik.

30 ✧ Ude täñirä noriyetä nadänpäñ Sol yänikñat yäpmän Sisaria komeken äpmonkuñ. Tänpän Sisaria kome unitä tewä yäpmän kumañ päñku Tasmus kome ahänkuk.

31 Tänpäkañ kome uken-uken, Judia, Galili ba Samaria nanik äbot tänpäni säkgämän, kwini terak itkuñ. Äma kubätä waki nämo täñ yäminkuñ. Tänpäkañ kädēt siwoñi terak Ekäni gämori-ken kuñarirä Kudupi Munapiktä bänepi tänpidäm tänpän täñ-kehäromtäñ yäminjirän ämawebe kodaki mäyaptä Jesu täño äbot tänpäni yäpurärätkuñ.

Pitata käyäm ikek kubä yäpän täganjuk

³² Pitatä komeni komeni kuṇatkä yotpärare kubä wäpi Lida ahänpäṇ Anutu täṇo kudupi ämawebe uken irani ahäṇ yämänkaṇ penta itkuṇ.

³³ Täṇpäṇ uken äma kubä wäpi Enas ahäṇ imiṇkuk. Äma uwä täṅguräṇ takinik täṇpäṇ it yäpmäṇ äbäṇirän obaṇ 8 ude täreṇkuk.

³⁴ Äma u parirän Pitatä kaṇpäṇ iwetkuk; Enas, Jesu Kristotä gepmaṇpäṇ tägatan unita akuṇkaṇ tek ämetpäränika yäpi tägawut yäk. Pitatä ude iw-erirän uterakgän akuṇkuk.

³⁵ Ude täṇkaṇ kuṇarirän Lida kome mähem ba Saron komeken nanik kuduptä kaṇpäṇ bänepi sukurenpäṇ Ekänita biṇam täṇkuṇ.

Kumbani kubä kodak taṇkuk

³⁶ Kadäni uken Jopa yotpärare-ken äbot täṇpani webe kubä wäpi Tabita. (Tabita u Grik man terak Dokas, ninin man terak ipmoṇ). Webe unitä kadäni kadäni kädet tägatäga täṇpäṇ ämawebe jäwäri täṇkentäṇ yämik täṇkukonik.

³⁷ Täṇpäkaṇ Pita Lida komeken irirän Tabita uwä käyäm täṇpäṇ kumbuk. Kumäṇirän komegup ume ärut imiṇpäṇ yot gänaṇ täṇkireki kubäken yäpmäṇ päro peṇkuṇ.

³⁸ Täṇpäkaṇ Lida yotpärare u Jopa yotpärare dubini-ken itkuko unita Jopa nanik äbot täṇpanitä Pita Lida komeken itak yäṇ nadänpäṇ äma yarä yäwerä kumaṇ päṅku Pitaken ahänpäṇ butewaki terak ṇode iwetkumän; Nintä komeken bäräṇeṇ kuna yäṇpäṇ gämagutdayäṇ äbäkämäk yäk.

³⁹ Yäwänä Pitatä nadäṇ yämiṇpäṇ tuṇum täṇpänkaṇ penta kuṇkuṇ. Kumaṇ päṅku Lida yotpärare ahänpäṇ kumbani patkuk-ken u

yäniknat yäpmän äronkuṅ. Äronirä webe kajat-kajat kome uken nanik kuduṅtagän äbä Pita itgwäjinpän konäm butewaki täñit, Tabita kodak itkaṅ tek mebäri mebäri bipmän yämik täñkuko u iwönjärenjit täñkuṅ.

⁴⁰ ✧ Täñirä Pitatä peṅ yäwet-pewän yäman kuṅ moreñirä gukut imäpmok täñpän yänapik man yänkuk. Yänapik man yäwän tärewäpän äyänutpän Tabita kañpän yänkuk; Tabita, gäk aku! Yäwänä dapun ijiwän kwäpän Pita kañpänä akuṅ mañit itkuk.

⁴¹ Aku mañirirän Pitatä kerigän inñitpän iwerän aku käron itkuk. Täñpänkaṅ Anutu täño ämawebe-kät webe kajat-kajat yänpewän ärowäkaṅ Tabita akutak ṅo kawut yän yäwetkuk.

⁴² Ude täñirän unitäño manbiṅam Jopa yotpärare ahän parirän ämawebe mäyaptä Ekänita nadäkinik täñ imiṅkuṅ.

⁴³ ✧ Täñpäkaṅ Pita uwä äma kubä tom gupipän imaka imaka täk täñpani wäpi Saimon unitä yotken kadäni käronji bumik it täñkumänonik.

10

Anutu täño aṅerotä Konilias man iwetkuk

¹ ✧ Äma kubä wäpi Konilias. Konilias uwä Sisaria yotpärare uken itkaṅ Rom täño komi äma äbot kubä 100 ude unitäño intäjukun äma it täñkukonik. Komi äma äbot u wäpi Itali Äbot yän yäwerani.

² Konilias uwä guṅ äbotken nanik upänkaṅ ini ba ämawebe ukät irani unitä Juda nanik täño Anututa

✧ **9:40:** Mak 5:40-41 ✧ **9:43:** Apos 10:6 ✧ **10:1:** Mat 8:5; Apos 27:1,3

nadäkinik täñ imiñpäñ iniñoret täñkuñonik. Täñpäñ Konilias uwä moneñi Juda äma jäwäri täñkentäñ yämik täñkukonik. Täñkañ kadäni kadäni Anutu-ken yäñapik man yäk täñkukonik.

³ ✧ Eruk kepma kubä 3'kirok bipäda täñirän yori gänañ itkañ jop dupiñkañ Anutu täño aņero kubätä ahäñ imiñirän kwawakinik kañkuk. Täñpäñ aņero unitä iwetkuk; Konilias!

⁴ Yäwänä Koniliastä kañpäñ bumta umuntañpäñ iwetkuk; Ekäni, jide?

Yäwänä aņerotä iwetkuk; Anututä gäkño yäñapik manka nadäk täyak. Ba gäk moneñ tuñumka äma jäwärita yämiñiri gabäk täyak. Ude täñiri gabäñpäñ kädet unita gäripi nadäñ gamik täyak yäk.

⁵ Unita apiño ämakaye yepmañpi Jopa komeken kut. Kuñkañ äma kubä wäpi Saimon, wäpi kubä Pita u imagut yäpmäñ äbut yäk.

⁶ ✧ Saimon uwä äma kubä wäpi Saimongän, imaka imaka tom gupipäñ täñpani unitä yotken itak yäk. Tähani u gwägu pähap dubini-ken itak yäñ iwetkuk.

⁷ Ude iwerän tärewäpäñ aņero Konilias tenpeñ kuñkuk. Kuñirän Koniliastä watä ämani yaräkät komi ämani kubä yäñpewän äbuñ. (Komi äma u Anututa nadäkinik täñpäñ Konilias-kät bok irani).

⁸ Eruk äma yaräkubä u äbäñirä Koniliastä imaka ahäñ imiñkuko u kudup yäwerän nadäñkuñ. Nadäñ morewäkañ peñ yäwet-pewän Jopa komeken kuñkuñ.

Pitatä dämpmonken imaka kubä kañkuk

⁹ Kuñtängän kome bipänä kädet miñin patkuñ. Patkuño yänewänä äneñi akumañ kuñkuñ. Kuñtängän kepma bämop täñirän Jopa kome keräp tañkuñ. Täñpäkañ Pitatä yot itkuko uwä itpäñ-nadäk bägup punin unu täñpani unita Anutu-ken yäñapiwa yäñkañ unu äronkuk.

¹⁰ Äro irirän nakta iwäkañ ketemta yäñkuk. Yäwänä ketem api ijiñirä jop dupiñkañ dämpmonken ñode kañkuk;

¹¹ ✧ Kunum añeñirän imaka kubä äpuk. Äpuko uwä tek tañi käwuri käwuri yentä topmäñpäñ pewä yäpmäñ kome terak äpäñirän kañkuk.

¹² Täñpäñ tek u gänañ tom mebäri mebäri ba gämok, damañ ba barak mebäri mebäritä irirä yabäñkuk.

¹³ Pitatä ude yabäñ yäwat ittängän man kotäk kubä ñode nadäñkuk; Pita, gäk aku tom uwä dämpmäñpäñ nañ!

¹⁴ ✧ Yäñirän Pitatä yäñkuk; Ekäni, u nämoinik näñpayäñ! Tom u nintäño бага mantä nämö nakta yäjiwärani yäk. Ämatä u nañpäñ bänepi täñpä waneñ. Gäk mebärina nadätan, tom udewani kubä nämoinik nak täyat yäk.

¹⁵ ✧ Ude yäwänä man kotäk u äneñi kubäkät ñode yäñkuk; Ude nämö! Imaka Anututä u täga yäñ yäwani u gäkä waki yäñ täga nämö yäwen yäk.

¹⁶ Täñpäkañ imaka ahäñ imiñkuko u kadäni yaräkubä ude äronkañ äpäc täñkuk. Kadäni yaräkubä ude kañpäñ nadäwänkañ äneñi wädäñ yäpmäñ kunum gänañ äronkuk.

17-18 Kunum gānaŋ äronirän Pitatä imaka kaŋkuko unitaŋo mebärita nadäwätäk pähap täŋkuk. Nadäwätäk täŋ irirän äma yaräkubä Koniliastä peŋ yäwet-pewän äbuŋo u Saimontä yotken ahänpäŋ yäman umu itkaŋ gera terak ŋode yäŋkuŋ; Ai, Saimon wäpi kubä Pita, yot ŋo itak?

19 ☆ Täŋpäkaŋ Pitawä yot medäp terak unu imaka kudupi kaŋkuko unita pen nadäwätäk täŋ irirän Munapiktä iwetkuk; Nadätan? Yäman umu äma yaräkubä gäka wäyäkŋeŋtäŋ äbäkaŋ yäk.

20 Äma uwä näkŋa yäwetpewa äbäkaŋ unita nadäwätäk nämo täŋpen. Äpmonpikaŋ bätakigän penta kut yäk.

21 Munapiktä ude iweränä Pita yäman umu äpmonpäŋ äma yaräkubä u yäwetkuk; Äma wäyäkŋeŋtäŋ äbäkaŋ uwä näk ŋo. E, ŋo ima mebärita äbäkaŋ?

22 ☆ Yäwänä iwetkuŋ; Komi äma täŋo intäjukun äma wäpi Koniliastä yänpewän äbäkamän yäk. Konilias uwä äma siwoŋi. U Anutu iniŋ orerirän Juda ämawebe kuduptagäntä äma unita oraŋ imik täkaŋ yäk. Täŋpäŋ Anutu täŋo kudupi aŋero kubätä ahän imiŋpäŋ Konilias ŋode iwetkuk; Gäk äma kubä wäpi Pita imagut yäpmän kuŋpäŋ gäkŋa yotken teŋjiri man nadätak u yäŋirän kaŋ nadä yän iwetkuk.

23 ☆ Ude yäŋirä Pitatä yämagut päŋku ini yotken yepmaŋpän patkuŋ.

Eruk, patkuŋo yäŋewänä akuŋpäŋ Pita tuŋum täŋpänkaŋ äma yaräkubä ukät Jopa komeken nanik äbot täŋpani äma ätu ukät penta kuŋkuŋ.

☆ **10:19:** Apos 11:12, 13:2 ☆ **10:22:** Apos 10:1-2 ☆ **10:23:** Apos 10:45, 11:12

24 Kuṅtako bipänä kädet miṅin patkuṅ. Patkuṅo yānewänkaṅ äneṅi yäput penṅpāṅ kuṅkä Koniliastä yotpārare-ken Sisaria ahāṅkuṅ. Uken Koniliastä iniken māhemiye ba noriye gāgāni ätu yāṅpewän pābā kubā-kengän itsämāṅirā pāṅku ahāṅ yāmiṅkuṅ.

25 Ahāṅ yāmiṅpāṅ yot gānaṅ ärowayāṅ tāṅirān kaṅpāṅä Koniliastä Pita gāmori-ken gukut imāpmok tāṅpāṅ iniṅ orerayāṅ tāṅkuk.

26 ✧ Ude tāṅirān kaṅpāṅ Pitatä iwetkuk; Ai! Ude imata täyan? Aku! Näk Anutu nämo, näk äma, gäk udewanigän yäk.

27 Man ude näwetgāwet tāṅtāṅ yot gānaṅ äronṅpāṅ Pitatä ämawebe yot gānaṅ tokṅek irirā yabāṅkuk.

28 Yabāṅpāṅ yāwetkuk; Juda äma nintāṅo mebärinin ṅode käwep nadäk tākaṅ; Ninä, äma guṅ äbotken nanik in udewani kubäkät itpāṅ yāṅpāṅ-nadäk tāga tānaṅi nämo. Kädet udeta yājiwārani yāṅ nadäk tākamāṅ. Tāṅ, Anututä dāpmonken kudän ṅode näwetpāṅ näwoṅärenṅkuk; Näk äma kubäta nadāwa jiraṅ tāga nämo tāṅpek, ba äma kubäta ṅode tāga nämo nadāwet; U ninkät nanik nämo unita ukät itpāṅ yāṅpāṅ-nadäk tānaṅi nämo.

29 Anututä ude näwoṅärenṅkuko unita ṅo äbäkta nämo bitnāṅkut. E, in ima mebärita yāṅpewä äbätat?

30 ✧ Yāwänä Koniliastä ṅode iwetkuk; Kepma 4 gumonita bipāda 3'kirok itkamāṅ ṅodegän tāṅirān, näk yot gānaṅ itkaṅ Anutu-ken yāṅapik man yāṅ itkut. Pengän, äma kubä tek paki-inik ägo wabiṅirā iṅamna-ken ahāṅkuk.

³¹ Ahən naminpən yənkuk; Konilias, Anututä gəkno yənapik man nadäk täyak yäk. Ba gäk monen tunumka äma jäwärita yəminjiri gabäk täyak yäk. Ude tänjiri gabənpən kädet unita gäripi nadən gamik täyak yäk.

³² Unita apiño ämakaye yepmanpi Jopa komeken kut yäk. Kuŋkaŋ äma kubä wäpi Saimon, wäpi kubä Pita imagut yəpmən äbut yäk. Saimon uwä äma kubä wäpi Saimongän, imaka imaka tom gupipən tänpäni unitä yotken itak yäk. Tähani u gwägu pähap dubini-ken itak yäk.

³³ Äma unitä ude näwerirän eruk, bärənən gäk gämagutta äma ätu pen yäwetpewa kuŋkuŋ. Tänpəkən gäk no äbäka nämo bitnənkuno unita bənep täga nadən gamitat yäk. Eruk, man kuduptagän Ekänitä nin niwetta gäwetkuko u niweri nadäka, Ekäni injamiken kwawak itkamən no yäk.

Pitatä Jesu täno manbiŋam yənahənkuk

³⁴⁻³⁵ ✨✨ Tänpən Pitatä man no de yäput penpən yənkuk; Eruk, apiŋogän bureniŋän no de nadätat; Anututä ämawebe uken-uken nanikta nadənirän uterakgän tək täyak yäk. U gupninta nadənirän ärowani äpani nämo tək täyak. Nämo inik, äma Anutu iniŋ oretpən kädet siwoŋi iwat təkən uwä Anututä not täŋ yämik täyak.

³⁶ ✨ E, Anututä Isrel äma äbotken man bureni pewän ahənkuko unitəno manbiŋam in nadäk təkən. Manbiŋam Täga uwä no de; Jesu Kristo tewän äpä man tägagämän, Anutu-kät bənep kubägän

✨ **10:34-35:** 1Sml 16:7; Rom 2:11; Gal 2:6 ✨ **10:34-35:** Jon 9:31

✨ **10:36:** Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:14

täktäk täño man u niwetpäñ niwoñärek täñkuk. Jesu Kristo u ämawebe kuduhtagänta Ekäni it yämik täyak.

37 ☆ Täñpäkañ Galili ba Judia komeken imaka ahäñkuko unitäño manbiñam in nadäkañ. Jontä ämawebe ume ärutärut man yäñahäñpäñ yäwet täñkuko u mädeni-ken Jesu Nasaret komeken naniktä Galili komeken epäni yäput peñkuk.

38 ☆ Anututä kehäromi ba Munapik kireñ imiñirän äyänutpäñ äyänutpäñ ämawebe iron täñ yämiñtäñ kuñatkuk. Täñpäñ Anututä itkentäñ imiñirän äma Satantä täñpäwak täñ yämani u kuduhtagän yäpäñ tägawäpäñ yepmak täñkukonik.

39 Täñirän Jerusalem yotpärare-ken ba Juda kome pähap äyänutpäñ äyänutpäñ imaka imaka yäñpäñ-täk täñkuko u kañpäñ nadäk täñ moreñkumäñ.

Täñtäñ kuñtäyon päya kwakäp terak utpewä kumbuk.

40 ☆ Utpewä kumbuko upäñkañ kepma yarä täreñirän kepma kubäta Anututä Jesu kumbani-ken nanik yäpmäñ akuñkuk. Yäpmäñ päñaku tenpäñ äneñi kwawak pewän ahäñkuk yäk.

41 ☆ Täñpäkañ ämawebe kudupken nämo ahäñ yämik täñkuk. Nämo, mani biñam yäñahäktä intäjukun iwoyänpäñ nipmañpani nin-kengän ahäñ nimik täñkuk yäk. Täñirän kumbani-ken naniktä akwänkañ ninä ukät ketem bok nañpäñ yäñpäñ-nadäk täk täñkumäñonik.

42 ☆ Täñpäkañ ämawebe wäpi biñam yäñahäñpäñ

☆ **10:37:** Mat 4:12-17 ☆ **10:38:** Mat 3:16; Luk 4:17-20 ☆ **10:40:** 1Ko 15:4-7 ☆ **10:41:** Jon 14:19,22-24; Jon 15:27; Apos 1:8; Luk 24:42-43 ☆ **10:42:** Apos 17:31, 2Ti 4:1, 1Pi 4:5

yäwetta ɲode niwetkuk; Anututä äma kubä, äma kumbani ba äma kodak irani manken yäpmänj danikta iwoyänjkuko u näk yänj niwetkuk.

43 ✧ In nadäkanj? Ämawebe netä unitä Jesuta nadäkinik tänpelj kuɲatnayänj täkanj uwä momini täga api ärut yämek. Burenä, Anututä Jesu wäpi terak wakini api penj yämek, profet kuduptä yänjahänkuɲo ude.

Guɲ äbot ätutä Munapik yäpuɲ

44 ✧ Pitatä man ude penj yänj irirän Kudupi Munapiktä ämawebe mani nadänj itkuɲo uterak äpuk.

45-46 ✧ Äpäñirän ämawebe guɲ äbotken nanik u man kotäk kudupi kudupi terak Anutu bumta ininj oretkuɲ. Ude täñirä yabänjpänj äma Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik tänpäni Pitakät penta äbuɲo u nadäwätäk tänpänj kerä injpänj yänjkunj; U kawut! yäk. Anututä bänep ironi terak Munapik guɲ ämawebe ɲonita kirenej yämitak yäk. Apiɲo kanjpänj nadäkamänj, Munapik u Juda äma nintagän nämo yäk.

47 ✧ Ude yänjirä Pitatä yänjkuk; Äbot ɲo, nintä yäpumänjo udegän, Munapik yäpmänjkanj. Unita äbot ɲo ume ärut yämikta netätä täga nininj bitnäwek? Nämoinik!

48 ✧ Ude yäwänkanj ämawebe u Jesu Kristo wäpi terak ärut yäminjkunj. Ärut yämäkanj ämawebe unitä Pita iwetkuɲ; Ninkät ätu it nipmanjkanj kanj ku yänj iweräwä udegän tänjuk.

✧ **10:43:** Ais 33:24; Ais 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 ✧ **10:44:** Apos 11:15, 15:8 ✧ **10:45-46:** Apos 2:4, 19:6 ✧ **10:47:** Apos 8:36
 ✧ **10:48:** Apos 2:38

11

Pitatä iniken mebärini yäñahäjukuk

¹ Täñpäñ aposoro-kät äbot täñpani ämawebe-kät Judia komeken iranitä manbiñam ñode nadäjkuñ; Ämawebe guñ äbotken naniktä Anutu täño man nadäjpäñ bänepi-ken iyap tañkuñ yäj nadäjkuñ.

²⁻³ ✧ Ude nadäjkuño unita Pitatä Jerusalem yotpärare äyäjutpeñ äronjirän Juda nanik äbot täñpani äma ätutä nadäwä nämo tärewäpäñ man tañi ñode iwetkuñ; Gäk imata Moses täño бага man irepmitpäñ äma gupi moräk nämo madäwani, guñ äbotken nanik unitäño yot gänañ äronkun? Ba imata äma udewani-kät ketem bok nañkuñ? U siwoñi nämo!

⁴ Yäwäwä Pitatä imaka ahäjukuko unitäño manbiñam mebäri-ken umunitä yäj yäpmäj kuñtängän ñode yäwetkuk;

⁵ ✧ Näk Jopa yotpärare-ken yäñapik man yäj yäpmäj kuñira Ekänitä nadäk-nadäkna-ken pewän ahäjirä ñode kañkut yäk. Kunum añejirän imaka kubä äpuk yäk. Äpuko uwä tek tañi, käwuri käwuri yentä topmäjpäñ pewä yäpmäj kome terak dubina-ken äpäñjirän kañkut.

⁶ Äpäñjirän ket täñpäñ yabäjkuñ; Tek u gänañ tom mebäri mebäri tañi täpuri, ba gämok ba barak mebäri mebäritä irirä.

⁷ Ude yabäj yäwat itkañ man kotäk kubä ñode nadäjkuñ; Pita, gäk aku tom uwä däpmäjpäñ nañ!

⁸ Man ude nadäjpäñ ñode yäjkuñ; Ekäni, u nämoinik näjpayäj. Tom u waki, nakta yäjiwärani.

Ämatä u nanpäñ bänepi tänpä waneñ. Tom ude-wani kubä nämoinik nak täyat yäñ iwetkut.

⁹ Ude yäwawä man kotäk kunum gänañ nanik u äneñi kubäkät ñode yänjuk; Ude nämo yäk. Imaka Anututä u täga yäñ yäwani u gäkä waki yäñ täga nämo yäwen yäk.

¹⁰ Tänpäkañ imaka ahäñ namiñkuko u kadäni yaräkubä ude äronkañ äpäk täñkuk. Kadäni yaräkubä u kañpäñ nadäwakañ äneñi wädäñ yäpmäñ kunum gänañ äronjuk.

¹¹ Eruk, imaka u paorirän uterakgän Sisaria komeken nanik äma yaräkubä näk nämagutta yot itkut-ken ugän ahänkuñ.

¹² ✧ Ahänjirä Munapiktä ñode näwetkuk; Gäk ukät kuñkañä nadäwätäk terak nämo kwen yäñ näwetkuk. Ude näwerirän notniye 6 ño näkkät bok Koniliastä yotken kuñkumäñ. Kumañ päñku Koniliastä yot gänañ äronitna ñode niwetkuk;

¹³ Näkä yot gänañ añero kubätä ahäñ namiñpäñ ñode näwetkuk; Gäk Jopa yotpärare-ken watä ämakaye ätu yäniñ kireñpewi päñku Saimon wäpi kubä Pita yänikñat yäpmäñ kañ äbut.

¹⁴ ✧ Äma unitä man täwerirän ket nadänpäñ Ekänita biñam kañ täñput, gäkña ba ämawebe gäkkät irani u kudup yäk. Añerotä man ude iwetkuk.

¹⁵ ✧ Eruk, näk Anutu täño manbiñam yäwet irira bian Munapiktä ninken äpuko udegän ämawebe uterak äronjuk.

¹⁶ ✧ Täñjirän näkä u kañpäñ Ekänitä man ñode yänjuk u juku piñkut; Jontä umegän ärut

✧ **11:12:** Apos 10:23,45 ✧ **11:14:** Apos 16:31 ✧ **11:15:** Apos 2:4

✧ **11:16:** Apos 1:5

tamiŋkuk. Upänkaŋ inä Munapikpäŋ api uwäktäŋ tamet yän yänkuk.

17 Tänpäkaŋ ninä Ekäni Jesu Kristo nadäkinik täŋ imiŋitna iron pähap täŋ nimiŋkuko udegän Konilias-kät äboriyeta täŋ yämiŋirän näk ŋodewanitä imata Anutu iniŋ bitnäwam?

18 ✧ Pitatä manbiŋam ude yäwerän nadänpäŋ bänepi kwitawäpäŋ Anutu iniŋ oretpäŋ ŋode yänkuŋ; Wäral yäk. Anutuwä guŋ äbottä bänepi sukurenpäŋ irit kehäromita biŋam täkta yäntären yämik täyak yän yänkuŋ.

Jesu täŋo manbiŋam Antiok ahäŋ patkuk

19 ✧ Tänpäkaŋ Stiven kumän-kumän utkuŋo uterak äma ätutä äbot täŋpani mäyap däpmän yäwat kirenirä Juda kome penpäŋ Ponika ba Saiprus ba Antiok komeken kuŋtänpä kuŋkuŋ. Kuŋ tänpä kuŋkuŋo uwä Ekäni täŋo manbiŋam Juda ämawebegän yänahänpäŋ yäwettän kuŋkuŋ. Äma ätu nämo yäwet täŋkuŋonik.

20 Upänkaŋ nadäkinik täŋpani ätu Saiprus Sairini komeken naniktä Antiok yotpärare-ken kuŋkaŋ Grik man yäwani ämawebe, guŋ äbotken nanik ukät yänpäŋ-nadäk tänpäŋ Ekäni Jesu Kristo täŋo manbiŋam yänahänpäŋ yäwetkuŋ.

21 ✧ Ude täŋirä Ekänitä kehäromi yämiŋirän yäwerä guŋ äbotken nanik ämawebe u nadänpäŋ mäyaptä bänepi sukurenpäŋ Ekänita biŋam täŋkuŋ.

22 ✧ Tänpäkaŋ unitäŋo manbiŋam nadänpäŋ äbot täŋpani Jerusalem itkuŋo unitä Banabas pen iwet-pewä Antiok kuŋkuk.

✧ **11:18:** Apos 13:48, 14:27 ✧ **11:19:** Apos 8:1-4 ✧ **11:21:** Apos 2:41 ✧ **11:22:** Apos 4:36

23 ✧ Pänku Antiok ahänpäñ Anutu täño iron u kañpäñ oretoret pähap täñpäñ bänepi täñpidäm tañ yämiñpäñ ñode yäwetkuk; Bänepjintä Ekäni kwasikotpäñ in-it-inik täñpäñ kañ irut yän yäwetkuk.

24 ✧ Banabas uwä äma tägagämän kubä. Bänepi-ken Kudupi Munapik ba nadäkiniki kehäromi nikek. Täñpäkañ yotpärare uken äma mäyap-inik Ekänita biñam täñkuñ.

25 ✧ Eruk ätu nanak itpäñä Banabastä Sol kañ-ahäwa yänkañ Tasus yotpärare-ken kuñkuk.

26 ✧ Pänku kañ-ahänpäñ imaguränkañ Antiok äbumän. Äbänpäñ äbot täñpani bämopi-ken obañ kubä ude itkañ äma bumta Ekäni täño man-biñam yäwetpäñ yäwoñärek täñkumän. Antiok uken ämatä Jesu täño äbot täñpanita wäpi Kristen* yän mämäram yäwetkuñ.

Äbot täñpanitä täñkentäk moneñ pewä kuñkuñ

27 ✧ Kadäni uken profet äma ätu Jerusalem naniktä Antiok kuñkuñ.

28 ✧ Profet kuñkuño uken nanik kubä wäpi Agabas, uwä Munapiktä peñ iwerirän komeni komeni nak jopirit ahäwayän täñkuko unita jukuman yänkuk. (Nak jopirit uwä äma wäpi Klodiustä Rom täño intäjukun äma irirän bureni ahänkuk.)

29 Nakta jop iritta yänirän nadänkañ äbot täñpani kubäkubätä moneñ pat yämiñkuko udegän yäpmän daniñpäñ Judia komeken noriye ketemta jop itkuño unita pewä kukta yäntärenkuñ.

✧ **11:23:** Apos 13:43 ✧ **11:24:** Apos 2:41, 6:5 ✧ **11:25:** Apos 9:30

✧ **11:26:** 1Pi 4:16 * **11:26:** Kristen täño mebäri uwä Kristo täño tawanken nanik ✧ **11:27:** Apos 13:1, 15:32 ✧ **11:28:** Apos 21:10

30 ✧ Yäntärenpäñ monen penkuño u Banabas kenta Solta yämäkañ yäpmäñ päñku äbot täñpani Judia komeken irani unitäño watä äma unita yämiñkumän.

12

Herottä äbot täñpanita iwan täñ yämiñkuk

¹ Kadäni uken Herot Judia kome täño intäjukun äma ude itkañ äbot täñpani ätu komi yäma yänkañ yepmäñit päñku komi yot gänañ yepmañkuk.

² Uwä ñode; Unitä yäwänkañ Jems, Jon täño noripak päiptä madänpewä kumbuk.

³ ✧ Ude täñirä Juda ämawebetä kädet Herottä täñkuko unita gäripi nadäwäpäñ Pita imaka, komi yotken tewa yänkañ yäwänpäñ iñitkuñ. Uwä Juda täño orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani orekirit kadäni bämopi-ken täñkuk.

⁴ Eruk, Pita iñitpäñ komi yotken tenpäñ komi äma 16 ude yäwerän watä it täñkuñonik. Täñpäkañ Herottä ñode nadäñkuk; Ittäyon Pasova orekirit kadäni tärenjirän ämawebe iñamiken manken api tewet yän nadäñkuk.

⁵ ✧ Ude nadäñkuko unita Pita komi yot-kengän irirän komi ämatä watäni itkuñ. Täñpäkañ äbot täñpani ämawebetäwä Pita täñkentäñ imikta Anutuken wari wari yänpäpik man yäk täñkuñonik.

Añero kubätä Pita täñkentäñ imiñkuk

⁶ ✧ Eruk, Herottä kadäni Pita manken tekta yänkuko u keräp tañkuk. Kwep yän yänkañ bi-pani Pita komi yot gänañ yen kehäromitä kerä

✧ 11:30: Apos 12:25 ✧ 12:3: Apos 4:3 ✧ 12:5: Jem 5:16

✧ 12:6: Apos 5:23

kuroŋi topmäŋpäŋ tewä komi äma yarä bämopi-ken döpmon pat itkuk. Täŋpäkaŋ komi äma ätu komi yot täŋo yämabam unita watäni itkuŋ.

⁷ Täŋirän pit kubägän Ekäni täŋo aŋero kubätä komi yot gänaŋ ugän ahänjuk. Ahänjirän penyänjekitä komi yot gänaŋ u penyänepän patkuk. Täŋpän aŋero unitä Pita injit täŋpewän akwänpän iwetkuk; Gäk bäräŋepä aku! yäk. Ude yänjirän yen kehäromi yarä Pita keru kuroŋi topuŋo u pitpäŋ maŋkumän.

⁸ Täŋirän aŋerotä Pita iwetkuk; Pänaku tek täŋpän kuroŋka ärärani tä yäk. Ude yäwänä Pita udegän täŋkuk. Täŋpänä aŋerotä yänjuk; Mänit tekka u täŋpän näk näwat yäk.

⁹ Ude yänpen kuŋirän Pita komi yot u penpen iwatkuk. Aŋerotä bureni ude täŋkentän namitak yän nämo nadänjuk, döpmonken käwep täyat yän nadänjukopän bureni ahän iminjuk.

¹⁰ ✧ Eruk kumaŋ päŋku komi äma äbot yarä watä itkuŋo u äbot kubä yärepmitpäŋ äneŋi äbot kubä yärepmitpen kuŋirän komi yot täŋo yäma taŋi dätpän äpämaŋ yotpärare-ken kwani u ini dätkuk. Därirän yarä u äpämaŋ yäman umu kuŋkumän. Kuŋtäŋgän kädet miŋin aŋerotä Pita pit kubägän tenpen kuŋjuk.

¹¹ Täŋirän eruk Pita uken nadäwän tumbuŋ. Täŋpän yänjuk; Eruk, bureni gän nadätat yäk. Ekänitä aŋeroni kubä iwet-pewän äbä näk Herot keru-ken nanik ba Juda ämawebe täŋo kokwawak keru-ken nanikpäŋ nämagutak yäk.

¹² ✧ Ude nadänkaŋ kumaŋ päŋku Jon wäpi

kubä Mak unitäno miñi wäpi Maria unitä yotken ahänjuk. Ämawebe mäyap webe unitä yotken käbeyä tänpän Anutu-ken yänapik man yän itkuñ.

13 Ude yän irirä Pitatä päñku yäma-ken umu kwäpkwäp yäputkuk. Ude tänpänä epän watä webe kubä wäpi Roda unitä yäma dārayän kuñkuk.

14 Kuñpän Pita täno kotäk nadänpän bänepi-ken oretoret pähap nadänpän yäma nämo dätük. Nämo, äneñi äyänutpen yot gānañ unu kuñpän ämawebe päke u yäwetkuk; Pita äbäko yäma-ken itäk yäk.

15 ✧ Ude yäwänä iwetkuñ; Tänguñ tañpän ba yäyan yäk. Ude yäwäkañ ehuranigän yänjuk; Nämo! Bureni yäyat! Pita yäman umu itäk yäk. Yäwänä yänkuñ; Ude nämo, Pita täno añeronitä käwep itäk yäk.

16 Ude yän irirä Pita yäma-ken kwäpkwäp pen yäpuritkuk. Täñirän eruk päñku yäma dätpäñ Pita ini kañpän kikuñutpäñ yänpäñ-nadäk täñ irirä Pitatä yäniñ bitnänpän ketwära tänyärenjuk.

17 ✧ Ude täñkañ Ekänitä komi yotken nanikpäñ imagut yäpmän äbäko unitäno manbiñam yäwetkuk. Tänpän ñode yäwetgän täñjuk; In kuñkañ Jems-kät äbot täñpani ätu manbiñam ño kañ yäwerut. Ude yäwetkañ Pita yepmañpen kukñi käda kuñjuk.

18 ✧ Tänpäkañ kome yänenjirän komi äma Pitata watä itkuño u Pitata ijiwä wawäkañ dekaken paorak yän yänkañ nadäwätäk pähap tänpän manbiñam Herot iwetkuñ.

19 Iwerä nadänpän Herottä äma ätu yäwetkuk; Pitata wäyäkñepän kawut! Yäweränkañ päñku

✧ 12:15: Apos 26:24; Mat 18:10 ✧ 12:17: Apos 13:16, 19:33; Apos 21:40 ✧ 12:18: Apos 5:22-24

wäyäkñentän kuñarä wañkuñ. Täñpäwä komi äma Pitata watä itkuño u manken yepmañpäñ däpmäñ-pewän kumäkta yänkuk. Ude täñkañ ittängän Herot Judia kome peñpeñ päñku Sisaria yotpärare-ken itkuk.

Intäjukun äma Herot u kumbuk

20 ✧ Päñku uken itkañ Herot Tire kenta Sidon ämawebeta kokwawak nadän yäpmäñ kuñatpäñ ketem Herottä komeken nanik yäpmäkta бага peñ nimek yän nadänkuñ. Ude täñpeko uwä ketem deken nanikpäñ api yäpne yän yäñpäñ Tire Sidon ämawebe ätutä käbeyä täñpäñ yäñpäñ-yäpä-tägawäkañ bänep kubägän äneñi täkta uken kuñkuñ. Pengän päñku Herot täño yot pähap unitäño watä ämani wäpi Blastus u ahän imiñpäñ ukät man yäñpäñ-nadänjirä Blastustä Herot inamiken yänkentän yämekta yänkehärom tañkuk. Ude täñpäñ Herot-kät man yäkta kadäni peñkuñ.

21 Eruk kadäni peñkuñ-ken Herottä intäjukun äma täño tek täñpäñ man yäwera yänkañä intäjukun ämatä mañitpäñ man yäwani-ken kuñkuk. Uken kuñkañ man mebäri mebäri yäwetkuk.

22 Yänjirän nadänpäñ ämawebe päke unitä gera terak ñode yänkuñ; Anutu kubä täño meni jinom yäk. U äma täño nämo yän yänkuñ.

23 ✧ Ude yänjirä Herottä man u nadänpäñ Anutu ärowani bureni täño wäpi biñam yäpmäñ akukta bitnäñkuk. Ude täñjirän uterakgän Ekäni täño añero kubätä päbä utkuk. Urirän käyäm waki kubä Herot terak ahän imiñjirän yamuntä nañ äreyänpewä kumbuk.

24 ✧ Tänpäkaŋ Ekäni täŋo manbiŋam kehärom taŋpäŋ komeni komeni ahäŋ patkuk.

25 ✧ Ahäŋ parirän Banabas kenta Sol täŋkentäk monəŋ Judia äbot täŋpanita Jerusalem yäpməŋ kuŋkumäno u yämän tärewäpäŋ äyähutpeŋ Antiok kuda yäŋkaŋ Jon wäpi kubä Mak u imaguränkan penta kuŋkuŋ.

13

Banabas kenta Sol epän man yäwetkuŋ

1 ✧ Tänpäŋ äbot täŋpani Antiok irani uken nanik profet äma ba äma ätu Anututä kädet gäripi nadäk täyak u yäwetpäŋ yäwoŋärek täkta itkuŋ. U wäpi tawaŋ ŋode; Kubä Banabas, kubä Simeon wäpi kubä Kubiri yäŋ iwerani, kubä Lusias Sairini komeken nanik, kubä Sol, kubä Manain, Herot täŋo noripaki kubä. 2 ✧ Eruk, kepma kubäta äbot täŋpanitä Ekäni iniŋoret itkaŋ inita nak nämo nakta yäjiwätpäŋ nakta jop itkuŋ. Ude täŋ irirä Kudupi Munapiktä ŋode yäwetkuk; In Banabas kenta Sol epän kubä näkä iwoyäŋ yämiŋkuro u täkta iwoyäŋpäŋ yepmaŋpä yäpməŋ kaŋ kun yäk.

3 ✧ Ude yäwänä nakta jop itkaŋ Anutu-ken yäŋapik man yäŋpäŋ keru yarä uterak peŋpäŋ yepmaŋpä yäpməŋ kuŋkumän.

Saiprus kome manbiŋam yäŋahäŋkumän

4 ✧ Eruk Kudupi Munapiktä Banabas kenta Sol peŋ yäwet-pewän Selusia komeken kuŋkumän.

✧ **12:24:** Ais 55:11; Apos 6:7, 19:20 ✧ **12:25:** Apos 11:29-30; Apos 12:12, 15:37 ✧ **13:1:** Apos 11:27 ✧ **13:2:** Apos 9:15 ✧ **13:3:** Apos 6:6 ✧ **13:4:** Apos 15:39

U naniktä gäpe terak äronpeŋ gwägu bämopi-ken kome täpuri kubä wäpi Saiprus uken kuŋkuŋ.

5 ✧ Kuŋtängän Saiprus täŋo yotpärare kubä wäpi Salamis u ahänpäŋ Juda täŋo käbeyä yot gänaŋ äronpäŋ Anutu täŋo manbiŋam yäŋahänpäŋ yäwetkumän. Jon-Mak imaka, bok täŋkentänpäŋ yäwetkuŋ.

6 Ude täŋkaŋ Saiprus kome u gänaŋ manbiŋam yäŋahänpäŋ yäwettäŋ kuŋtängän yotpärare kubä wäpi Pafos u ahäŋkumän. Uken Juda äma kubä wäpi Bajesu uwä uken itkuk. Äma uwä profet jopi, kären käwani. Grik man terak wäpi Elimas yäŋ iwetkuŋ.

7 Elimas u kome unitäŋo intäjukun äma wäpi Segius-Paulus unitäŋo täŋkentäk kubä. Täŋpakaŋ Segius-Paulus uwä äma nadäk-nadäk ikek. U Anutu täŋo manbiŋam nadäwa yäŋpäŋ Banabas kenta Solta yäŋpewän äbumän.

8 ✧ Täŋpakaŋ äma kären käwani unitä Banabas kenta Sol täŋo epän u ura yäŋkaŋ täk täŋkuk. Täŋpäŋ intäjukun ämani Segius-Paulus unitä Jesuta nadäkinik täŋpek yäŋpäŋ Segius ude täŋpeno! yäŋ iwet täŋkuk.

9 Ude täŋkuko upäŋkaŋ Kudupi Munapiktä Sol wäpi kubä Pol u uwäk täŋpäŋ irirän Elimas dapun taŋi kaŋpäŋ iwetkuk;

10 Gäk Satan täŋo nanaki! yäk. Gäk kädet siwoŋi täŋo iwan. Täŋyäkŋarani kädet ba nadäk wakiwaki gäkken tokŋeŋ pätak yäk. Ekäni täŋo kädet siwoŋi u täŋpi wanayän täk täyan!

11 ✧ Eruk, nadätan? Apiŋo Ekänitä gurirän da-

punka wawayän yäk. Dapunka wawänkañ kadäni karoni bumik edap dapuri nämo kañkañ api it yäpmän kwen!

Poltä ude yänirän uterakgän gubamtä-yän dapuri-ken uwäk tänpewän dapuri bipmän utkuk. Tänpänkañ Elimastä äma yepmänirapän kädet näwoñärewut yänkañ puñ ijintän kuñatkuk.

¹² Täñirän intäjukun äma unitä u kañpäñ Ekäni täño manbiñam nadänkuko u nadawän inide kubä tänpänpäñ Ekänita nadäkinik täñkuk.

Saiprus penpen kome kubäken kuñkumän

¹³ ✧ Eruk, Polkät äma ätu penta kuñatkuño Pafos kome penpen gäpe terak äronpen Pamfilia komeken yotpärare kubä wäpi Pega u kuñkuñ. Kuñirä Jon-Mak yepmanpen äneñi Jerusalem kuñkuk.

¹⁴ Täñirän ätu u Pega yotpärare penpen ini kuroñ kuñtängän Pisidia komeken yotpärare kubä wäpi Antiok u ahänkuñ. Ahänpäñ Sabat kadäni-ken Juda täño kábeyä yot gänañ äro mañitkuñ.

¹⁵ ✧ Äro mañirirä Juda täño äma ekäni ekäni yot gänañ itkuño unitä Moses täño Baga man kudän täwani, ba profet biani täño man u danin paotpäñ Polkät Banabas u ñode yäwet yabänkuñ; Ektä ämawebe bänepi täñkehärom takta man kubä yäkta nadänpäñä täga yänahädayän yäk.

¹⁶ ✧ Yäwäwä Poltä akuñpäñ yänuruk-uruk yäneño yänpäñ ketwära tänyärenkuk. Tänpän manbiñam ñode yäput penpäñ yänkuk; In Isrel ämawebe ba

✧ **13:13:** Apos 13:5, 15:38 ✧ **13:15:** Apos 15:21 ✧ **13:16:** Apos 12:17

ämawebe gägäni ätu Anututa nadäkinik täñ imiñpäñ gämori-ken kuñarani in ket nadäwut!

17 ✧ Isrel äbot täño Anutu unitä äbekniye oraniye, ämawebe bämopi-ken nanikpäñ inita biñam yäpmäñ daniñkuk. Yäpmäñ daniñpäñ yepmañpäñ iniken komeni peñpeñ päñku Isip kome itkuñ-ken uken täñpewän äbot pähap ahäñ patkuk. Täñpäkañ mäden, iniken kehäromi terak Isip komeken nanik yäñ-yäknjat yäpmäñ äpämañ kuñkuk.

18 ✧ Täñkañ obañ 40 ude kome jopi-ken ittäñ kuñatkuñ-ken uken mani nämo iwatkuño upäñkañ yabäñ koreñkuk.

19 ✧ Eruk Kenan kome yäniñ kirewayäñ täñkuk-ken nanik Anututä ämawebe äbot pähap 7 ude täñpäñ wañkuñ. Täñpäñ wawäpäñ kome u Isrel ämawebeta yäniñ kirewänpäñ unitä koreñpäñ itkuñ.

20 ✧ Imaka ahäñkuko u kuduptagän obañ 450 u gänañ ahäñ yäpmäñ kuñkuñ. Eruk u punin terak Isrel ämawebetä kome u yäpmäñpäñ irirä Anututä watä ämaniye ätu iwoyäñpäñ yepmak täñtäñ kuñirän Samuel, profet ude itta ahäñkuk.

21 ✧ Täñpäkañ kadäni uken äma kubätä intäjukun it yämekta Anutu-ken gera yäñkuñ. Gera yäñirä Anututä Sol intäjukun ämani itta iwoyäñkuk. Sol uwä Kis täño nanaki, Benjamintä äbotken nanik. Täñpäkañ Soltä Isrel ämawebeta yabäñ yawat epän täñ yämiñ yäpmäñ kuñtäyon obañ 40 ude täreñkuk.

22 ✧ Täreñirän Anututä Sol u yäñiwatpäñ

✧ **13:17:** Kis 1:7, 6:6; Kis 12:51 ✧ **13:18:** Kis 16:35; Nam 14:34; Lo 1:31 ✧ **13:19:** Lo 7:1; Jos 14:1 ✧ **13:20:** Het 2:16, 1Sml 3:20 ✧ **13:21:** 1Sml 8:5,19, 1Sml 10:20-24 ✧ **13:22:** 1Sml 13:14, 1Sml 16:13; Sam 89:20

komenita Devitpäŋ intäjukun äma itta teŋkuk. Tenpäŋ Devitta yänpäŋ ämawebe ɲode yäwetkuk; Näk Jesi täŋo nanaki Devit u kaŋpäŋ gäripi nadänpäŋ bänepnatä u init-inik täyat. Unitä uyaku näkŋo man kädet u kumän api iwat morewek yäk.

23 ✧ Eruk, Anututä yäŋkehäromtak man bian yäŋkuko udegän Devit täŋo äbotken nanik Anututä ini äma kubä iwoyäŋkuk. Äma unitä Isrel ämawebe waki keriken nanik api yämagurek yäŋ yäŋkuk. Uwä wäpi Jesu.

24 ✧ Täŋpakan Jesu epäni nämo yäput penpäŋ täŋtäŋ kuŋirän Jontä Isrel ämawebe-ken manbiŋam yäŋahänpäŋ ɲode yäwettäŋ kuŋkuk; In bänepjin sukurenpäŋ irit kuŋat-kuŋatjin yäpäs-won täjirä ume ärut tamayäŋ yäŋ yäwettäŋ kuŋkuk.

25 ✧ Eruk Jon epän täŋkuko u tärewayäŋ keräp täŋirän ämawebe ɲode yäwet yabäŋkuk; Intä näka netä yäŋ nadäk täkan? Näk äma intä itsämäk täkan, Kristo u nämo yäk. Upäŋkan kawut! Äma kubä mäden näwatak yäk. Näk äpani-inik unita u dubini-ken itnaŋi nämo yäŋ yäwetkuk.

26 ✧ Poltä ude yänpäŋ yäŋkuk; Notnaye Abraham täŋo äbotken nanik, in nadäwut! Ba in ätu Juda äbotken nanik nämopäŋ Anutu nadäŋ imiŋpäŋ gämori-ken kuŋat täkan, in imaka nadäwut! Anututä ämawebe wakiken nanik yämagutpäŋ inita biŋam yäpmäk-yäpmäk unitäŋo manbiŋam u nin bämopnin-ken ahätak ɲo!

27 ✧ Jerusalem ämawebe jopi ukät watä ämaniyetä Jesu täŋo mebäri nämo nadäwä tumbuŋ. Ba profet

✧ 13:23: 2Sml 7:12-16; Ais 11:1 ✧ 13:24: Mat 3:1-2 ✧ 13:25: Jon 1:20,27 ✧ 13:26: Apos 13:16 ✧ 13:27: Jon 16:3; Apos 3:17

biani täño manbiñam Sabat kadäni-ken daniñpäñ nadäk täñ yäpmäñ äbäk täñkuño unitäño mebäri nämo nadäwä tärenkuñ. Nämo nadäwä tärenkuño upäñkañ Jesu utta man yäñirä manbiñam biani u bureni ahäñkuk.

28 ✧ Äma uken goret kubä nämo kañkañ manken tenpäñ utpewä kumäkta Pailat-ken man kehäromigän yäñkuñ.

29 ✧ Imaka bian profettä Jesu ude api täñ iminen yäñ yäwani u kudup täñ imiñkuñ. Täñpäñ päya kwakäp terak nanik ketären yäpmäñ päpä awañ gänañ penkuñ.

30 ✧ Awañ gänañ penkuño upäñkañ Anututä änenji awañ gänañ nanikpäñ yäpmäñ päñaku tewän kodak tañkuk.

31 ✧ Täñpäkañ u punin terak kepma mäyapta ämawebe Jesu nämo kumäñirän ukät Galili kome penpen Jerusalem penta kuñkuño unitä kak täñkuñ. Äma unitä apiño Jesu täño manbiñam Juda äbotken yäñahäñtäñ kuñat täkañ.

32 ✧ Täñ, nin uwä intä nadäkta Anututä äbekniye oraniyeta yäñkehäromtak man yäñ yämiñkuko unitäño Manbiñam Täga yäñahäñ itkamäñ ño.

33 Täñpäkañ yäñkehäromtak man u bureni ahäñkuk. Anututä Jesu awañ gänañ nanikpäñ yäpmäñ päñaku tewän kodak tañkuko unitä äbekniye oraniye täño äbot ninken unitäño bureni ahäñ nimitak. Täñpäñ manbiñam udewanigän Sam 2-ken itak. Uwä ñode;

✧ **13:28:** Mat 27:22-23 ✧ **13:29:** Mat 27:59-60 ✧ **13:30:** Apos 2:24 ✧ **13:31:** Apos 1:3,8 ✧ **13:32:** Apos 13:23

Gäk nanakna. Apiŋo bäyaŋpäŋ gepmaŋtat. Sam 2:7

³⁴ Anututä Jesu awaŋ gänaŋ nanik yäpmäŋ päŋaku teŋkuko u äneŋi awaŋ gänaŋ täga nämo api äpmo parawek. Uwä Anututä ini yäŋkuko ude;

Imaka täga Devitta biŋam peŋ imiŋkuro unitäŋo bureni uwä gamiŋira kehäromigän api ahäŋ pärek yäk. Ais 55:3

³⁵ ✧ Ba man kubä pen Anutu täŋo manbiŋam terak pätak u ŋode;

Gäk kaŋ-äwaräkuk täŋiri epän ämaka iwoyäwani awaŋ gänaŋ nämo api parawek. Sam 16:10

³⁶ ✧ Notnaye, man biani u bureni ahäŋirän käkamäŋ. Kadäni Devit kome terak itkuk-ken uken uwä Anutu täŋo nadäk-gärip ugän iwarän täŋkuk. Täŋkukopäŋ mäden Devit kumbänä äbekiye oraniye täŋo awaŋken äneŋpäkaŋ paraŋkuk.

³⁷ Täŋ, äma Anututä awaŋ gänaŋ nanik yäwän kikiŋutkuko u komegup nämo paraŋkuk.

³⁸⁻³⁹ ✧✧ Ude yäŋpäŋ Poltä ŋode yäwetgän täŋkuk; Unita notnaye in ket nadäneŋ; Äma kumbuko uwä intäŋo momi täga peŋ tamek. Manbiŋam unitagän täwetkamäŋ ŋo. Moses täŋo бага mantä momijin täŋo topmäk-topmäk u pit tamiŋpäŋ siwoŋi ämawebe täga nämo api täwerek. Nämo inik. Täŋ, ämawebe Jesuta nadäkinik täŋpeŋ kuŋatnayäŋ täŋo u kuduptagän Jesutä momini bureni api peŋ yämek.

✧ **13:35:** Apos 2:27 ✧ **13:36:** Apos 2:29 ✧ **13:38-39:** Apos 10:43

✧ **13:38-39:** Rom 10:4

40 Unita in juku peṅpāṅ ket nadāwut! Profettā man bian yāṅkuṅo unitā intā terak ärowekta. Man ṅode yāṅkuṅo u;

41 *In yāṅärok man yāwanitā nadāwätäk pähap täṅpāṅ kaṅ waṅ morewut!*

In irirä näkä imaka kudupi kubä täṅpayāṅ täyat unita nadāwä inide kubä api täneṅ.

Täṅpākaṅ ämatā unitāṅo manbiṅam täwerirä nadāṅkaṅ bureni yāṅ nämo api nadāneṅ. Hab 1:5

42 Eruk, Poltä manbiṅam u yāṅahāṅ paotpāṅä Banabas-kät käbeyä yot peṅpeṅ yāman äpāmaṅ kudayāṅ täṅjirän ämawebe päke unitā yāwetkuṅ; Man niwet ahäkamän unitāṅo moräki äneṅi Sabat kadäni kubäta äbāṅkaṅ kaṅ niwerun yäk.

43 ✧ Ude yāweräkaṅ äpāmaṅ kuṅkumän. Täṅjirän Juda ämawebe-kät ämawebe Juda täṅo бага man iwarani guṅ äbotken nanik ätutä Pol kenta Banabas yāwarän täṅkuṅ. Yāwarän täṅjirä bānep nadäk-nadäki täṅkwawa tawānpāṅ Anutu täṅo nadäk-gärip u iwarän täṅpāṅ unitāṅo iron terak kaṅ kuṅarut yāṅ man kwini terak peṅ yāwetkumän.

44 Eruk äneṅi Sabat kadäni kubäken ämawebe yotpārare uken mäyaptä Pol kenta Banabastä Anutu täṅo manbiṅam yāṅahāṅjirän nadānayāṅ äbuṅ.

45 ✧ Täṅpākaṅ Juda äma ekäni ekänitā ämawebe mäyap u yabāṅpāṅ kokwawak nadāṅpāṅ Pol yāṅärok iwetpāṅ jopman pähap yāyak! yāṅ yāwetkuṅ.

✧ 13:43: Apos 11:23, 14:22 ✧ 13:45: Apos 14:2

46 ☆ Ude yäjirä Pol kenta Banabas ehutpäñ man ñode yäjikumän; Bureni! Nek Anutu täño man Juda äbotken nanik inta jukun täwet kirekta yäj nimani. Upänkañ in man ñonita mäde ut imikañ uwä injintägän ñode bumik yäkañ; Nin irit täga tärek-täreki nämo unita biñam nämo täkamäñ. In ude yäkañ unita nek inta mäde ut tamiñpäñ ämawebe guñ äbotken päñku Ekäni täño manbiñam yäjähäñpäñ api yäwetde yäk.

47 Ekänitä ñode peñ niwetkuk;

Näkä täñpewa in guñ äbot täño peñyäjek ude itkañ ämawebe komeni komeni u täñkentäñ yämiñirä näkñata biñam api yäpmäñ morewet yäk. Ais 49:6

48 ☆ Eruk, ämawebe guñ äbotken nanik itkuño unitä man u nadäñpäñ bänep oretoret pähap nadäñpäñ Ekäni täño manbiñamta gäripi-inik nadäñkuñ. Täñpäñ ämawebe mäyaptä manbiñam unita nadäwä bureni täñkuñ. Ämawebe Anututä irit kehäromi yäpmäkta biñam iwoyäwani unitägän nadäkinik täñkuñ.

49 Täñpäkañ Ekäni täño mantä kome u gänañ kumän kuñat moreñkuk.

50 ☆ Ude täñirän Juda täño ekäni ekänitä Anutu nadäñ imani webe wäpi biñam ikek ätukät yotpärare unitäño äma ekäni ätu man yäput-yäwerirä Pol kenta Banabasta kokwawak nadäñpäñ waki täñ yämiñpäñ kome uken nanik yäwat kireñpewä kuñikumän.

☆ 13:46: Luk 7:30; Apos 3:26, 18:6

☆ 13:48: Apos 11:18

☆ 13:50: Apos 17:4,12

51 ✧ Ude täñirä yarä u kugun kuroñi terak nanik dämpmäñ äreyähpewän mañpäkañ yotpärare u mäde ut imiñpäñ Aikoniam yotpärare-ken kuñkumän.

52 Täñpäkañ Kudupi Munapiktä ämawebe Jesuta nadäkinik täñ imani u bänepi täñpidäm tañirän bänep oretoret pähap nadäñtäñ kuñatkuñ.

14

Aikoniam Manbiñam Täga u yähähäñkumän

1 Pol kenta Banabas Antiok yotpärare-ken täk täñkumäno udegän Aikoniam yotpärare-ken äronpäñ Juda nanik täño käbeyä yot gänañ äronkumän. Äronpäñ Ekäni täño manbiñam säkgämän-inik yähähäñpäñ yäwerirän Juda äbotken nanik ba guñ äbotken nanik mäyaptä Jesuta nadäkinik täñkuñ.

2 ✧ Täñirä Juda äma ätutäwä Ekäni täño man nadäkta bitnä-k-inik täñpäñ ämawebe ätu guñ äbotken nanik yäput-yäwet-pewä nadäkinik täñpanita iwan täñ yämiñkuñ.

3 ✧ Ude täñ yämiñkuño upäñkañ Pol kenta Banabastä ehutpäñ ini ugän itkañ Ekäni täño man yähähäk täñkumänonik. Ude täñkañ Ekänitä orakoraki täño manbiñam täñkehärom takta kehäromi yämiñirän kudän kudupi mebäri mebäri täñkumän.

4 Täñpäkañ äma päke yotpärare u nanik duñweñpäñ ätutä Juda ämakät bänep kubägän täñkuñ. Täñirä ätutäwä aposoro yarä ukät bänep kubägän täñkuñ.

5 ✧ Ude täñpäñ itkañ mädenä Juda äma ätu ba

✧ 13:51: Mat 10:14; Apos 18:6 ✧ 14:2: Apos 13:45 ✧ 14:3: Mak 16:20; Apos 19:11; Hib 2:4 ✧ 14:5: Apos 14:19, 2Ti 3:11

guŋ äbotken nanik ätukät intäjukun ämaniyetä Pol kenta Banabas iwan täŋ yämiŋpäŋ mobätä kumäŋ-kumäŋ däpmäkta yäŋpäŋ-nadäŋkuŋ.

6 ✧ Ude täŋirä biŋam nadäŋpäŋ Pol kenta Banabas kome u peŋpeŋ Likonia komeken kuŋkumän.

7 Uken kuŋpäŋ Listra Depe yotpärare ba yotpärare tuän tuän itkuŋo uken Manbiŋam Täga u yäŋahäŋkumän.

Depe yotpärare-ken manbiŋam yäŋahäŋkumän

8 ✧ Listra yotpärare uken äma kuroŋi kwäyähäneŋ täŋpani kubä itkuk. Äma u miŋitä inide bäyaŋkukopäŋ kuŋat-kuŋat kubä nämo täŋpani.

9 ✧ Eruk Poltä ämawebe manbiŋam yäwet irirän äma kwäyähäneŋ täŋpani uwä juku peŋpäŋ nadäŋ itkuk. Nadäŋ irirän Poltä äma uwä nadäkiniki kaŋpäŋ Anututä u täga yäpän-täganäŋi yäŋ nadäŋpäŋ dapun kehäromigän kaŋkuk.

10 Kehäromigän kaŋpäŋ gera terak ŋode iwetkuk; Eruk, käroŋ aku! Ude yäwänä Poltä man yäŋkuko uterakgän äma uwä akuŋpäŋ käroŋ kuŋatkuk.

11 ✧ Poltä kudän kudupi ude täŋjirän kaŋpäŋ ämawebe päke itkuŋo unitä ini Likonia man terak ŋode yäŋkuŋ; Wära! Nininken uraktä äma äworeŋpäŋ äbäkamän ŋo! yäk.

12 Ude yäŋpäŋ anutuniye wäpi yäwetkuŋ. Banabas uwä wäpi Sus yäŋ iwetkuŋ. Täŋpäŋ Pol uwä man yäŋahäk täŋkuko unita wäpi Hemes yäŋ iwetkuŋ.

✧ 14:6: Mat 10:23 ✧ 14:8: Jon 9:1; Apos 3:2 ✧ 14:9: Apos 3:4; Mat 9:28 ✧ 14:11: Apos 28:6

13 Tānpākaŋ yotpārare u dubini-ken urak Sus unitāŋo iniŋoret yottā itkuk. Tānkaŋ yot unitāŋo watā āmakāt āmawebe pāke unitā Pol kenta Banabas yāniŋ oretta ārawa tānayāŋ nadāŋkuŋo unita watā āma unitā bulimakau ba pāya irotpāŋ omāk meranta tānpani māyap yāpmāŋ ābuk.

14 Ude tānjirān aposoro yarā unitā ude tānayāŋ yāŋ yabānpāŋ bārom tānpāŋ iniken tek weŋ tānpān kuŋkuŋ. Teki weŋ tānpān kwāpāŋ bārāŋeŋ tāropigān āmawebe u bāmopi-ken āpmonpāŋ yāwetkumān;

15 ✧ In imata ude tānayāŋ yāŋkaŋ tākaŋ? Nek āmagān, in udewanigān! In anutu jopi-jopi māde ut yāmiŋpāŋ Anutu Bureni irit ikek u iniŋ oretneŋta Manbiŋam Tāga tāwetkamāk ŋo. Anutu u uwā kunum kenta kome gwāgu ba imaka kudup pewān ahāŋkuŋ.

16 ✧ It yāpmāŋ ābuŋo kadāni uken āma ābori ābori yabāŋ āwarākuk tānjirān kādet mebāri mebāri pewā ahāŋkuŋ.

17 ✧ Upāŋkaŋ Anututā mebārini nadāneŋta not tāŋ tamiŋjirān iwān ba edap iniken kadāni terakgān ahāŋ tamiŋjirān ketemtā ahāŋ-bumbum tānjirā naŋ oretoret pāhap tāŋ it tākaŋ yāk.

18 Eruk manbiŋam ude yāwetpāŋ yāniŋ bitnāŋkumāno upāŋkaŋ ehutpāŋ ārawa tāŋ yāmikta nadāŋkuŋ.

Pol mobätä utkuŋ

19 ✧ Kadāni uken Juda āma ātu Antiok ba Aikoniam komeken naniktā ābānpāŋ Listra āmawebe

✧ **14:15:** Apos 10:26; Sam 146:6 ✧ **14:16:** Apos 17:30 ✧ **14:17:** Sam 147:8; Jer 5:24 ✧ **14:19:** Apos 17:13, 2Ko 11:25, 2Ti 3:11

peŋ yäwetkuŋ. Peŋ yäwettäko Polta iwan täŋpäŋ mobätä utkaŋ kerigän inŋitpäŋ wädäŋ yäpmäŋ päŋku kumäntak yäŋ yäŋkaŋ yotpärare gägäni-ken teŋkuŋ.

20 Tewä parirän äbot täŋpani ätutä äbä it gwäiŋpäŋ kaŋ irirä nadäwän tägawäpäŋ akumaŋ yotpärare-ken äneŋi äroŋkuk. Eruk patkuko yäŋewänä Banabas-kät kome u peŋpeŋ Depe yotpärare-ken kuŋkumän.

21 ✧ Depe kome uken Manbiŋam Täga yäwerirän ämawebe mäyaptä Jesuta biŋam täŋkuŋ. Ude täŋpäŋ äyänutpeŋ kädet kuŋkumäno udegän Listra Aikoniam ba Antiok yotpärare-ken äneŋi äbumän.

22 ✧ Äbä yotpärare taŋi ba täpuri uken Jesuta nadäkinik täŋpani bänepi täŋpidäm taŋ yämiŋpäŋ nadäkiniki täŋkehärom takta man yäwettäŋ kuŋkumän. Täŋpäŋ man ŋode yäwetkumän; Nadäkaŋ? Nadäkinik täŋpani nin komi bäräpi mebäri mebäri nadäŋkaŋ kuŋatnayäŋ täkamäŋ uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ api äpmone yäŋ yäwetkumän.

23 ✧ Pol kenta Banabastä ude yäwetkaŋ yotpärare u nanik ämawebe äbot täŋpani watä it yämikta watä äma yabäŋ ahäŋpäŋ iwoyäŋpäŋ yepmaŋkumän. Täŋpäŋ Ekäni nadäŋ imikinik täŋkuŋo uwä Ekänitä täŋkentäŋ yämekta inita nak nämo nakta yäjiwätpäŋ nakta jop itkaŋ yäŋapik man yäŋ itkumän.

24 Ude täŋkaŋ yepmaŋpeŋ kuŋkumän. Kumaŋ päŋku Pisidia kome irepmitpeŋ Pamflia komeken ahäŋkumän.

✧ 14:21: Mat 28:19 ✧ 14:22: Mat 7:14; Apos 11:23, 15:32; Apos 18:23, 1Te 3:3 ✧ 14:23: Apos 13:3

25 Eruk Pega yotpärare-ken äronpäñ ämawebe u nanik Ekäni täño manbiñam yäwetkumän. Yäwetkañ äneñi yotpärare u peñpeñ Atalia yotpärare-ken äpmonkumän.

26 ✧ Kome uken gäpe terak äronpeñ kumañ Antiok yotpärare-ken ahänpäñ epäni u täñtäreñkumän. Kome ukenä äbot täñpanitä bian äma yarä unitä Ekäni täño manbiñam yäñahäñtän kuñarirän Ekäni täño orakorakitä watä it yämekta Anutu kerä terak yepmañkañ epän man yäwetpewä kuñkumän.

27 ✧ Eruk Antiok ahänpäñ äbot täñpani kubäkengän yepmañpäñ Anututä täñkentän yämiñirän epän täñkumäno unitäño manbiñam yäwetkumän. Ba Anututä guñ ämawebeta kädet täwit yämiñirän nadäkinik täñkuño unitäño manbiñam yäwetkumän.

28 Ude täñkañ ämawebe äbot täñpani ukät kadäni käronji bumik itkuñ.

15

Jerusalem käbeyä kubä täñkuñ

1 ✧ Kadäni uken äma ätu Judia komeken naniktä Antiok kuñpäñ Antiok nanik äbot täñpani ñode yäwetkuñ; In Moses täño man buramiñpäñ gupjin moräk nämo madänpäñä Ekänita biñam täga nämo api täneñ yäñ yäñkuñ.

2 ✧ Ude yäñirä Pol kenta Banabastä man u nadäwän siwoñi nämo täñpäpäñ Judia äma ukät man wärät-wärät täñpäñ man kowat yäwän täñkuñ. Ude täñirä äbot täñpani ämawebetä man ñode

✧ 14:26: Apos 13:1-2; Apos 15:40 ✧ 14:27: Apos 15:4,12; Apos 11:18 ✧ 15:1: Gal 5:2 ✧ 15:2: Apos 11:30; Gal 2:1

topuŋ; Eruk, Pol Banabas-kät nadäkinik täŋpani ätu yäwetpena päŋku aposoro ba äma ekäni ekäni Jerusalem irani-kät man ŋo kaŋ yäŋpäŋ yäpä-siwon tawut yäk.

³ Man ude topmäŋpäŋä Antiok äbot täŋpanitä ämawebe Jerusalem kukta iwoyäŋkuŋo u yepmaŋpä kuŋkuŋ. Kumaŋ päŋku Ponika ba Samaria kome irepmiŋpäŋ kome u nanik äbot täŋpani manbiŋam ŋode yäwettäŋ kuŋkuŋ; Äma guŋ äbotken nanik mäyaptä Anutu täŋo man nadäŋpäŋ Anututa biŋam täŋkuŋ. Ude yäwerirä nadäŋpäŋ bänepitä oretoret pähap nadäŋkuŋ.

⁴ ✧ Eruk manbiŋam u yäŋhäntäŋ kumaŋ Jerusalem ahäŋkuŋ. Jerusalem ahäŋirä aposoro, äbot täŋpani täŋo ekäni ekäni ba äbot täŋpani ämawebe ini imaka, penta yäniŋ oretkuŋ. Yäniŋ orerirä Pol kenta Banabastä Ekäni Anututä täŋkentäŋ yämiŋirän guŋ äbot ämawebe-ken epän täŋkumäno unitäŋo manbiŋam yäwetkumän.

⁵ Ude yäwerirän äbot täŋpani ätu Parisi äma itkuŋo unitä ŋode yäŋkuŋ; Äbot kubäken naniktä gupi moräk madäneŋo uyaku nadäna siwonji täŋpek. Äma uwä yäweräkaŋ Moses täŋo бага man bok kaŋ buramiwut yäk.

⁶ Parisi ämatä man ude yäŋirä aposoro-kät äma ekäni ätukät käbeyä täŋpäŋ man yäŋ-ket utnayäŋ täŋkuŋ.

⁷ ✧ Man u ket utnayäŋ yäŋkaŋ man epän pähap täŋkuŋ. Yäwä täreŋirän Pitatä akuŋpäŋ ŋode yäwetkuk; Notnaye, bian Anututä in bämopjin-ken nanik näk iwoyäŋpäŋ nepmaŋkuko u nadäkaŋ.

U nähä guṅ äbotken Manbiṅam Täga yāṅahāṅpāṅ yāwerira Ekānita nadākinik tāneṅta iwoyāṅpāṅ nepmaṅkuk.

8 ✧ Anutu, āmawebe kuduptagān bānēpi-ken yabāṅpāṅ-nadāk täyak unitä guṅ āmawebe äbot u Kudupi Munapik ninta nininṅ kireṅkuko udegān yāniṅ kireṅkuk. Ude tāṅirān kaṅpāṅ ṅode nadāṅkumān; Anututä āmawebe u inita biṅam yāpmāṅ danitak yāk.

9 ✧ U ninta kādet kubä niwoṅāreṅkaṅ guṅ āmawebeta kādet inigān kubä nāmo yāwoṅāreṅkuk. Nāmoinik! U nadākinik tāṅ imiṅirä bānēpi ärut yāpān tāgawāpāṅ yepmaṅkuk.

10 ✧ Unita in imata Anutu tāṅo tāktāki irepmitpāṅ tānayāṅ tākaṅ? In бага man tāṅo bārāpi u notniye guṅ äbotken nanikta nāmo kotaṅ yāmineṅ. Nāmoinik, bian ābekniye oraniye ba ninin imaka, bārāpi u tāga nāmo kotaṅkumāṅ yāk.

11 ✧ Upāṅkaṅ ṅode nadāk tākamāṅ; Ekāni Jesu tāṅo orakoraki uterakgān Anututä nin inita biṅam iwoyāṅkuko udegān notniye guṅ äbotken nanik imaka, iwoyāṅkuk.

12 ✧ Pitatä man ude yāṅ irirān nadāṅpāṅ āma kābeyä tāṅ itkuṅo u kudup man bitnāṅpāṅ Pol kenta Banabas-tagān juku peṅkuṅ. Juku peṅirä yarä unitä Anututä kudān kudupi kudupi keritarak guṅ äbotken tāṅkuko unitāṅo manbiṅam ätu yāṅahākgān tāṅkumān.

13 ✧ Eruk, manbiṅam u yāṅ paorirān Jemstā ṅode yāṅkuk; Notnaye, juku peṅpāṅ nadākot!

✧ 15:8: Apos 10:44, 11:15 ✧ 15:9: Apos 10:34-35 ✧ 15:10: Mat 11:30; Gal 3:10, 5:1 ✧ 15:11: Gal 2:16; Efe 2:5-8 ✧ 15:12: Apos 14:27 ✧ 15:13: Gal 2:9

14 ✧ Man Saimon-Pitatä ηode niwerak; Anututä ironi kwawa pewän ahäwäpäñ guñ ämawebe bämopi-ken nanik ätu inita biñam iwoyäñpäñ yäpmäñ daniñkuk.

15 Ba profet biani täño man u inidewanigän. U ηode kudän täñkuñ;

16 *Ekänitä ηode yäñkuk;*

Devit täño äbot uwä yottaba tokät mañpani ude bumikyäk.

Upäñkañ kämiwä, näkä äbäñpäñä äneñi yäpmäñ päñaku peñpäñ api täñkodak täwet.

17-18 *Ude api täñpero unita ämawebe ätu Ekäni näk nabäñ ahäkta epäni api täneñ.*

Bureni, ämawebe guñ äbotken nanik näkñata biñam iwoyäñkuro u näka api wäyäkñeñtäñ kuneñ.

*Ekänitä bian imaka ude api ahäneñ yäñ yäñkuko udegän täñkuk. **Amo 9:11,12***

19 Unita notnaye, näk ηode nadätat. Nin notniye guñ äbotken nanik bänepi sukurenpäñ Anutu-ken kuñ moreñkuño unita bäräpi nämo kotañ yämine.

20 ✧ Nämo, jukuman ηode ugänpäñ kañ kudän täñpäñ yämina; In wäbätta tom ketem ijiñ yämani u moräki nämo näneñ. Ketem udewani u nañpäñ bänepjin täñpä waneñ. Ba kubokäret kädet u ba u nämo täneñ. Ba tom kotäki topmäñpäñ däpmäñ-pewä kumbani-kät tom nägäri nämo piwä kwani u nämo näneñ. 21 ✧ Nin nadäkamäñ, bian umukentä päbä apiño itkamäñ-ken ηoken guñ äbot täño yotpärare kubäkubäken Sabat kadäni-ken käbeyä

✧ **15:14:** Apos 15:7-9 ✧ **15:20:** Stt 9:4; Kis 34:15-17; Wkp 17:10-16

✧ **15:21:** Apos 13:15

yot gänaŋ Moses täŋo бага man u kudup daniŋpäŋ yäŋahäk täkaŋ. Unita Baga man yarägän ude kaŋ kudän täŋpäŋ yämina.

Jerusalem käbeyätä man ŋode topuŋ

²² Eruk, aposoro-kät äbot täŋpani ämawebe ba watä ämaniyetä man topmäŋpäŋ äma yarä Banabas kenta Polkät Antiok kukta yabäŋ ahänkuŋ. Äma yarä u kubä wäpi Judas wäpi kubä Basabas, kubä wäpi Silas. Yarä unitä äbot täŋpani täŋo watä äma ude itkumän.

²³ Täŋpäŋ manbiŋam yäpmäŋ kukta ŋode kudän täŋpäŋ yämiŋkuŋ;

Man kudän ŋo guŋ äbot Antiok, Siria, Silisia komeken nanik nadäkinik täŋpani, inta kudän täŋ tamani. U notjiye aposoro-kät Jerusalem äbot täŋpani täŋo watä ämaniye nintä kudän täŋ tamiŋpäŋ oretoret man tena äretak.

²⁴ ✧ Eruk man kubä ŋode nadämäŋ; Nintä nämo nadäŋ yämiŋitna ninken nanik äma ätutä inken kuŋkaŋ man mebäri mebäri täwerirä nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

²⁵ Nintä u nadäŋpäŋ man epän täŋpäŋ äma yarä ŋo yabäŋ ahänpäŋ yepmana yäpmäŋ notninpakyat Pol kenta Banabas-kät ärekaŋ.

²⁶ Nin Pol kenta Banabasta gäripi pähap nadäk täkamäŋ. Uwä Jesu Kristo Ekäninin täŋo epän terak ini gupita nämo iyap täŋpäŋ bäräpi mebäri mebäri kotaŋkumän.

²⁷ Täŋpäŋ nin Judas kenta Silastä manbiŋam ŋo täŋkehärom takta, inken yepmana yäpmäŋ ärekamän.

28 ✧ Kudupi Munapik-kät nintä man yänpäj-nadäk ɲode täŋkumäj; Intä bäräpi ätukät kotakta bitnäkamäj. Unita in kädet ɲode-gänpäj iwatneŋ;

29 ✧ In naŋ moräk wäbätta peŋ yämani u nämo yäpmänpäj näneŋ. Ba tom kotäki topmänpäj däpmäj-pewä kumbani ba tom nägäri u nämo näneŋ. Ba kubokäret kädet nämo täneŋ. In-jinta watäni itpäŋ imaka ɲo mäde ut moreŋirä api tägawek. Eruk, ugän. Säkgämän kaŋ irut.

30 Man ude kudän tänpäj yämiŋkaŋ yepmaŋpä yäpmäj Antiok komeken kuŋkuŋ. Eruk kuman päŋku Antiok ahänpäjä äbot täŋpani yänpäbä yepmaŋpäŋ man kudän u yämiŋkuŋ.

31 Yämakaŋ ämawebetä irit kuŋat-kuŋari täŋ-kehäromtak man u danipäj nadäŋkaŋ bänep oretoret pähap nadäŋkuŋ.

32 ✧ Tänpäkaŋ Judas kenta Silas u Anutu täŋo meni jinom yäŋahäwani unita äbot täŋpani ämawebe bänepi täŋpidäm takta ba täŋkehärom takta man kädet tägatäga mäyap yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋkumän.

33-34 Tänpäkaŋ yarä u Antiok kome uken kadäni käroŋi bumik itkaŋ äbot täŋpani uken naniktä bänep kwini terak äneŋi yepmaŋpä yäpmäj äbumän-ken kuŋkumän.

35 Täŋ, Pol kenta Banabas uwä ini Antiok kome ugän itkumän. Itkaŋ äma ätu mäyap ini u nanikkät Ekäni täŋo man yäŋahäŋit, Ekäni täŋo kädet täga mebäri mebäri unita yäwetpäŋ yäwoŋärek täk täŋkumän.

✧ 15:28: Mat 23:4 ✧ 15:29: Apos 15:20 ✧ 15:32: Apos 11:27, 13:1; Apos 14:22

Pol kenta Banabas duŋ-wenŋkumän

³⁶ Eruk uken kadäni käroni ittängän Poltä Banabas ɲode iwetkuk; Nek äneŋi äyänutpeŋ pänku notniyeta yabäda yäk. Bian Ekäni täŋo manbiŋam yänhänpän yäwettän kuŋatkumäk-ken kuŋpän täga ba goret itkaŋ unita yabäda yäk.

³⁷ ✧ Ude yänpän Banabastä Jon wäpi kubä Mak u bok kukta yänkuk.

³⁸ ✧ Yäwänä Poltä yänkuk; Äma uwä bian nekkät epän täkta bitnänpän Pamfilia komeken nipmanpeŋ kuŋkuko ukeŋo. Unita ukät nämo kunayän yäk.

³⁹ Ude yänpän yän-awätpän duŋ-wenpän inigän inigän itkumän. Ude tänpän Banabastä Mak imaguränkaŋ gäpe kubä terak äronpeŋ Saiprus kome kuŋkumän.

⁴⁰ ✧ Täŋirän Pol uwä Silas imaguränkaŋ kudayän täŋirän äbot täŋpani ämawebe u nanik unitä Anutu keriken yepmanpän yänkuŋ; Ekäni täŋo orakorakitä watäni it tamiŋirän kaŋ kuŋarun.

⁴¹ Ude yäweräkaŋ yarä uwä eruk Siria ba Silisia komeken ittän kuŋatkumän. Kome u ittän kuŋatkumäno uwä, u käda nanik ämawebe äbot täŋpani Poltä nadäkiniki täŋkehärom taŋ yämiŋirän ittän kuŋatkumän.

16

Timoti Pol kenta Silas-kät bok kuŋatkuŋ

¹ ✧ Eruk Pol kenta Silas kuŋattängän Depe irepmitkaŋ Listra komeken ahänkumän. Kome uken

✧ **15:37:** Apos 12:12,25 ✧ **15:38:** Apos 13:13; Kol 4:10 ✧ **15:40:** Apos 4:36, 13:4; Apos 14:26 ✧ **16:1:** Apos 14:6, 2Ti 1:5

Jesuta nadäkinik täñpani kubä wäpi Timoti. Miñi uwä Juda äbotken nanik Jesuta nadäkinik täñpani. Täñ, naniwä Grik äma, guñ äbotken nanik.

2 ✧ Täñpäkañ Litra Aikoniam äbot täñpani ämawebetä Timotita u äma tägagämän yäj yäk täñkuñ.

3 ✧ Yäjirä nadäñpäñ Poltä Timoti-kät kuñatta gäripi nadäñkuk. Ude nadäñkuko upäñkañ Juda ämawebe kome uken iranitä Timoti nani u guñ äbotken nanik yäj nadäñkuño unita Poltä Juda noriyetä bänep täga nadäkta Timoti täño gupi moräk madäñkuk.

4 ✧ Ude täñpäkañ Polkät noriye ätutä komeni komeni kumän kuñat moreñpäñ man aposoro-kät Jerusalem äbot täñpani täño watä ämaniyetä guñ äbot nadäkinik täñpanitä nadäñpäñ iwatta topuño, u yäwet täñkuñ.

5 ✧ Ude täñtäñ kuñirä äbot täñpani ämawebe täño nadäkiniki kehärom tañkuk. Täñpäñ ämawebe mäyaptä Ekänita nadäkinik täñpäñ päbä äbot täñpani u yäpurärät täñirä äbot tañi täñkuk.

Poltä dāpmonken äma kubä kañkuk

6 ✧ Täñpäkañ Poltä Esia komeken Ekäni täño man-biñam yäñahäkta nadäñkuko upäñkañ Kudupi Munapiktä iniñ bitnäñkuk. Iniñ bitnäñpewän Polkät noriye Frikia Galesia komeken kuñatkuñ.

7 ✧ Kuñattäñgän Misia komeken ahäñpäñ unitä Bitinia komeken kunayäj täñkuño upäñkañ Jesu täño Munapiktä yäniñ bitnäñkuk.

✧ 16:2: Plp 2:19-22 ✧ 16:3: Gal 2:3-5 ✧ 16:4: Apos 15:23-29

✧ 16:5: Apos 2:47 ✧ 16:6: Apos 18:23 ✧ 16:7: 2Ti 1:15

⁸ Yäniñ bitnäjpewän Misia kome jop irepmitpen Troas yotpärare-ken kuñkuñ.

⁹ Pänku u patkañ bipani Poltä döpmonken kubä ñode täñkuk; Masedonia komeken nanik äma kubätä Pol butewaki man terak ñode iwetkuk; Gäk Masedonia kome ñoken äbä nin täñkentän nimi yäk.

¹⁰ Poltä döpmonken ude kawänkañ ñode nadänkumän; Anututä Masedonia komeken päñku Ekäni täño manbiñam yäwetta ninta gera yäyak yän nadänkumän. Ude nadänpäñ tuñum täñkumän.

Lidiatä Ekänita biñam täñkuk

¹¹ Eruk tuñum täñpen gäpe terak äronpäñä Troas kome penpen Samotres kome gwägu bämopi-ken kuñkumän. Uken päñku pätna yänewänä u penpen äneñi gäpe terak äronpen Neapolis kuñkumän.

¹² U nanik-tagänä Pilipai yotpärare ninin kuron kuñkumän. Pilipai uwä Masedonia kome u käda täño yotpärare intäjukun, Rom gapmantä kañ-iwarani. Uken päñku kepma yarä ude itkumän.

¹³ Eruk Sabat kadäni täñirän Juda ämatä yänpäpik man yäkyäk bägup kubä uken itak yän nadänpäñä yotpärare-ken naniktä äpämañ yewa gägäni umude ume terak äpmonkumän. Uken kuñpäñ webe äbot ätu irirä yabänkumän. Yabänpäñ ukät mänjiritpäñ man yänpäñ-nadäk täñkumän.

¹⁴ Täñ, webe nintäño man nadänkuño ukät nanik kubä wäpi Lidia. U Taiataira yotpärare-ken nanik. Monenta tek säkgämän säkgämän gwäki ärowani u penirän yäpmäk täñkuñonik. Uwä guñ äbotken nanik upänkañ Anutu bureni kubägän iniñoret täñkukonik. Täñpäkañ Ekänitä bänepi täñpidäm

taŋ imiŋirän Poltä man yänjkuko u nadänpän iyap täŋkuk.

15 ✧ Eruk webe u ini ba äboriye unita Jesu wäpi terak ume ärut yämiŋkumän. Ude täŋ yäminakaŋ webe unitä äyänutpän niwetkuk; Intä näka Ekänita nadäkinik täyak yän nadänpänä näkä yotken täga ämnyän? Man ehuranigän yäntäyon mani bu-ramiŋpän iwatkumän.

Pol kenta Silas komi yotken yepmaŋkuŋ

16 ✧ Kepma kubäta yänapik man yäkyäk bägup-ken äpmonitna watä webe jopi kubätä nibän ahänjkuk. Täŋkaŋ webe u wäbät ikek. Unitä äma täŋo mebäri yänahäk täŋkukonik. Kädet u terak mähemiyetä moneŋ taŋi yäpmäk täŋkuŋonik.

17 ✧ Täŋpäkaŋ webe unitä nibän ahänpän Polkät nin niwarän täŋpän man gera terak ŋode yänjkuk; Äma ŋonitä Anutu ärowani pähap unitäŋo epän äma itkamän yäk. U Anututa biŋam täktäk kädet täwetpän täwoŋäredayän äbäkamän yäk.

18 ✧ Kepma kepma man udegän yän yäpmän kuŋtäyon Poltä gaŋa taŋpän äyänutpän iwetkuk; Näk Jesu Kristo unitäŋo kehäromi terak peŋ gäwetat; Wäbät, gäk webe ŋo teŋpeŋ ku! yäk. Ude yäwänä uterakgän teŋpeŋ kuŋkuk.

19-20 ✧ Eruk ude täŋirän webe unitäŋo mähemiye moneŋ tuŋum wädäk-wädäk kädet kawä nämo täŋpäpän Pol kenta Silas yepmäŋitpän yän-yäkŋat päŋku yotpärare bämopi-ken Rom gapman täŋo äma ekäni ekäni keriken yepmaŋpän yäwetkuŋ;

✧ **16:15:** Apos 16:33, 18:8 ✧ **16:16:** Apos 19:24 ✧ **16:17:** Mak 1:24,34 ✧ **16:18:** Mak 16:17 ✧ **16:19-20:** Mak 13:9; Apos 17:6; Mat 5:11

Juda äma yarä ñonitä nintä yotpärare-ken äbänpäñ ämawebe bänepi peñ awähutkamän yäk.

²¹ Man kädet kudupi Rom äma nintä nämö tänäñipän yänähänpäñ niwetkamän yäk.

²² ☆ Ude yäweräwä äma äbot pähap itkuño unitä kokwawak nadän yämiñkuñ. Ude täñirä man yäpmän daniwani ämatä komi ämata yäniñ kireñirä yepmänitpäñ teki yänopmän yämiñpäñ iwänaptä bumta däpuñ.

²³ Däpmänpäñ komi yot gänäñ yepmanirä komi yot täño watä äma kubä yäma täñkehärom täñpäñ watäni itta iwetkuñ.

²⁴ Iwerirä eruk komi yot bämopi-ken-inik yepmanpäñ kuroñiyat päya kujattä uyin-yepmänitpäñ täñkehärom täñpäñ yepmanük.

²⁵ Yepmanpäñ itkan bipani bämopi-ken Pol kenta Silas Ekäniken yänapik man yänit, iniñoret kap ätu teñirän äma komi yot gänäñ bok itkuño u nadänkuñ.

²⁶ U nadänirä uterakgän kenän kwainirän komi yot bumta kwainük. Kwainirän komi yot täño yäma päke u kudup ini jop tägenkuñ. Täñpäñ yen kehäromi äma komi yot gänäñ irani keru kuroñi topuño u imaka, ini jop äreyän mankuñ.

²⁷ ☆ Täñpäkan watä ämatä kikuñtuk. Kiñutpäñä dapun täñpäñ kanük; Komi yot täño yäma kudup tägenkuño irirä. Yabänpäñ-nadänük; Komi yot gänäñ ño iraño ñokeno käwep äpäman metakan yän nadänük. Ude nadänpäñ päip yäpmänpäñ iniken gupi urayän täñkük.

²⁸ Ude täñirän Poltä gera terak ñode iwetkük; Ude täñpeno! Nin kuduptagän itkamän ño yäk.

29 Ude yäjirän watä äma unitä topänta gera yäntäj komi yot gänañ äronkuk. U umuntañkañ bumta kwainpäñ Pol Silas dubini-ken mañpän äpmonkuñ.

30 ✧ Tänpäj yarä u yäj-yäkñat yäpmäj yäman äpmonpäñ yäwetkuk; Notnapakyat, näk imapäj täñjira Anututä api täñkentäj namek?

31 Yäwänä iwetkumän; Ekäni Jesu Kristo nadäkinik täñ imikañ uyaku gäk ba webeka nanak ba ämawebe gäkkät it täkañ u kudup Ekäni Jesu Kristota nadäkinik täñ imiñkañ uyaku Anututa biñam api täneñ yäk.

32 Yäwän yarä unitä Ekäni täño manbiñam äma u ba noriye unitä yotken itkuño u yäwetpäñ yäwoñärek täñkumän.

33 ✧ Yäwerän nadänpäj bipani ugän watä äma unitä yäj-yäkñat yäpmäj päñku däpuño meni ärut yämiñkuk. Tänpäj yäwerän ini ba webeni nanak Jesu wäpi terak ume ärut yämiñkumän.

34 Täñkañ watä äma unitä yäj-yäkñat yäpmäj päñku ini yot gänañ yepmañpäñ ketem ijin yämiñkuk. Tänpäkañ äma u ini ba webeni nanakiye kudup Anututa biñam tänpäj bänep oretoret pähap täñkuñ.

Pol kenta Silas yepmañpä äpämañ kuñkumän

35 Eruk parä yäñejirän Rom gapman täño man yäpmäj daniwani äma ätutä komi ämaniye ñode yäwet-pewä kuñkuñ; Äma yarä u yabä kätäñpewä kun! yäk. Ude yäwet-pewä kuñkañ komi yot täño watä äma udegän iwetkuñ.

36 Iwerä nadänpäj watä ämatä Pol iwetkuk; Näkä ek tabä kätänpewa kukta äma ekäni ekänitä man pewä äbatak. Unita ek äpämaņ kuņkaņ säkgämän itkon.

37 ☆ Yäwänä Poltä iwetkuk; Ude täga nämo! Nek Rom äbotken nanik upäņkaņ goret ude nämo täņ nimaņipäj jop nadäņ täņ nimaņkuņ. Manken jukun nipmaņpäj mebärinek kaņkaņ uterak komi yotken nipmaņkuņo uyaku tägawän! Upäņkaņ ude nämo täņ nimaņkuņ. U jop nadäņ nidäpmänpäj komi yotken nipmaņkuņ. Ude täņkuņo upäņkaņ käbop äpämaņ kun yäņ niwetkaņ? Nämoinik! Äma ekäni u ini-tägän äbäņkaņ keran kaņ nimagut yäpmäņ äpämaņ kut.

38 Poltä ude yäweränä komi ämatä äyäņutpeņ päņku man yäpmäņ daniwani äma ŋode yäwetkuņ; Pol kenta Silas u Rom äbotken nanik yäk. Yäweränkaņ man u nadänpäj kwaiņkuņ.

39 ☆ Kwaiņpäj äma yarä uken äbänpäj butewaki man yäwetkuņ. Täņpäj yarä u yäņ-yäkņat yäpmäņ äpämaņ kuņkuņ. Täņkaņ kome u peņpeņ kome kukņi käda kukta man yäwetkuņ.

40 Ude yäweräwä yarä u komi yotken naniktä äpämaņ Lidiatä yotken kuņpäjä Jesu täņo äbot yabäņ ahänpäj bänep täņ-kehäromtak man yäwetpeņ kuņkumän.

17

Tesalonaika kuņkumän

1 ✧ Tänpäkaŋ Pol kenta Silas yotpärare yarä wäpi Amfipolis ba Apolonia u yärepmitpeŋ Tesalonaika yotpärare-ken ahänkumän. Uken Juda äma täno käbeyä yot kubä itkuk. ² Eruk, u ahänpänä Pol uwä ini täk tänkuko udegän Sabat yaräkubä ude Juda naniktä käbeyä yot gänaŋ u äronpän Juda ämawebe ukät Ekäni täno man yänpän-nadäk tänkun. Ude tänkaŋ Ekäni täno man kudän ätu yäwetpän yäwoŋärek tänpän ŋode yäwetkuk;

3 ✧ Kristo, Anutu täno iwoyäwani uwä kumänpän äneŋi akukta biŋam yäwani yäk. Tänpäkaŋ Jesu täno wäpi biŋam täwet täyat uwä Kristo ubayän.

4 ✧ Man ude yäwerirän Juda ämawebe ätutä nadäwä bureni tänpäpän Pol kenta Silas yäwatkuŋ. Tänkaŋ Grik nanik ätu Anutu iniŋ orerani u mäyaptä penta yäwatkuŋ. Ba uken nanik webe wäpi biŋam ikek udegän, mäyap yäwatkuŋ.

5 Tänpäkaŋ ämawebe päke unitä Pol kenta Silas u yäwarä yabänpän Juda ämatä kokwawak nadänkuŋ. Ude tänpän äma wakiwaki käbeyä bägup-ken u ini-ini ittän kwani u mäyap yämagut päbä yepmanpä ämawebe yotpärare u nanik jop manman terak yäput-yäwettäko man yän täŋuruk-uruk pähap täŋkuŋ. Ude täŋ irirä äma wakiwaki unitä Pol kenta Silas yepmänjit päbä ämawebe u kerit terak pena yänkaŋ päŋku äma kubä wäpi Jeson unitä yotken bäräneŋ kuŋpänä wäyäkneŋkuŋ.

6 ✧ Päŋku wäyäknewä wawäpän Jeson-kät äbot täŋpani ätu ugänpän yepmänjit yäpmän kome unitäno intäjukun äma u inamiken yän-yäkŋat

✧ **17:1:** 1Te 1:1,2 ✧ **17:3:** Luk 24:26; Apos 3:18, 9:22 ✧ **17:4:** Apos 13:50 ✧ **17:6:** Apos 16:20

yäpmän kuŋkuŋ. Ude täŋkaŋ gera terak ɲode yäŋkuŋ; Äma komeni komeni kuŋatkaŋ kädet wakiwaki täk täŋkuŋo ukeŋo äbäŋo itkaŋ ɲo yäk.

⁷ ✧ Jesontä äma u yäŋ-yäkŋat yäpmän ini yotken kuŋkuk yäk. Nadäkinik täŋpani äma päke u intäjukun ämanin wäpi Sisa unitäŋo man kädet urani. Unitä ɲode yäk täkaŋ; Intäjukun äma kudupi kubä itak, u wäpi Jesu yäŋ ude yäk täkaŋ.

⁸ Ude yäŋirä ämawebe päke ukät kome u nanik täŋo äma ekäni ekänitä man u nadäŋkaŋ kikŋutpäŋ-nadäwätäk pähap täŋkuŋ.

⁹ Eruk ude täŋkaŋ Jeson-kät nadäkinik täŋpani ätu yepmänitkuŋo u yäwerä komi yotta gwäki pewäkaŋ yäniŋ kireŋpewä kuŋkuŋ.

Beria kome päŋku epän täŋkumän

¹⁰ Eruk, kome bipmänirän, äbot täŋpani noriyetä Pol kenta Silas yepmanpä yotpärare kubä wäpi Beria uken kuŋkumän. Kumaŋ Beria kome u ahäŋpäŋä Juda nanik täŋo käbeyä yot kome u itkuko u gänaŋ äronkumän.

¹¹ ✧ Ämawebe Juda äbotken nanik Beria kome u irani unitäŋo bänep nadäk-nadäki u tägagämän, Juda ämawebe Tesalonaika kome irani unitäŋo yärepmitkuk. Täŋpäkaŋ Pol täŋo man nadäŋpäŋ gäripi-inik nadäŋkuŋ. Ude täŋkaŋ kepma kepma Anutu täŋo man kudän täwani u daniŋpäŋ yäŋpäŋ-nadäk täk täŋkuŋ, Pol täŋo man ɲo bureni ba bureni nämo yäŋ nadäkta.

¹² Täŋkaŋ Juda nanik ämawebe mäyap-iniktä nadäkinik täŋkuŋ. Ba Grik webe, guŋ äbotken

nanik wäpi biñam ikek ätu, ba Grik äma ätu imaka, udegän nadäkinik täñkuñ.

13 ✧ Ude täñirä Juda äbotken nanik Tesalon-aika kome irani unitä manbiñam ñode nadäñkuñ; Pol uwä Beria komeken Ekäni täño manbiñam yänahänpäñ yäwet itak yän ude nadänpäñä päñku yotpärare uken ahänpäñ ämawebe yäput-yäwettäko Pol Silasta kokwawak nadän yämiñkuñ.

14 Täñirä äbot täñpanitä Pol bäräñek-inik iniñ kireñpewä kome, gwägu pähap dubini-ken äpmonkuk. Täñ, Silas kenta Timoti uwä pen Beria kome-kengän itkumän.

15 Eruk äma Pol yänikñat yäpmän kuñkuño uwä Pol yänikñat yäpmän pen kumañ Atens yotpärare täñi uken kuñkuñ. Täñpäkañ äneñi kunayän yäwäwä Poltä Silas kenta Timotita man ñode pewän kuñkuk; Ek bäräñeñ näkä itat-ken ño kañ äbun yäk.

Pol Atens yotpärare-ken man yänahänkuk

16 Poltä Silas kenta Timotita Atens komeken itsämän yäpmän kuñkuk. Täñkañ yotpärare u gänañ yäwik jopi, äma keritä täñpani mäyap-inik irirä yabänkuk. Ude yabänpäñ Pol bänepitä jägämi-inik nadänkuk.

17 ✧ Jägämi nadänkuko unita Juda täño käbeyä yotken kuñkañ Juda nanikkät Grik äma Anutu bu-renita nadän imani ukät man unita yänpäñ-nadäk täñkuñ. Ba kepma kepma yotpärare unitäño käbeyä bägup-ken kuñkañ ämawebe jop itkuño ukät man kowata kowata yäk täñkuñonik.

18 Tānpākaŋ kome uken äma äbot yarä nadäk-nadäki ärowani wäpi Epikurian ba Stoiktä itkuŋ. Tānpāŋ kadäni kubä äma nadäwani äbot yarä uken nanik ätutä Ekäni tāŋo manta yānpāŋ yāŋ-awätpāŋ Polkät man kowat yāwän tāŋkuŋ. Poltä Jesu tāŋo manbiŋam ba kumbani-ken nanik akuŋkuko unitāŋo man yāwetkuko unita ukät nanik ätutä ŋode yāŋkuŋ; Äma jop manman yāwani uwä jide yāwayāŋ yānpāŋ yāyak? Yāŋirä ätutä yāŋkuŋ; Kome ätu tāŋo anutu unitāŋo manpāŋ käwep yāyak.

19 Ude yānpāŋ Pol yāŋikŋat pāŋku äma ekäni ekäni tāŋo käbeyä wäpi Areopagus uken teŋpāŋ iwet yabāŋkuŋ; Gäk man kudupi yāyan u jideta yāyan? Niweri nadäna yäk.

20 Gäkŋo man ŋo nadāŋitna inide kubä täyak unita man yāyan unitāŋo mebäri niweri nadäna! yāŋ iwetkuŋ.

21 Tānpākaŋ Atens ämawebe tāŋo mebäri uwä ŋode; Kome mähemkät äma äbani Atens kome irani-kät imaka kubä nämo täk tāŋkuŋonik. Nämo, u kadäni kadäni käbeyä tānpāŋ man kudupi kudupita yānpāŋ-nadäk täk tāŋkuŋo unita Pol tāŋo man u nadānayāŋ yāŋkaŋ yāŋkuŋ.

22 Ude yānpāŋ iwet yabāŋirä Poltä äma ekäni ekäni bämopi-ken itpāŋ ŋode yāwetkuk; Näkä in Atens nanik äma tabäk täyat uwä anutujin yāniŋ oretta gwäk pimiŋpāŋ täk tākaŋ yäk.

23 Pengän yotpārare ŋo gānaŋ kuŋattāŋgān mobä änok pewani kubä kaŋkut. Mobä uterak man kudān kubä ŋode kudān tāwanipāŋ daniŋkut; Nōwä anutu nintä nämo nadäwani kubäta tāŋpani. Eruk, apiŋo Anutu intä nämo nadāŋkaŋ iniŋoret tākaŋ

unitäño mebäri ñode yänjahänpäñ täwera nadäwut;

24 ✧ Nämö nadäk täkañ uwä Anutu kunum kenta kome ba imaka imaka kome terak itkañ ño pewän ahäwäpäñ kunum kenta kome täño Ekäni pähap itak. Anutu uwä yot ämatä täñpäñ kudupi yot yän iwerani gänañ nämö it täyak yäk.

25 ✧ Ba imaka kubäta nämö wäyäkñek täyak. Äma nintä imaka kubä täga nämö täñkentäñ imine. Nämö, ini-tägän ämata irit-kuñat-kuñat ba imaka päke u kudup nimik täyak.

26 Täñpäkañ äma kubä täñpäñ peñkuko uken naniktä äma äbori äbori ahän yäpmäñ kuñkumäñ. Ahänpäñ it yäpmäñ kuneta ini-tägän kadäni ba kome bagani täñkireñpäñ täñkireñpäñ peñ niminñkuk yäk.

27 ✧ Täñpäkañ bänepnintä wäyäkñek epän täñtän kuñtängän Anutu nadäñ imikinik täñpäñ kañ-ahäneta käwep, ude täñ niminñkuk. Upänkañ nin kubäkubäta ban nämö it nimik täyak.

28 Nämö, unita ñode yäwani; Nin unitäño nadäk kehäromi terak itkañ imaka imaka täk täkamäñ. Täñkañ injinken nadäwani äma ätutä udegän ñode yänkuñ; Nin urakken ahäwani yäk.

29 ✧ Eruk, nin Anutu unitäño nanakiye unita nin ñode nämö nadäne; Anutu uwä äma iniken nadäk-nadäkpäñ gol ba siliwa, ba mobäpäñ wäbät kujat äma keritä täk täkañ udewani yän nämö nadäne. Nämoinik!

✧ **17:24:** 1Kn 8:27; Apos 7:48 ✧ **17:25:** Sam 50:12; Ais 42:5

✧ **17:27:** Lo 32:8; Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23 ✧ **17:29:** Ais 40:18-20; Ais 44:10-17; Apos 19:26

30 ✧ Bian ämawebetä nämo nadäwä tumbäpän nadäk udeyani nadänpän tänpän kuñarirä Anututä yabän korenkuk. Upänkañ apiño ämawebe komeni bänep sukurekta pen yäwet täyak.

31 ✧ U kadäni pähap kubä ämawebe manken yepmakta iwoyänkuk. Uken äma kubä iwoyänkuko unitä kudän siwonji terak api yäpmän daniwek. Tänpäkañ u bureni-inik api tänpet yän niwonjäreka äma uwä kumbani-ken nanikpän yäpmän päñaku teñkuk.

32 Tänpän Poltä äma kubä kumbani-ken nanikpän yäpmän akukakuk täño man yäwerirän äma ätutä yänärok iwetkuñ. Täñ, ätutä yänkuñ; Man yäyan u kadäni kubä äneñi yänjiri kañ nadäna!

33 Ude iwerirä Pol yepmanpen kuñkuk.

34 Tänpäkañ äma ätutäwä Pol iwatpän Jesuta nadäkinik täñkuño u kubäwä wäpi Dionisius, äma ekäni ekäni täño kábeyä wäpi Areopagus uken nanik kubä. Ba webe kubä wäpi Damaris ukät ämawebe ätutä nadäkinik täñkuñ.

18

Pol Korin komeken epän täñkuk

1 Tänpän Pol Atens kome penpen Korin yotpärare-ken kuñkuk.

2 ✧ Kuñpän Juda nanik äma kubä kañ-ahänkuk. Äma u wäpi Akwila, u komeni kujat wäpi Pontus. Tänpäkañ kadäni uken Akwila-kät webeni wäpi Prisila u Itali kome penpen äbumän. U imata, Rom äma täño intäjukun äma wäpi Klodius unitä

✧ 17:30: Apos 14:16 ✧ 17:31: Sam 9:8, 96:13; Apos 10:42

✧ 18:2: Rom 16:3

Juda nanik Itali kome itkuŋo u ɲode yäwetkuk; In kumän-tagän Rom kome ɲo peɲpeɲ kome kukɲi käda kaɲ kut yäk. Eruk, Pol Korin kome kuɲpänjä yanäpi yarä upän yabän ahänkuk.

3 ☆ Pol uwä äma ukät moneɲ epän mebäri kubägän, sel yot täk täɲpani unita pänku ukät penta itkuɲ.

4 Täɲpäkaɲ Sabat kadäni-kenä Pol uwä Juda nanik täɲo käbeyä yotken äronkaɲ man yänpän-nadäk täk täɲkuɲonik. Man yänpän-nadäk ba yänpän-yäwoɲärek täɲira Juda äbotken nanik ba Grik ämatä Jesuta nadäkinik kaɲ täɲput yän yänkaɲ täk täɲkukonik.

5 ☆ Täɲpäkaɲ Silas-kät Timotiwä Masedonia peɲpeɲ äpä irirän eruk Pol uwä kadäni kadäni, epän kubä täɲkaɲ nämo, Anutu täɲo manbiɲamgän yänahäk täɲkukonik. Täɲpän Juda nanik man kehäromi ɲode yäwet täɲkuk; Jesu u Kristo, Anututä bian ämawebeniye täɲkentän yämikta iwoyänkuko u yäk.

6 ☆ Ude yäweränkaɲ Pol yänärok man iwetpän mani ut täɲkuɲ. Ude täɲpäwä mäde ut nimitak yän kaɲpän nadäka teki terak täpun-täpun u däpmän äreyän täɲpän kwäpän ɲode yäwetkuk; Eruk, in paot-paotta biɲam täkaɲ u täɲpäwä, in-jinken wakita api täneɲ yäk. Uken näkɲo waki kubä nämo itak. Unita apiɲo näk ɲo peɲpeɲ guɲ äbotken kwayän yäk.

7 Eruk Pol käbeyä yot u peɲpeɲ kumaɲ äma kubä guɲ äbotken naniktä yot gänaɲ äronkuk. Äma u wäpi

☆ **18:3:** Apos 20:34, 1Ko 4:12 ☆ **18:5:** Apos 17:14-15; Apos 9:22

☆ **18:6:** Apos 13:46,51; Apos 20:26

Titius, wäpi kubä Jastus. Äma uwä Anutu Burenita nadäkinik tänpäni. Tänpäkaŋ äma unitäño yori uwä Juda nanik täño käbeyä yot dubini-ken itkuk.

8 ✧ Täñ, Juda nanik täño käbeyä yot unitäño intäjukun äma u wäpi Krispus. Ukät webeni äperiye nanak-tägän Ekäni Jesuta nadäkinik täñkuñ. Tänpäkaŋ Korin ämawebe ini uwä mäyaptä Pol täño man u nadänpäñ Ekänita nadäkinik täñirä ume ärut yämiñkuk.

9 ✧ Eruk bipani kubäta Pol imaka kubä dämpmonken bumik kañkuk. U Ekänitä ñode iwetkuk; Gäk nämoinik umuntäwen. Gäk näkño man yäñahäkta meka nämo täñpipiwen.

10 ✧ Nadätan? Näk gäkkät itkamäk. Ba näkño ämawebe mäyaptä yotpärare ño gänañ itkañ unita äma kubätä gäk täga nämo api tänpän wawen yäk.

11 Tänpäkaŋ Pol ini Korin komegän itkañ ämawebe Ekäni täño man yäñpäñ-yäwoñärek täñ yäpmäñ kuñirän obaŋ kubä itkañ äneñi komepak 6 ude tärenkuk.

12 Tänpäkaŋ äma kubä wäpi Galiotä Akaia komeken Rom gapman täño watä äma itkuk. Irirän kadäni uken Juda nanik ätu Polta iwan täñ imiñpäñ manken yäñikñat yäpmäñ kuñpäñ ñode yäñkuñ;

13 Äma ñowä ämawebetä Anutu iniñoretta kädet mebäri kubä, nintäño бага mantä nämo yäyak upäñ yäwoñärek täyak yäk.

14 Ude iweräwä Poltä man kowata yäwayäñ täñpänä, gapman Galiotä Juda nanik ñode

✧ 18:8: 1Ko 1:14 ✧ 18:9: 1Ko 2:3 ✧ 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10; Jer 1:8; Jon 10:16

yäwetkuk; Äma ñonitä gapman täño бага kubä irepmiränä, ba kudän waki kubä täñpänä, näk intäño man täga nadäñ tamet yäk.

15 ✧ Upäñkañ inä injinken man ba wäp ba бага ätuta äbä näk näwet yabäkañ. Unita uwä injin kañ yäpä tägawut yäk. Näk man udewani yäpmän danikta nämö nepmañpani.

16 Ude yäñpäñ yäñ-yäwat-pewän äpämañ kuñkuñ.

17 Ude täñpänä eruk pengän Juda nanik täño käbeyä yot unitäño intäjukun äma kubä wäpi Sostenes uwä gapman yori yäma-ken ugän injitpäñ utkuñ. Ude täñpäkañ gapman Galio uwä unita nadäwätäk nämö täñkuk.

Pol äneñi Antiok Siria kome kuñkuk

18 ✧ Täñpäkañ Poltä ugän kadäni ätukät itkuk. Ittängän äbot täñpani noriye yepmañpeñ gäpe terak äronkuk. Ärowänkañ gäpetä kome u peñpeñ Siria kome kwayäñ täñkuk. Täñpäkañ Akwila yanäpi u Polkät bok kuñkuñ. Kumañ päñku Senkria kome ahänpäñ imaka kubä täkta Anutu-ken yäñkehäromtak man yäñkuko unita gwäki pujiñ kudup äriñpäñ pakigän peñkuk.

19 ✧ Eruk, u peñpeñ kumañ päñku Efesus kome ahäñkuñ. U ahänpäñä, Poltä Akwila yanäpi u yepmañkuk. Täñpäkañ Pol iniwä kumañ päñku Juda naniktä käbeyä yot gänañ äronkuk. Äro u itpäñ Juda nanikkät Anutu täño man yäñpäñ-nadäk täñkuñ.

20 Ude täñirän Juda naniktä iwetkuñ; Gäk ninkät kadäni käroni bumik kañ itna yäk.

✧ **18:15:** Apos 23:29; Apos 25:18-19; Jon 18:31 ✧ **18:18:** Apos 21:24 ✧ **18:19:** Apos 17:17

21 ☆ Ude yäwäwä Pol bitnänpän bänep täga mangän yäwetpän ɲode yänkuk; Anututä äneɲi nepmanpän äbänpänä, uwä äneɲi api äbet yäk. Ude yäwetpän Efesus kome peɲpeɲ gäpe terak äronpeɲ kuɲkuk.

22 Eruk gäpe terak kumaɲ pänku Sisaria kome ahänkuk. Ahänpänä Pol gäpe terak naniktä äpämäɲ pänku äbot täɲpani u yabän ahänpän man yänpän-nadäk täɲ itkun. Ude täɲkaɲ yepmaɲpeɲ Antiok yotpärare-ken kuɲkuk.

Apolos Efesus komeken manbiɲam yänahänkuk

23 Pol Antiok kome kadäni käroni bumik itkan kuɲkuk. Kumaɲ pänku Galesia Frikia komeken ämawebe äbot täɲpani u Anutu täno man yäwetpän bänepi täɲ-kehäromtak täɲtäɲ kuɲatkuk.

24 Tänpäkaɲ Juda äma kubä Aleksadria nanik uwä Efesus kome itkuk. Äma u wäpi Apolos. Uwä man säkgämän, gäripi nikek yänahäwani, ba Anutu täno man kudänta nadäwän tärekinik täɲpani.

25 ☆ Tänpäkaɲ äma ätutä Apolos uwä Ekäni Jesu täno kädet iwetpän iwonärek täɲirä nadäkinik täɲkuk. Nadäkinik tänpän Apolos bänep pidäm terak ämawebe Anutu täno man yänpän-yäwonärek täk täɲkukonik. Tänpän Jesutä imaka imaka täk täɲkuko unitäno manbiɲam bureniɲän yänahäk täɲkukonik. Upänkaɲ Jontä ume ärut yämik täɲkuko ugänpän nadänkuk.

26 ☆ Täɲkaɲ Apolos bänepi pidäm tawäpän Juda täno käbeyä yotken päro bätakigän Ekäni täno manbiɲam yänahäk täɲkukonik. Täɲirän Akwila-kät

☆ **18:21:** Rom 1:10, 1Ko 4:19; Jem 4:15 ☆ **18:25:** Rom 12:11; Apos 19:3 ☆ **18:26:** Apos 19:8

webeni Prisila unitä manbiŋam yäŋahäŋkuko u nadäŋkumän. Nadäŋpäŋ yori-ken yäŋikŋat yäpmäŋ päŋku Jesu Kristo täŋo kädet uwä siwoŋi-inik iwetpäŋ iwöŋäreŋkumän.

27 ☆ Ude täŋkaŋ eruk Apolos uwä Akaia komen-ken kukta nadäŋkuk. Täŋirän Efesus ämawebe äbot täŋpani unitä Apolos täŋo nadäk-nadäki täŋkehärom takta ŋode täŋkuŋ; Akaia nanik äbot täŋpanitä danipäŋ nadäkta man kudän ŋode täŋkuŋ; In äma u imagutpäŋ not kaŋ täŋ imut yäk. Ude kudän täŋpäŋ imäkaŋ yepmaŋpeŋ kumaŋ päŋku Akaia komeken ahäŋkuk. Ahäŋpäŋ Apolostä kome u nanik äbot täŋpani ämawebe, Anutu täŋo orakoraki terak nadäkinik täŋkuŋo u säkgämän oraŋ yämiŋpäŋ täŋ-kehäromtaŋ yämiŋkuk.

28 ☆ Eruk, ude täŋkaŋ ämawebe päke u inamiken Juda nanik täŋo man ba nadäk goret nadäŋkuŋo u yäpmäŋ äpäkta epän kehäromigän täŋkuk. Täŋpakaŋ Anutu täŋo manbiŋam terak kwawakinik ŋode yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋkuk; Ekäni Jesu u Kristo ubayäŋ, äma Anututä bian ämawebeniye täŋkentäŋ yämikta iwoyäŋkuko u.

19

Pol Efesus yotpärare-ken manbiŋam yäŋahäŋkuk

1 ☆ Täŋpakaŋ Apolos ini Korin kome-kengän itkuk. Kadäni ugän Pol uwä yotpärare täpuri täpuri yärepmittäŋ kumaŋ päŋku Efesus ahäŋkuk. Uken äbot täŋpani ätu yabäŋ ahäŋpäŋ ŋode yäwet yabäŋkuk;

2 ✧ In bian nadäkinik tänpän Kudupi Munapik yäpuŋ ba nämo? Yäwänä kowata ɲode iwetkuŋ; Nämo yäk. Nin Kudupi Munapik kubä ude itak yän nämoinik nadänkumän. Apiŋogän nadäkamän ɲo yäk.

3 Ude iweräwä Poltä yäwetkuk; E, inä käderi jide terak äbot uwä täŋkuŋ? Ude yäwänä iwetkuŋ; Jontä ume ärut yämik-yämik tāk täŋkuko ugänpän ärutkumän yäk.

4 ✧ Yäwäwä Poltä yänkuk; Bian Jontä ämawebe ume ärut yämiŋkaŋ ɲode yäwetkuk; In bänep nadäk-nadäkjin wakiwaki u kudup peŋ morewäkaŋ ume kaŋ ärut tama yäk. Tänpän nadäkinikjin u kumän-tagän äma mäden abatak unitagän kaŋ pewut yän yäwetkuk. Eruk, Jontä äma mäden näwatak yän yänkuko uwä Jesu.

5 Eruk, man u nadäwäkaŋ Poltä Ekäni Jesu wäpi terak ume ärut yämiŋkuk.

6 ✧ Ume ärut yämiŋpän keri ämawebe gwäki terak peŋirän Munapiktä ämawebe päke uterak kumän magät moreŋkuk. Magät moreŋirän man kotäk kudupi kudupi terak yänjit, manbiŋam profettä-yän yänhäŋkuŋ.

7 Äma päke u 12 ude bumik.

8 Tänpän u punin terak Poltä Juda nanik täŋo käbeyä yot gänaŋ bätakigän Manbiŋam Täga kehäromigän yänhäk täŋkuk. Tänpän Juda äma man yäwerit nadäk-nadäki täŋpidäm taŋ yämiŋjit Anututä intäjukun it yämiŋirän gämoriken irit unita yäwetpän yäwoŋärek täŋ yäpmän kuŋirän komepak yaräkubä ude täreŋkuk.

✧ 19:2: Apos 2:38, 8:16 ✧ 19:4: Mat 3:11 ✧ 19:6: Apos 8:17; Apos 10:44,46

9 ✧ Tānpākaŋ Juda āmawebe ätutäwä Poltä Jesu täŋo manbiŋam yāŋahäk täŋkuko unita nadäwä jopi ude tänpäkaŋ nadäkinik nämo täŋkuŋ. Täŋkaŋ āmawebe iŋamiken Ekäni täŋo kädet siwoŋi unita u kädet waki yāŋ yäk täŋkuŋ. Ude tänpewä Poltä nadäkinik tänpäni āmawebe yāŋ-yäkŋat yäpmāŋ kuŋkuk. Ude täŋkaŋ kadäni kadäni yānpāŋ-yäwoŋärek tänpäni yot kubäken Ekäni täŋo manbiŋam yāŋahäk täŋkuk. Yot uwä Tiranus täŋo.

10 ✧ Eruk, yānpāŋ-yäwoŋärek täŋ yäpmāŋ kuŋirän obaŋ yarä ude tärenkuk. Ude täŋkuko unita Juda āmawebe ba Grik āmawebe Esia kome itkuŋo u mäyap-inik Ekäni täŋo manbiŋam nadāŋkuŋ.

Skeva täŋo nanakiye

11 ✧ Kadäni uken Anututä Polken kudän kudupi inide ätu pewän ahāŋkuŋ.

12 ✧ Ude täŋirän kaŋkaŋ āmawebetä käyäm ikekta tek moräk yäpmāŋ pāŋku Pol gupi terak peŋkaŋ yäpmāŋ käyäm ikekken kuk täŋkuŋ. Ude täŋirä Ekäni täŋo kehäromitä tänpewän käyäm paorit, mäjotä käyäm ikek yabä kätāŋpeŋ kuk täŋkuŋ.

13 ✧ Tānpäkaŋ Juda nanik ätutäwä monen epāntawä komeni komeni kuŋatpāŋ mäjo yäwat kirek-kirek täk täŋkuŋ. Täŋkaŋ kadäni kubäkubä äma uwä Ekäni Jesu wäpi terak mäjo yäwat kirenayāŋ yāŋkaŋ täk täŋkuŋonik. Uwä mäjo ŋode yäwet täŋkuŋ; Jesu, wäpi Poltä yāŋahäk täyak unitäŋo wäpi terak peŋpeŋ kut yāŋ täwetkamāŋ. Man ude yäk täŋkuŋ.

✧ 19:9: 2Ko 6:14-18 ✧ 19:10: 2Ti 1:15 ✧ 19:11: Apos 14:3

✧ 19:12: Apos 5:15 ✧ 19:13: Mak 9:38

14 Tānpākaŋ Juda nanik tāŋo bāmop äma ekäni kubä wäpi Skeva, unitāŋo nanakiye 7 ude unitä kädet uwä täk tāŋkuŋ.

15 ✧ Eruk, kepma kubä Skeva nanakiye unitä mäjo yāwat kirek-kirek tāŋirä mäjo kubätä äyāŋutpāŋ man kowata ŋode yāwetkuk; Nāk Jesu ba Polta nadätat. Tāŋ, in netä?

16 Ude yāŋpāŋ äma mājotä magārani unitä päreŋ äronpāŋ äma 7 man yāŋ itkuŋo upāŋ dāpmāŋ päret tāŋpān kuŋkuŋ. Tāŋpāŋ teki imaka weŋ tāŋpān kuŋ yāmiŋkuŋ. Eruk ude tāŋpānā nāgät piŋtāŋ tek morāŋ yot u penpeŋ kuŋtāŋpā kuŋkuŋ.

17 ✧ Ude tāŋirä Juda ba Grik nanik Efesus kome itkuŋo u kudup manbiŋam u nadāŋkuŋ. Ude nadāŋpāŋ umun pähap bumta tāŋkuŋ. Ude ahāŋkuko unita ämawebe mäyaptä Ekäni Jesu wäpi oranpāŋ yāpmāŋ kuŋatkuŋ.

18 Tānpākaŋ ämawebe mäyaptä nadäkinik tāŋkaŋ äbä iniken iniken täktäki waki u kumän-tagän yāŋahāŋkuŋ.

19 Ba äbot tāŋpani ämawebe ätu kären käwani ba kon mebäri mebäri tāŋpani unitāŋo buk kumän-tagän ämawebe iŋamiken kädäp pewä ijiŋkuŋ. Tānpākaŋ buk unitāŋo gwäki ärowani, siliwa monen 50,000 udepāŋ pewä ijiŋkuŋ.

20 ✧ Eruk ude tāŋkuŋo unita Ekäni tāŋo man u komeni komeni ahāŋpāŋ weŋ patkuk. Ahāŋpāŋ weŋ patkuko uwä ämawebe-ken kehäromi nitek ahāŋpāŋä irit-kuŋat-kuŋariken kehäromigän patkuk.

Efesus naniktä Polta nadäwä wan̄kuŋ

21 ✧ Eruk Pol uwä epän täŋ yäpmäŋ kuŋtängän täŋpäŋ tärewäpäŋ Masedonia ba Akaia kome kukta nadäk peŋkuk. Täŋkaŋ u kädätä Jerusalem yotpärare-ken kukta imaka nadäŋkuk. Täŋpäŋ ŋode yäŋkuk; Jerusalem kuŋkaŋ unitä Rom kome kaŋ kwa yäk.

22 ✧ Täŋpäkaŋ Poltä iniken täŋkentäki yarä u kubä wäpi Timoti, kubä wäpi Erastus, äma yarä u yepmanpäŋ Masedonia kome kuŋkumän. Täŋpäkaŋ Pol ini uwä kadäni käroni bumik Esia kada ugän itkuk.

23 ✧ Eruk kadäni uken äma ätutä Ekäni täŋo kädät siwoŋi unita iwan täŋpäŋ man bumta yäŋkaŋ täŋuruk-uruk mäyap täŋkuŋ.

24 ✧ Äma u kubä wäpi Demitrius. Uwä monen epäntawä imaka imaka siliwa kapapäŋ täk täŋkukonik. Täŋpäkaŋ ämawebe u naniktä yäwik webe kubä wäpi Atemis nadäŋ imik täŋkuŋonik. Täŋpäŋ yäwik webe u iniŋ oretta kudupi yot kubä täŋkuŋ. Eruk Demitrius, siliwa kapa täŋpani unitä siriwapäŋ yot unitäŋo wärani täpuri täpuri täŋpäŋ peŋirän ämawebe monen pähap imiŋpäŋ yäpmäk täŋkuŋonik.

25 Eruk ude täŋpäŋ näkŋo monen epän manpek yäŋpäŋ äma epän u bok täŋpani ba äma epän udewanigän täŋpani kudup yäŋ-yäkŋat yäpmäŋ päbä yepmanpäŋ ŋode yäwetkuk; Notnaye, in ŋode nadäwut. Epänin täŋo gwäki säkgämän yäpmäk täkamäŋ yäk.

✧ 19:21: Apos 23:11; Rom 1:13 ✧ 19:22: Rom 16:23, 2Ti 4:20

✧ 19:23: 2Ko 1:8 ✧ 19:24: Apos 16:16

26 ✧ Upänkaŋ u kawut! Äma Pol uwä Efesus ämawebe mäyap täŋo nadäk-nadäki peŋawähut täyak yäk. Tänpäkaŋ u kome ŋogän nämo täyak. Esia kome u kumän udegän bumik täyak yäk. Täŋkaŋ ŋode yäk täyak; Anutu wärani wärani injin ketjintä täŋpani uwä Anutu bureni nämo yäk. Uwä yäwik jopi yäk.

27 Tänpäkaŋ in nadäkaŋ; Poltä man yäk täyak unitäwä nintäŋo moneŋ epän ŋowä täga api tänpän waneŋ. Tänpäkaŋ ugän nämo. Jop man unitägän tänpewä ämawebetä yäwiknin Atemis unitäŋo kudupi yotta nadäwä imaka jopi kubä api täŋpek yäk. Upänkaŋ bianä Esia nanik ba komeni komeni päke ŋowä anutu webe Atemis ugänpän oraŋ imik täŋkumäŋonik. Tänpäkaŋ Pol täŋo manbiŋam unitä Atemis wäpi biŋam u yäpän wanayän täyak yäk.

28 Eruk man ude nadänpänjä äma päke uwä bänepi bumta tänpä waŋkuŋ. Tänpän gera kehäromigän yänpän ŋode yänkuŋ; Nin Efesus nanik täŋo anutu Atemis uwä intäjukun-inik itak yäk.

29 ✧ Ude yänirä ämawebe yotpärare u nanik täŋuruk-uruk pähap kubä pewä ahäwäpän bäräneŋ kumaŋ käbeyä bägup-ken kuŋkuŋ. Täŋkaŋ äma yarä Masedonia nanik, Polkät bok kuŋarani u yepmäŋitpän yäpmän kuŋkuŋ. Yarä uwä wäpi Gaius kenta Aristakus.

30 Eruk ude täŋkaŋ irirä Pol uwä man yänahäwa yänkaŋ käbeyä täŋkuŋ-ken kwayän nadänkuko upänkaŋ ämawebe äbot täŋpanitä inin bitnäŋkuŋ.

31 ✧ Ba kome u nanik äma wäpi niked ätuwä, Polta

✧ 19:26: Apos 17:29, 2Ti 1:15 ✧ 19:29: Apos 20:4, 27:2; Kol 4:10; Plm 24 ✧ 19:31: 2Ti 1:15

not säkgämän täŋ imik täŋkuŋo unitä Polta man kehäromi ŋode pewä yäpmäŋ kuŋkuŋ; Gäk käbeyä pähap täŋ itkaŋ-ken kwentawä yäŋ iwetkuŋ.

³² Eruk, käbeyä-ken täŋuruk-uruk pähap täŋ itkuŋ. Äma päke uwä nadäk ŋoba-ŋoba täŋkuŋ. Täŋirä ätuwä gera kotäk kubägän yäŋkuŋ. Ätuwä gera inigän kubäpäŋ yäŋkuŋ. Täŋpäkaŋ ude täŋkuŋo unitäŋo mebäri udetä ämawebe äbot käbeyä ŋo itkamäŋ yäŋ nämoinik nadäwä tumbuk.

³³ Eruk ude täŋpäŋ Juda nanik ätutä äma kubä wäpi Aleksada injipäŋ pimiŋ iwat-pewä yäpmäŋ käbeyä bämopi gänaŋ umu kwänkaŋ eruk, äma ätutä man mebäri yäŋahänpäŋ iwetkuŋ. Iweräwä Aleksadatä man kowata yäwerayäŋ ketwära täŋkuk.

³⁴ Ude täŋirän äma ätutä äma uwä Juda nanik, Anutu kubä iniŋ orerani yäŋ kaŋpäŋ nadäŋkuŋ. Ude nadänpäŋ unita pen gera mämä terak bumta ŋode yäŋkuŋ; Efesus nanik nintäŋo yäwik Atemis uwä intäjukun-inik itak! Ude yäŋ yäpmäŋ kuŋtäko 2 auas ude täreŋkuk.

³⁵ Täŋirä Efesus nanik täŋo gapman kubätä ämawebe päke u yäniŋ bitnänpäŋ yäwetkuk; Efesus äma, in juku peŋpäŋ nadäwut yäk. Nin kudup ŋode nadäkamäŋ. Efesus nanik nin uwä yäwik webe Atemis unitäŋo kudupi yot kaŋiwat täkamäŋ yäk. Ba unitäŋo wärani kunum gänaŋ nanik maŋkuko unita imaka, watä it täkamäŋ.

³⁶ Äma kubätä man uwä utnaŋi nämo unita in kumän-tagän bitnänpäŋ imaka waki kubä täkta nämo tärop täneŋ yäk.

³⁷ Täŋpäkaŋ äma yarä ŋowä kudupi yot täŋo

imaka ätu nämo kubo täŋkumäno upäŋkaŋ jop yäŋ-yäŋŋat yäpmäŋ äbäkaŋ yäk. Ba yäwik webenin unita yäŋärok man kubä nämo yäŋkumän.

³⁸ Täŋ, Demitrius-kät epän ämaniyetä äma kubäken man kubä iränä, man yäpätägak-tägak kadäniwä itak yäk. Ba man yäpmäŋ daniwani äma itkaŋ yäk. Unitägän man yäpätägak epän api täneŋ.

³⁹ Ba äma kubätä man kubä nadäŋpäŋä, uwä käbeyä kadäni-ken ugän yäŋpäŋ täga ket utneŋ yäk.

⁴⁰ Täŋ, apiŋo ämik pena ahätak u mebärini nämo unita nin bäräpi yäpnaŋi bumik yäk. Täŋpäkaŋ käbeyä waki ŋonitäŋo mebärita niwet yabäwäwä kowata täga nämo api yäwetne.

⁴¹ Eruk ude yäwetpäŋ ämawebe päke uwä yäwerän yäpmäŋ kuŋtäŋpä kuŋkuŋ.

20

Pol Masedonia, Grik komeken kuŋkuk

¹ Eruk kadäni Efesus ämawebetä kähän gera mämä päke yäŋkuŋo u bitnäŋirä Pol äbot täŋpanita yäŋpewän äbuŋ. Yäŋpewän äbäkaŋä bänep nadäk-nadäki täŋ-kehäromtaŋ yämikta jukuman ätu yäwetkaŋ yepmaŋpeŋ Masedonia komeken kuŋkuk. ² Masedonia komeken kuŋkaŋ ämawebe u nanik täŋo bänepi täŋ-kehäromtaŋ yämikta jukuman mäyap yäwettäŋ kuŋkuk. Ude täŋtäŋ kumaŋ eruk, Grik komeken ahäŋkuk.

³ Ahäŋpäŋ komepak yaräkubä ude Grik komeken irän täreŋirän gäpe terak äronpeŋ kome kubä wäpi Siria komeken kwayäŋ nadäŋkuk. Täŋpäŋ Juda naniktä utta man topuŋo u nadäŋpäŋä äneŋi äyänutpeŋ Masedonia komeken kuŋkuk.

4 ✧ Tänpäkaŋ äma ɲodetä Polkät kuŋkuŋ; Beria komeken nanik kubä wäpi Sopate, Pirus täŋo nanaki, Tesalonaika nanik äma yarä wäpi Aristakus-kät Sekudus, Depe yotpärare-ken nanik Gaius, kubä Timoti. Tänpäkaŋ kome taŋi Esia uken nanik yarä wäpi Tikikus kenta Trofimus. Äma udetä Polkät bok kuŋatkuŋ.

5 Äma uwä intäjukun kuŋkuŋo Troas yotpärare-ken ninta itsämäŋ itkun.

6 Täŋirä ninäwä Pilipai yotpärare-ken orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani orekirit kadäni, u itna täreŋirän gäpe terak äronpeŋ kuŋkumäŋ. Kuŋkä kepma 5 uken eruk Troas yotpärare-ken äma intäjukun kuŋkaŋ ninta itsämbuŋ-ken u ahänkumäŋ. Ahänpän yabänakaŋ kepma 7 udewä Troas yotpärare-ken itkumäŋ.

Poltä Yutikus tänpewän kodak täŋkuk

7 ✧ Täŋkaŋ Sande kubäken äbot täŋpani-kät käräga näna yänpän äbä äbot kubägän itkumäŋ. Ir-itna Poltä ämawebe päke u manbiŋam yänahänpän yäwetkuk. Imata, kwep api yepmaŋpeŋ kwet yän nadänpän unita manbiŋam pen yäwet yäpmän kuŋtäyon bipani bämopi-inik täŋkuk.

8 Yot u gänaŋ topän mäyaptä ijiŋ-yänjeŋirä itkumäŋ. Yot uwä käroni boham unuken.

9 Täŋkireki yaräkubä punin unu käbeyä täŋ itkumäŋ. Täŋitna äma gubaŋi kubä wäpi Yutikus uwä mänit yäpani kädet kubäken maŋit itkuk. Irirän Pol manbiŋam käroni pähap yänjwat yäpmän kuŋjirän nadän ittängän dämponta täŋkuk.

Täntängän eruk patkuk. Pattängän punin ununitä kome terak umu maŋkuk. Täñirän äma itkuŋo uwä injit yäpmän akuna yänkaŋ äpmonpän kaŋkuŋ; Kumänpän bam tänpän parirän.

10 ☆ Äpmonjirä Pol imaka, yawat yäpmän äpmonpän päŋku Yutikus dubini-ken gukut imäpmok tänpän bäyaŋ imiŋkuk. Bäyaŋ imiŋpän ämawebe ɲode yäwetkuk; In nadäwätäk nämo täneŋ. Äma ɲo nämo kumak, kodak itak yäk.

11 Ude täŋkaŋ Pol äneŋi äromaŋ yot gänaŋ äronpänä käräga tokätpän ämawebe ukät bok naŋkuŋ. Naŋkaŋ manbiŋam äneŋi yäwet yäpmän kuŋtäyon kome yäneŋkuk. Yäneŋirän eruk yepmaŋpeŋ kuŋkuk.

12 Kuŋirän äma gubaŋi äneŋi kodak taŋkuko u bänep oretoret terak yänikŋat yäpmän yotken kuŋkuŋ.

Pol Troas yotpärare peŋpeŋ kuŋkuk

13 Ude täñirä nin Pol ugän teŋkaŋ gäpe terak äronpeŋ Asos yotpärare-ken nintä jukun kuŋkumän. Kuŋkumäŋo Polta itsämän iritna eruk Pol ini niwetkuko udegän ini kuroŋ äbänkä nibän ahänkuk.

14 Äbä Asos yotpärare-ken nibän ahänpän gäpe terak ärowänkaŋ eruk Mitilini yotpärare-ken kuŋkumän.

15 Pätna yänewänä kuŋkä gwägu bämopi-ken kome kubä wäpi Kios u dubini-ken ahänkumän. Tami äneŋi kuŋkä Samos yotpärare-ken ahänkumän. Yänewänä äneŋi u naniktä kuŋkä eruk Miletus yotpärare uken ahänkumän.

16 ✧ Orekirit kadäni pähap kubä wäpi Pentikos u keräp täñirän unita Pol Efesus yotpärare irepmitpäñ kukta nadäñkuk. Bäräñeñ kumañ Jerusalem kuñkañ Pentikos orekirit u kañ käwayäñ nadäñpäñ unita Esia komeken kuñatta bitnäñkuk.

Poltä iniken mebärini yäwetkuk

17 ✧ Miletus yotpärare-ken ahäñpäñä eruk Poltä Efesus äbot täñpani täño intäjukun ämata man tewän kwäkañ äbä kañkuñ.

18 ✧ Äbä kawäkañ jukuman ñode yäwetkuk; Näkä Esia komeken äbä inkät itkañ kädet jide jide täk täñkuro u kudup injin nadäkañ u yäk. Pengän äbutken umunitä päbä äneñi tepmañpeñ kuñkuro u kädet mebäri kubä nämo täñkut.

19 ✧ Nämo, kadäni kadäni Juda nanik näk täñpäwakta man yäñpäñ-nadäk täñirä nadäñ bäräp täk täñkut. Ba täñyäkñarani ude täñirä kadäni mäyap konäm kot täñkut. Upäñkañ näkä gupna yäpmäñ äpäñpäñ kuñatkañ Ekäni täño epän ehutpäñ täk täyat.

20 Ba in täñkentäktä man tägatäga täwetta nämo umuntañkut. Käbeyä-ken ba injin yotken täñpäñ-täwoñärek täk täñkuro, u nadäkañ u yäk.

21 Kadäni kadäni Juda nanik ba Grik nanik bok, bänepjin sukurenpeñ Anutu-ken kuñpäñ Ekäninin Jesuta nadäkinik täñ imikta man kehäromigän täwet yäpmäñ äbut.

22 ✧ Eruk nadäkañ; Apiño Kudupi Munapiktä peñ näwet-pewän näk Jerusalem kwayäñ. Imaka näkä terak jide ahäñ namayäñ täko u nämo nadätat.

✧ **20:16:** 2Ti 1:15 ✧ **20:17:** Apos 18:21 ✧ **20:18:** Apos 18:19, 19:10 ✧ **20:19:** Apos 20:3 ✧ **20:22:** Apos 19:21

23 ✧ Njode ugänpän nadätat; Komeni komeni kuñat täyat-ken Kudupi Munapiktä njode yänahänpän näwet täyak; Bäräpi mebäri mebäri gäka itsämänkañ yäk.

24 ✧ Upänkañ näk irit kuñat-kuñatnata nämo iyaptak täyat. Nämo, näk kädet iwatat ugänpän iwatpän epän man Ekäni Jesuken yäpuro u täntärehta nadätat. Epän uwä Anutu täño iron unitäño manbiñam yänahäk-yänahäk u.

25 Eruk notnaye, nadäwut. Bian näk in bämopjin-ken itkañ Anututä intäjukun itkañ yabän yäwat epäni täk täyak unitäño manbiñam täwetpän täwoñarek täk täñkuronik. Ude täk täñkuropan apino njode nadätat; Kämi in kumän-tagän näk wari nämo api nabäneñ yäk.

26 ✧ Unita näk pengän njode täwet ahäwayän nadätat; In bämopjin-ken nanik kubätä paot-paotta biñam tänpänä, näkä terak nämo yäneñ.

27 Imata, näk Anutu täño nadäk-gärip kudup in täwet ahähta umun kubä nämo täk täñkuronik.

28 ✧ Eruk, in injinta watä säkgämän itpen kuñatneñ. Ba Anutu täño kudupi ämawebe äbot, iniken nanaki täño nägäripän suwanpän yepmañkuko unita watä udegän it yämineñ yäk. Inäwä Kudupi Munapiktä Anutu täño yawak äbot unitäño watä äma ude iwoyänpän tepmañkuk.

29 ✧ Näk nadätat. Kadäni näkä tepmañpen kuñirawä añ ägwäritä bämopjin-ken äbänkañ yawak äbot u api tänpäwanenñ yäk.

✧ 20:23: Apos 9:16; Apos 21:4,11 ✧ 20:24: Apos 21:13, 2Ti 4:7

✧ 20:26: Apos 18:6 ✧ 20:28: 1Ti 4:16, 1Pi 5:2-4 ✧ 20:29: Mat 7:15; Jon 10:12

30 ✧ Tānjirä inken nanik ätutäwä jop manman yānkaŋ Anutu tāŋo kudupi ämawebe äbot yāŋ-yākŋarani tāŋpewä api yäwatneŋ.

31 ✧ Ude tāneŋo udetä kadäni kadäni watä säkgämän kaŋ it tāŋput. Obaŋ yaräkubä unita bi-pani ba kepma kudän näkä tāŋpāŋ-tāwoŋäreŋkuro unita nämo guŋ tāneŋ. Nämo, näkä umun man ba jukuman in kubäkubä täwet tāŋkuro u konäm butewaki terak täwetkut.

32 ✧ Eruk, apiŋo Anutu keri-ken tepmaŋtat. Unitä inä unitä bānep iron tāŋkuko unitāŋo mani biŋam u nadāŋpāŋ iŋitpeŋ kuŋatneŋ. Tānjirä bānep iron unitä in täga api tāŋ-kehāromtaŋ tamed. Ba unitägän imaka täga kudup Anututä ämawebeniye inita iwoyāwanita yämik täyak u inta udegän api tamed.

33 ✧ Näk äma kubä tāŋo moneŋ ba tek tuŋumta yabāŋgärip nämo tāŋkut.

34 ✧ Injin nabāŋpāŋ-nadäk tākaŋ u. Näkŋaken ketna ŋonitā-gän epän tāŋpāŋ näkŋata watä it tāŋkuronik. Ba äma ätu näkkät bok it tāŋkumāŋo u tāŋkentāŋ yämik tāŋkuronik yäk.

35 ✧ Epän mebäri mebäri täk tāŋkuro uwä ŋode tāŋpāŋ-tāwoŋäreŋkut; Nin epän täktäk kädet ugānpāŋ tāŋkehārom taŋpāŋ iwat täkäna. Ude tāŋkaŋ uyaku äma ini gupi täga nämo tāŋkentānaŋi udewani uwä täga tāŋkentāŋ yämine. Ekāninin Jesutä man kubä ŋode yāŋkuko upāŋ nadäkot; Iron kädet u kädet tägagämän kubä. Äma iron tāŋpeko udewani tāŋo bānep oretoret unitä äma tuŋum

✧ 20:30: 1Jo 2:19 ✧ 20:31: Mak 13:37; Apos 19:8,10, 1Te 2:11

✧ 20:32: Apos 26:18 ✧ 20:33: 1Sml 12:3, 1Ko 9:11-12 ✧ 20:34:

Apos 18:3, 1Te 2:9 ✧ 20:35: Mat 10:8

yäpmäk-tagän nadäweko unitäño bänep oretoret u irepmitak yäk.

³⁶ ✧ Eruk Poltä jukuman ude kumän yäwet morenpänä Efesus äbot täño intäjukun äma ukät gukut imäpmok tänpän Anutu-ken yänapik man penta yänkuñ.

³⁷ Ude tänpän intäjukun äma päke unitä Pol bumta kot ibatkuñ. Täñkañ bäyañ injtpän inin oretkuñ.

³⁸ ✧ Tänpän butewaki pähap bumta nadänkuñ. Imata, Poltä ini ñode yänkuko unita; In näk wari nämo api nabäneñ yäk. Ude täñkañ eruk, yänikñat yäpmän gäpetä itkuk-ken u kuñkuñ.

21

Pol gäpe terak äronpeñ Jerusalem kuñkuk

¹ Uken kuñpän äbot tänpäni täño intäjukun äma u yepmanpeñ kukta butewaki pähap nadänkañ gäpe terak äronakañ gäpe kuñkuk. Gwägu bämopiken kome täpuri kubä wäpi Kos u nadän iwatkan siwonigän ude kuñkumän. Kuñitna bipmämpän yänenirän kome täpuri kubä pen wäpi Rodes uken ahänkumän. Eruk Rodes penpeñ kuñpänä yotpärare kubä wäpi Patara u ahänkumän.

² Patara kome u ahämpän kañkumän. Gäpe kubä kome u penpeñ Ponika komeken kwayän täñirän. Ude kañpänä uterak äronakañ kuñkuk. ³ Kuñtängän gwägu bämopi-ken kome kubä wäpi Saiprus u kañpän Siria komeken kunayän nadänkumäño unita käpmäk kädagän irepmitkañ kumañ päñku

✧ **20:36:** Apos 21:5 ✧ **20:38:** Apos 20:25

Tire yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpäñ gäpe terak nanik tunum ätu u penayän täñkuñ.

4 ✧ Penjä ninä kome uken nanik äbot täñpani ämawebe u yabänayän äpämañ kuñkumän. Päñku kepma 7 ude ukät penta itkumän. Itkañ Kudupi Munapiktä äbot täñpani manbiñam yäwerirän nadänpäñ Pol iwetkuñ; Gäk Jerusalem kwentawä yäk.

5 Eruk gäpetä Tire kome peñpeñ kwayän täñjirän yotpärare peñpeñ kuñitna äbot täñpani ämawebe meñ nanak bok nimagut yäpmän äpämañ kuñkuñ. Äpämañ kumañ päñku gwägu pomi terak gukutnin imina äpmonpäpäñ Anutu-ken yänapik man yänkumän.

6 ✧ Ude täñkañ butewaki man kowata kowata yänkañ gäpe terak äronitna ini yotken kuñkuñ.

7 Äronpeñ eruk Tire kome peñpäñ kumañ Tolemes yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpäñ äbot täñpani u naniktä äbä nimagut yäpmän kwäkañ ukät kepma kubä itpäñ patkumän.

8 ✧ Patkumāño yänewänä Tolemes yotpärare peñpeñ ninin kuroñ kumañ päñku Sisaria yotpärare-ken ahänkumän. Ahänpäñ kumañ Anutu täño manbiñam yänahäwani äma kubä wäpi Filip unitä yotken kuñkumän. Äma uwä äma 7 aposoro täñkentän yämik täñkuño ukät nanik kubä.

9 ✧ Uwä äperiye 4 ude, äma nämo yäpani unitä Anutu täño man profettä-yän yänahäk täñkuñonik.

10 ✧ Eruk, uken kepma ätu iritna profet kubä wäpi Agabas u Judia kome peñpeñ Sisaria

✧ 21:4: Apos 20:23 ✧ 21:6: Apos 20:36 ✧ 21:8: Apos 6:5, 8:40

✧ 21:9: Apos 2:17 ✧ 21:10: Apos 11:28

komeken äpuk.

11 ✧ Äpänpän ninken ahän niniñpän Pol täño pion yäpmänpän iniken keru kuroñi pädat tänpän ñode yänkuk; Kudupi Munapiktä ñode yäyak; Juda naniktä pion ño täño mähehi Jerusalem komeken kudän ñode tänpän guñ äbot ätu u keru terak api penen yäk.

12 ✧ Yänjirän nin ba ämawebe äbot kome u naniktä man u nadänpän Poltä Jerusalem kukta inin bitnäc man kehäromi yänkumän.

13 ✧ Upänkañ Poltä kowata ñode yänkuk; In imata konäm butewaki täñkañ näkño bänep nadäk-nadäkna tänpä wakañ? Näc Jerusalem naniktä kädet waki u ba u täñ namikta nämo bitnätat. Ba ugän nämo. Ekäni Jesuta yänpän kumäkta pidäm täyat yäk.

14 Ude yänjirän Pol täño gäripi u inin bitnänañi bumik nämo nadänkumänjo unita ñode iwetkumän; Eruk, Ekänitä imaka kubä ahän gamikta nadatak u ini kañ ahän gamän.

Pol Jerusalem ahänkuk

15 Eruk u itna tärenjirän Jerusalem ärokta täñtuñum tuñum täñkumän.

16 Täñtuñum tuñum täñpen kunayän täñitna Sis-aria nanik nadäkinik täñpani ätu penta kuñkumän. Unitä nimagut yäpmän äma kubä wäpi Nason unitä yotken kuñkuñ. Äma uwä Saiprus nanik, äbot täñpani bian yäpurärätkuk. Unitä yotken päñku itkumän.

✧ **21:11:** Jon 21:18; Apos 20:23, 21:33

✧ **21:12:** Mat 16:22

✧ **21:13:** Apos 20:24

17 Tānkaŋ eruk, Jerusalem äbot tānpani ämawebetä bänep oretoret terak nimagut pānku nipmanpä patkumān.

18 ✧ Patkumāno yāñewänä Pol uwä ninkät Jems kakta bok kuŋkumān. Tānpākaŋ kadäni ugān äbot tānpani ämawebe tāno intājukun äma kābeyä tān itkuŋ.

19 ✧ Tāñirä Pol uwä pānku bok itkaŋ yāniŋ oretpān guŋ äbotken epān tāñirān Anututä keru terak kudān jide pewān ahānkuŋo u kudup yāwet ahāñirān nadānkuŋ.

20 ✧ Pol tāno man u nadānpān Anutu tāno wāpi yāpmān akuŋpān iniŋ oretkuŋ. Tānkaŋ iwetkuŋ; Gāk nadātan? Juda ämawebe māyaptä Jesuta nadākinik tān imiŋ moreŋ yāk. Tānkaŋ ämawebe uwä Moses tāno бага man u pen iwarāntākta kehārom tākaŋ yāk.

21 ✧ Upānkaŋ gāka manbiŋam ŋode nadāk tākaŋ; Poltä Juda ämawebe, guŋ ämawebe bāmopi-ken itkaŋ u ŋode yāwet täyak; In Moses tāno бага man penpān nanakjiye tāno gupi morāk madāneŋtawä, bian tānpani ude. Ba Juda tāno tāktäki kudup kaŋ pen morewut yāk. Gākä ude yāk täyan yāñ nadāk tākaŋ.

22 Gāk äma udewanitā abān yāñ biŋam uku nadāno unita nadāwātāk tān itkamān.

23 Unita kādet kubä ŋode gāweritna tāñpikaŋ gāka äma tāga yāñ kaŋ nadāwut. Nin bāmopnin-ken äma 4 ude itkaŋ yāk. Äma 4 uwä Anutu iŋamiken āneŋi pakigān itta бага man tāno kādet kubä iwatta yāñkehārom taŋkuŋ yāk.

✧ **21:18:** Apos 15:2,13; Gal 1:19 ✧ **21:19:** Apos 15:12 ✧ **21:20:** Apos 15:1,5 ✧ **21:21:** Apos 16:3; Gal 2:3

24 ✧ Eruk äma ukät bok kudupi yotken kuŋkaŋ Moses täŋo бага man iwatpäŋ imaka tänayäŋ täkaŋ u gäk udegän kaŋ tä yäk. Ba monen penayäŋ täkaŋ unita ba gäkŋata bok kaŋ pe. Ude täŋiri äma 4 u Anutu-ken yäŋkehäromtak man yäwani uwä täŋ-tärekaŋ yäŋ nadäneŋta gwäki pujiŋ täga äriŋ täŋpä kuneŋ. Eruk, gäk ude täŋkentäŋ yämiŋiri ämawebetä ŋode api nadäneŋ; Pol täŋo biŋam nadäŋkumäŋo u bureni nämo, jopi yäk. Pol uwä Moses täŋo бага man iwat täyak yäŋ api nadäneŋ.

25 ✧ Täŋpäkaŋ äma guŋ äbotken nanik Jesuta nadäkinik täŋpani unitawä, manbiŋam ŋowäku bian yämiŋkumäŋo u nadäkaŋ yäk. Imaka ŋodewani nämo täkta yäŋpäŋ-nadäŋkumäŋo uwä kudän täŋpäŋ yämiŋkumäŋ; Tom anutu jopita naŋimik täŋpani u nämo näneŋ. Ba tom nägät ikek ba tom kotäki topmäŋpäŋ däpani nämo näneŋ yäk. Ba kubokäret nämo täneŋ. Man kudän ude täŋpäŋ yämiŋkumäŋ yäk.

26 ✧ Eruk käbeyä täŋpä tärewänkaŋ patkuŋo yäŋewänä Pol äma Anutu-kät yäŋkehäromtak man yäwani 4 ukät päŋku yäŋkehäromtak man yäŋkuŋo udegän yäŋkuk. Ude täŋkaŋ kudupi yot gänaŋ äronpäŋ bämoŋ äma ŋode iwetkuk; Baga man terak kudän täwani udegän, kepma 7 itna tärenjirän yäŋkehäromtak man yäŋkumäŋo unitäŋo epäni u api tärewek yäŋ iwetkuk. Eruk, kepma 7 udetä ugän it yäpmäŋ kuŋtängän yäŋkehäromtak man u täŋ-tärehta gupe käbäŋi niked ijiŋkuŋ.

Juda naniktä Pol iŋitkuŋ

✧ 21:24: Nam 6:1-20; Apos 18:18 ✧ 21:25: Apos 15:29 ✧ 21:26: 1Ko 9:20

27 ☆ Eruk kepma 7 u tärewayän täñirän Juda nanik Esia komeken naniktä abäñpäñ kañkuñ; Pol kudupi yot täño yewa gänañ irirän. Abä ämawebe peñ yäwettäko Polta kokwawak täñ iminñkuñ. Ude täñpäñ Pol inñitkuñ.

28 ☆ Inñitpäñ gera ñode yänñkuñ; Isrel ämawebe in täñkentän nimut! Äma ñonitä ämawebe komeni komeni nintäño wäpnin biñam ukät Moses täño бага man ba kudupi yot ño täñpäwakta yäwetpäñ yäwönärek täñtän kuk täyak yäk. Ba ugän nämo! U Grik nanik ätu yän-yäkñat yäpmän kudupi yot gänañ äronñkuk. Kudupi yot Anututä inita biñam yäwani-ken äronñirä Anutu inñamiken täñpäwak täñkuñ yäk.

29 ☆ Täñpäkañ man u yänñkuño uwä imata, bian yabänñirä Trofimus Efesus komeken nanikpäñ Polkät yotpärare u gänañ irirän yabänñkuñ. Yabänñkañ nadänñkuñ; Poltä ini imagut yäpmän kudupi yot täño yewa gänañ ärok yän jop nadänñkuñ.

30 Täñpäkañ Jerusalem ämawebetä man u nadänñpäñ kikñutpäñ täñ-urukuruk bumta täñkuñ. Ude täñkañ Pol inñitpäñ wädän gärepmän yäpmän yewa kemat umude kuñkuñ. Ude täñpäñ bäräñeñ kudupi yot yewa täño yäma yäputkuñ.

31 Ude täñkañ Pol inñit yäpmän äpämañ päñku ut irirä Rom täño komi äma täño intäjukun ämatä biñam ñode nadänñkuk; Jerusalem ämawebe kudup-tagän kokwawak täñpäñ kowat ämiwän täkañ yäk.

32 Ude nadänñpäñ bäräñek-tagän intäjukun äma ätukät komi ämaniye ätukät yämagurän yäpmän

☆ **21:27:** 2Ti 1:5 ☆ **21:28:** Ese 44:7; Apos 6:13 ☆ **21:29:** Apos 20:4, 2Ti 4:20

äma peṅawäk täṅ itkuṅ-ken bäräṅeṅkuṅ. Bäräṅeṅ äbäṅirä Juda ämawebetä yabäṅpäṅ Pol wari nämo utkuṅ.

33 ✧ Ude täṅirä komi äma täṅo intäjukun ämatä äbä Pol initkanṅ komi ämaniye yäwerirän yen kehäromi yarä yäpmäṅ päṅku pädat täṅkuṅ. Ude täṅkaṅ Juda ämawebe yäwet yabäṅkuk; Äma ṅo netä? Ba imapäṅ täk?

34 Yäṅirän ämawebe äbot päke itkuṅotä yäṅ-täṅurän yäṅpäṅ yäṅkuräk taṅkuṅ. Yäṅuruk-uruk pähap ude täṅirä komi äma täṅo intäjukun ämatä mebäri ket nämo nadäṅkuk. Täṅpäṅ komi ämaniye yäwerän Pol inṅit yäpmäṅ komi ämatä ini yotken kuṅkuṅ.

35 Inṅit yäpmäṅ yot yäma-ken u kuṅpäṅ komi ämatä yabäṅkuṅ; Ämawebe päke u Pol utta yäwat-yäṅirä ude yabäṅpäṅ Pol pudätpäṅ punin yäpmäṅ äronkuṅ.

36 ✧ Ämawebe äbot päke unitä yäwarän täṅkaṅ kähän gera terak ṅode yäṅtäṅ kuṅkuṅ; Kumäṅ-kumäṅ utpewä kumbän! yäk.

Poltä nadäkiniki täṅo mebäri yäwetkuk

37 Eruk komi ämatä Pol yäṅikṅat yäpmäṅ yot gänaṅ äronayäṅ täṅirä Poltä komi äma täṅo intäjukun äma u Grik man terak ṅode iwetkuk; Näk man kubä gäk täga gäwerayäṅ? Ude yäwänä iwetkuk; Wära, gäk näkṅo man kotäk nadätan?

38 ✧ Näkä gäka Isip nanik bian gapmanta kok-wawak täṅpäṅ ämik pewän ahäṅkuko u yäṅ nadätat

yäk. Äma u noriye äma komi komi 4,000 yän-butuwän yäpmän kome kawuki-ken ämik täkta kuŋkuŋ.

³⁹ Yäwänä Poltä yänkuk; Näk u nämo! Näk Juda äbotken nanik, Silisia komeken, yotpärare taŋi kubä wäpi Tasmus u nanik yäk. Unita nadän naminiri ämawebe man yäwerayän yäk.

⁴⁰ Ude iweränä komi äma täŋo intäjukun ämatä nadän iminük. Nadän iminirän, eruk Poltä yot täŋo yeŋpeŋ ärowani terak itpäŋ ketwära tänyärenirän ämawebetä u kaŋpäŋ kwikinik it yäpmän kuŋkuŋ. Kwikinik irirä eruk Pol ämawebe päke u iniken man kotäk Hibru uterak ŋode yäwetkuk;

22

¹ Nanaye, notnaye, in juku peŋpäŋ nadäkot! Näk imaka goret kubä nämo täŋira nepmäŋitkaŋ unitäŋo mebäri yän ahäwayän yäk.

² Poltä iniken man kotäk Hibru uterak yänirän unita u nadänpäŋ kwikinik-inik it yäpmän kuŋkuŋ. Kwikinik irirä Poltä äneŋi ŋode yänkuk;

³✧ Näk Juda äma kubä yäk. Meŋnatä Silisia kome, Tasmus yotpärare-ken bäyaŋkukopän äbä yotpärare ŋo itpäŋ tägaŋkut yäk. Äbekniye oraniye täŋo бага man kudupta yänpäŋ-näwoŋärek täk täŋkuko uwä Gamaliel. Uwä näkŋo yänpäŋ-näwoŋärek äma ude yäk. Ude täŋirän näk intä Anutu täŋo nadäk-gärip u iwatpäŋ täkta pipiri intä täk täkaŋ udegän täŋ yäpmän äbut.

✧ 22:3: Apos 5:34; Rom 10:2

4 ✧ Nāk äma Jesu täño Kädet iwarani u tänpäwak täñ yäpmäj äbut. Äma ba webe bok ätu yentä pädat tänpäj komi yotken yämagut yäpmäj kuk täñkut. Täñkañ ätu kumäj-kumäj däpmäk täñkut yäk.

5 Bämop äma intäjukun täñpani Ananias, ba Juda täño äma ekäni ekäni u näkä ude täñkuro u kudup nadäkañ. Unitä täga täwetnayäj yäk. Kadäni kubäta näk Jesu täño Kädet iwarani Damaskus yotpärare-ken itkañ u yepmäñit yäpmäj päbä komi yotken Jerusalem ño yepmakta nadäñkut. Ude nadäjira ini ño nanik täño äma ekäni ekänitä noriye Damaskus itkañ u Nāk ude api täñpet yäj yäwet yabähta manbiñam kudän tänpäj namiñkuñ.

6 Kudän tänpäj namä yäpmäj Damaskus kädet kuñtängän kepma bämopi tañirän imaka kubä pit kubägän ñode ahäj namiñkuk; Penyäjek pähap kubä kunum gänañ naniktä penyäjepäj nabäjkuñ.

7 Ude tañirän näk kome terak mañ patkañ gera kubä ñode nadäñkut; Sol! Sol! Gäk imata komi namik täyan?

8 Yäwänä näkä yäjkuñ; Ekäni, gäk netä? Ude yäjira unitä yäjkuñ; Nāk Jesu Nasaret nanik upäj gäkä näk täñpiwak täkañ yäk.

9 Täñpäkañ äma näkkät bok itkumäño u penyäjek ugän kañkuño upäjkañ man kotäk ahäjkuñ u nämo nadäñkuñ.

10 Ude täñkañ näkä yäjkuñ; Ekäni, unita näk jide täñpet? Yäjira näwetkuñ; Gäk akuñkañ Damaskus yotpärare-ken ku! U kuñiri äma kubä uken itak. Unita epän man yäj gamiñkuro u, uken kwikañ

✧ 22:4: Apos 8:3, 22:19

unitä api gäwerek yäk.

¹¹ Tänpäkaŋ penjänek unitäŋo ägonitä tänpewän dapuna bipmäŋ urirän imaka imaka täga nämo yabänkut. Ude täŋira ämanaye dubina-ken itkuŋo unitä nepmäŋit yäpmäŋ Damaskus kuŋkuŋ.

¹² Eruk, äma kubä Damaskus komeken itkuko u wäpi Ananias. Äma uwä Anutu gämori-kengän itkaŋ Moses täŋo бага man säkgämän iwarän täwani. Juda äma Damaskus itkaŋ unitä äma u oraŋ imik täŋkuŋonik.

¹³ Tänpäkaŋ äma unitä päbä dubina-ken itpäŋ ŋode näwetkuk; Notnapak Sol, dapunka äneŋi ijiwi kut yäk. Ude yänirän uterakgän dapun ijiwa kwäpäŋ kaŋkut.

¹⁴ Käwawä yänkuk; Äbekniye oraniye täŋo Anutu unitä iniken nadäk tawaŋ u nadäkta gäk iwoyänpäŋ gepmaŋkuk yäk. Ba Siwoŋi Äma u kakta ba mani kotäk nadäkta iwoyänpäŋ gepmaŋkuk yäk.

¹⁵ Unita gäk imaka kaŋkuno ba nadänkuno unitäŋo biŋam ämawebe api yäwetpäŋ yäwoŋärewen yäk.

¹⁶ ✧ Unita imata kadäni käroŋi itsämben? Akuŋpäŋ Ekäni wäpi yänpäŋ ume äruriri momika kumän ärut moreŋ gamayän yäk.

¹⁷ Poltä ude yäwetpäŋ ämawebe äneŋi ŋode yäwetgän tänkuk; Eruk, kadäni käroŋi kuŋattängän Jerusalem ŋo äneŋi äbut yäk. Äbänpäŋ kepma kubäta kudupi yot gänaŋ äroŋkuro Anutu-ken yänapik man yän itkaŋ dämpmonken ude bumik Ekäni kaŋkut.

¹⁸ ✧ Kaŋjira ŋode näwetkuk; Gäk bäräŋeŋ akuŋkaŋ

Jerusalem u penpen ku! yäk. Näkño manbiñam yotpärare ñoken yāñahāwayāñ täyan u nämo nadāñ gaminayāñ yäk.

19 ✧ Yāwānā nākā yāñkut; Ekāni, ini-tāgān näkño biñam ñode u nadākañ; Nāk bian Juda tāño kābeyā yot komeni komeni itkañ-ken u āronpāñ āmawebe Jesuta nadākinik tāñpani u dāpmāñpāñ yepmāñitpāñ komi yotken yepmak tāñkut.

20 ✧ Ba kadāni Stiven gākño man yāñahāñtāñ kuñattāyon utpewā kumbuko u nāk imaka, it yāmiñira tāñkuñ. Tāñirā yabāñkañ bānep tāga nadāñkut. Ba āma utkuño unitāño tek kāronji unita watāni it yāmiñira tāñkuñ.

21 ✧ Ude yāwawā Ekānitā ñode nāwetkuk; Ku! yäk. Guñ ābot ban itkañ uken näkño man-biñam yāwetpāñ yāwoñārekta ganinñ kirewayāñ yāñ nāwetkuk.

Poltā nāk Rom kome māhem yāñ yāwetkuk

22 ✧ Eruk, Poltā guñ ābotta yāñirān Juda naniktā nadāñpāñ man wari nadākta bitnāñpāñ kāhān gera yāñpāñ yāñkuñ; Utpewā kumbān! Āma ñodewani kome terak itnañi nāmo!

23 Kāhān gera ude yāñpāñ kokwawak terak iniken tek punin nanik yāñopmāñ tāñpā kwāpāñ kugun porinñpāñ ureñ tāñpā punin āronkuñ.

24 Ude tāñirā komi āma tāño intājukun āma unitā komi āmaniye penñ yāwet-pewān Pol yāpmāñ yot gānañ āronkuñ. Yāpmāñ āronñirā intājukun āma unitā yāwet-pewān Polta kokwawak tāñ iminñkuño

✧ 22:19: Apos 8:3, 26:9-11 ✧ 22:20: Apos 8:1 ✧ 22:21: Apos 9:15, 13:2 ✧ 22:22: Apos 21:36

u mebäri nadäкта päripmänpän iwet yabänayän täñkuñ.

25 ✧ Ude tänpän eruk Pol täño keru kuroñi pädat tänpän päripnayän täñirä Pol komi äma kubä iwet yabänkuk; Jide? Rom gapman täño бага man terak kädet ñode kubä pätak ba nämo pätak? yäk. In näk, Rom kome mäheмпän, manken nämo nepmankañ imata intäjukun nutnayän täkañ? Ude täkañ u täga?

26 Poltä ude yäwänä komi äma unitä päñku intäjukun ämani ñode iwetkuk; Ai, jide tänpayän? Äma ñowä Rom kome mähem kubä yäk.

27 Ude iweränä komi äma täño intäjukun äma unitä Polken äbänpän iwetkuk; Gäk näwet! Gäk Rom kome mähem bureni? Iweränä Poltä Ei, näk Rom kome mähem yäñ iwetkuk.

28 Ude iweränä intäjukun ämatä yänkuk; Bureni? Näk Rom kome mähem ude itta nadänpän monen täñi därat yäk. Yäwänä Poltä yänkuk; Näk nämo yäk. Näk Rom kome mähem ude ahänkuro itat.

29 ✧ Ude yänjirän komi äma Pol utnayän täñkuño u man u nadänkañ umuntañpän kakätänkuñ. Täñirä komi äma täño intäjukun äma unitä Pol u Rom nanik yän nadänpän, ini imaka, umuntañkuk. U imata, komi ämaniye yäwerän päñku yentä pädat täñkuño unita.

Pol Juda äma ekäni ekäni injamiken itkuk

30 Eruk komi äma täño intäjukun äma unitä Juda naniktä Pol waki jide täñkukta kokwawak nadän imikañ yän ket nadäкта nadänkuk. Ket nadäwa yänkañ bämop äma intäjukun täñpani ba Juda nanik täño äma ekäni ekäni käbeyä täñput

yänpän yäwetkuk. Käbeyä täjirä komi äma täño intäjukun äma u Pol pit iminpäñ yänikñat yäpmän päñku äma ekäni ekäni injamiken tewän wädänkuk.

23

1 ✧ Täjirä Pol Juda täño äma ekäni ekäni-kät bämop äma intäjukun täñpani dapun tañi yabänpäñ ñode yäwetkuk; Notnaye! Näk Anutu injamiken siwoñi kuñararo unita kädet u iwatpäñ it yäpmän abätat ñonita bänepnatä täga nadätat yäk. Näk imaka waki kubä nämo tät yän nadätat yäk.

2 ✧ Ude yäwänä bämop äma intäjukun täñpani wäpi Ananias unitä äma Pol dubini-ken itkuño u yäwetkuk; Meni däpmän gareput!

3 ✧ Yäwänä Poltä kowata ñode iwetkuk; Anututä gäkña uyaku api gurek yäk. Nadäkinikka nämopän tek säkgämän säkgämän täk täyan! Moses täño бага man iwatpäñ manken nepmankañ äbäno mañit itan? Ude täno upänkañ бага man gäkña irepmitpäñ yäniñ kireñpewi nutkañ yäk.

4 Yäwänä äma tuän itkuñonitä nadänpäñ Pol iwetkuñ; Jide? Gäk bämop äma intäjukun täñpani ño yänärok man iwerayän yänpäñ yäyan?

5 ✧ Yäwäwä Poltä yäwetkuk; Notnaye, näk äma ñonita bämop äma intäjukun täñpani yän nämo nadätat. Unita näk goret yät yäk. Anutu täño mantä ñode yäyak; In intäjukun ämajiye man waki nämo yäwetneñ.

6 ✧ Eruk, Poltä äma päke itkuño u ñode yabänpäñ-nadänkuk; Ätu Satyusi äma, ätuwä Parisi äma. Ude

✧ 23:1: Apos 24:16 ✧ 23:2: Jon 18:22-23 ✧ 23:3: Mat 23:27

✧ 23:5: Kis 22:28 ✧ 23:6: Apos 4:2; Apos 24:15,21; Apos 26:5

nadänpänä gera tänpän node yäwetkuk; Notnaye, näk Parisi äma kubä. Ba nana imaka, Parisi äma yäk. Näk nadäkinik node täyat; Äma kumbanitä äneņi api akuneņ. Mebäri unita yänpän manken ņo nepmanķaņ.

⁷ Poltä man ude yäwänä Parisi Satyusi bämopiken man yänķaņ bumta yän-awätķuņ. Tänpän käbeyä u duņ-weņķuk.

⁸ ☆ Imata, Satyusi äma node nadäk täkaņ; Äma kumbani-ken naniktä äneņi täga nämo api akuneņ. Ba aņero ba mäjo nämo itķaņ yän nadäk täkaņ. Upänķaņ Parisi ämatä man unita nadäkinik täk täkaņ.

⁹ ☆ Mebäri unita yänuruk-uruk pähap yäntän kuņķaņ abäk täņķuņ. Tänpäkaņ Baga man yäwoņärewni äma itķuņo u ätu Parisi äbotken nanik. Äma unitä akuņpäņ Pol gäarak itpäņ man kehäromigän node yänķuņ; Ude nämo! Äma ņoken goret kubä nämo kākamäņ. Aņero ba mäjo kubätä iwerirän käwep man ņo yäyak!

¹⁰ Ude yäntän kuņķaņ äbäk täntängän ämik bureni tänpän Pol gupi yäpmäņ däķneneņ yän nadänpän komi äma täņo intäjukun äma u umuntaņķuk. Ude nadänpän komi ämatä Pol Juda äma keriken nanik yomägat yäpmäņ komi ämatä ini yotken kukta yäwerän äpmonķuņ.

¹¹ ☆ Imagut päņķu tewä parirän bipani Ekänitä Pol ahän imiņpäņ iwetkuk; Gäk nämo umuntäwen! Kehärom taņpäņ bätakigän kuņaren yäk. Näķno manbiņam Jerusalem yotpärare-ken yänahätan

☆ **23:8:** Mat 22:23 ☆ **23:9:** Apos 25:25 ☆ **23:11:** Apos 18:9, 19:21; Apos 27:24; Apos 28:16,23

udegän Rom komeken api tänpen yän nadän gamitat.

Juda äma ätutä Pol kumäj-kumäj utta man topuŋ

¹² Patkuŋo yäñejirän Juda äma ätutä käbeyä tänpän Pol utpewä kumäkta man yänpän-nadänpän yänkehäromtak man ɲode yänkuŋ; Pol bureni-inik api utpena kumbek. Pol utpena kumäkta itsämänkaŋ ketem ume nämoinik api näne.

¹³ Äma yänkehäromtak man yänkuŋo u 40 ba 45 udetä yänkuŋ.

¹⁴ Äma unitä bämop äma intäjukun tänpäni-kät Juda täño äma ekäni ekäniken ahän yämiŋpän ɲode yänkuŋ; Nin yänkehäromtak man ɲode yäkamän yäk. Ketem täpuri kubä nämoinik naŋkaŋ it yäpmän kuŋkä eruk, Pol api utpena kumbek.

¹⁵ ✧ Unita inä Pol tewä yäpmän äpäkta manbiŋam pewä yäpmän komi äma täño intäjukun ämaken kwän. Jop man ɲode kaŋ yänikŋarut; Pol tewä äbä mebärini ket tänpän niwerirän kaŋ nadäna. Eruk ude yänpewä äbänjirän, ninä kädet-ken jämjam patpän api utne yäk.

¹⁶ Eruk, Pol wanori täño nanak kubä itkaŋ nadänjirän man u yänkuŋ. Yänjirä nadänkaŋ komi ämatä yotken kuŋpän äwäŋi Pol päro iwetkuk;

¹⁷ Iweränä Poltä komi äma täño intäjukun äma kubäta yänpewän äbänä iwetkuk; Äma ɲo man kubä yäpmän äbätak unita yänikŋat yäpmän intäjukun ämaken ku.

¹⁸ Ude iweränä komi äma unitä yänikŋat yäpmän intäjukun ämaniken u kuŋkuk. Kuŋpän yänkuk;

Äma ñonitã man kubã gãwerayãñ yãwãnpãñ Pol komi yotken irani unitã peñ nãwet-pewãñ yãñikñat yãpmãñ äbãtat yãk.

¹⁹ Ude iwerãnã intãjukun äma unitã äma gubañi u imagut yãpmãñ pãñku inigãñ tenpãñ ñode iwet yabãñkuk; Ima man nãwerayãñ äbãtan?

²⁰ Yãwãnã äma gubañi unitã ñode iwetkuk; Juda ämatã kwep gãkã Pol iniñ kireñpewi äpmokta äbã gãwet yabãñayãñ. Man topmãñ itkañ yãk. Äbã jop manman ñode api yãñgãkñatneñ; Nin Pol tãño man mebãri unita ket nadãñayãñ.

²¹ Ude yãñayãñ tãkañ upãñkañ gãk unitãño man nãmo nadãñ yãmen! Äma 40 ba 45 ude unitã Pol utta jãmjãñ itkañ yãk. Äma uwã yãñkehãromtak man ñode yãñkuñ; Nin Pol utpena kumãkta itsãmãñkañ ketem ba ume kubã nãmoinik api nãne yãñ yãñkuñ. Ude yãñkuño apiñowã gãkã kowata man jide yãwayãñ tãyan unita itsãmãñkañ yãk.

²² Eruk, komi äma tãño intãjukun äma unitã jukuman kehãromi ñode iwetkañ iniñ kireñpewãñ kuñkuk; Man nãwetan ño äneñi äma kubã nãmoinik iweren yãk.

Pol Sisaria yotpãrare imagut yãpmãñ kuñkuñ

²³ Eruk, komi äma tãño intãjukun äma unitã komi äma tãño watã ämaniye yarã yãñpewãñ äbãnpãñ ñode yãwetkuk; Ek tãño komi äma 200 udekãt komi äma ätu hos terak kuñarani 70 ukãt komi äma boham ikek 200 ude yãmagurãñkañ 9'kirok bipani Sisaria komeken kukta tãñtuñum tãkot yãk.

²⁴ Polta imaka, hos kubã tãñket tanpãñ kañ peñ imut yãk. Tãñkañ eruk, watãni säkgãmãn itpãñ

imagut yäpmäj päñku Sisaria kome täño kañiwat epän täñpani äma wäpi Feliks uken kañ ahäwut yäk.

²⁵ Ude yäwetkañ Feliksta manbiñam ñode kudän täñpäñ yämiñkuk;

²⁶ Näk Klodius Lisiastä äma ekäni ärowani Feliks unita manbiñam ñode kudän täñ gamitat. Kepma täga.

²⁷ ☆ Juda naniktä äma ño inñitpäñ utpewä kumbayäj täñjirän näkä äma ño Rom kome mähem yäj nadäñpäñ komi ämanaye-kät päñku täñkentäj imiñpäñ keriken nanik yäyomägat yäpmäj äbämäj.

²⁸ ☆ Unita näkä mebäri ima terak täkañ yäj nadäkta imagut yäpmäj Juda täño intäjukun ämaniyeken kut.

²⁹ ☆ Kuñpäñ yäwet yabäwawä iniken бага man ätu terak wohutpäñ yäjkuñ. Upäñkañ manken tenpäñ utpewä kumäkta ba komi yotken tekta momi kubä nämo kat.

³⁰ ☆ Täro upäñkañ utpewä kumäkta man käbop käbop topmaño biñam u nadäñpäñ unita gäkken bäräñeñ tewa äretak. Täñkañ Juda nanik manken teño u yäwetpewa äreñkañ u ima mebärita manken teño inamka-ken api yäjahäneñ. Eruk, näkño manbiñam gäka kudän täyat u ude. Näk Klodius Lisiastä kudän täyat.

³¹ Eruk komi äma, intäjukun ämani täño man buramiñpäñ bipani ugän Pol imagut yäpmäj Antipatris yotpärare-ken kuñkuñ.

³² Kuñkuño yäjewänä komi äma hos terak kuñarani u Pol imagut yäpmäj Sisaria yotpärare-

☆ **23:27:** Apos 21:30-33; Apos 22:25-27 ☆ **23:28:** Apos 22:30

☆ **23:29:** Apos 18:14-15 ☆ **23:30:** Apos 24:5-8

ken kuŋirä komi äma ätuwä äneŋi äyänutpen Jerusalem kuŋkuŋ.

³³ Tänpäkaŋ komi äma hos terak kuŋarani u kumaŋ päŋku Sisaria yotpärare-ken ahänpäŋä Klodius Lisiastä manbiŋam kudän täŋkuko u gapman täŋo kaŋiwat äma Feliks unita imiŋkaŋ Pol imaka, iŋamiken yänjikaŋat yäpmäŋ päŋku tewä itkuk.

³⁴ Tewä irirän Felikstä manbiŋam u danipäŋ nadänkaŋ Pol iwet yabänkuk; Gäk komeka taŋi de? Yäwänä Poltä iwetkuk; Komena taŋi Silisia yäk.

³⁵ Yäwänä Felikstä kowata ŋode yänkuk; Kwikinik iriri äma manken gepmaŋo unitä äbäkaŋ yänjiri kaŋ nadäwa yäk. Ude yänkaŋ watä äma yäwerän Pol yäpmänpäŋ gapman täŋo yot, Herottä täŋpani, u tewä irirän watä it imiŋkuŋ.

24

Pol Feliks kerä terak tenkuŋ

¹ Eruk, kepma 5 ude täreŋirän bämop äma intäjukun täŋpani Ananias ukät Juda äma ekäni ekäni ätu bok, ba gapman täŋo бага man mebäri nadäwani wäpi Tetulus ukät Sisaria yotpärare-ken äbuŋ. Äbänpäŋ Pol manken tenayän täŋkuŋo unita gapman täŋo kaŋiwat äma Feliks u ahän imiŋkuŋ.

² Ahän imäwä Felikstä Polta yänpewän äbuk. Äbänä Tetulustä Pol kowata kaŋ yäpän yänpän Feliks iŋamiken ŋode yänkuk; Ekäninin Feliks, gäk watä säkgämän it nimiŋjiri bämopnin-ken ämik kubä nämo ahäk yäk. Ba täŋkentän nimiŋjiri imaka mäyap goret-goret irani u tänpän yäpna tägaŋ yäk.

³ Gäkkät imaka imaka yäpna tägaŋo u yabänkaŋ bänep täga nadänpän ganiŋ oretkamän yäk.

⁴ Tānpākaŋ man kāroni yānjira gaŋa tāweno udetā nāk pengān ŋode gāwet yabātat; Gāk nadāŋ nimiŋiri man kerāpi kubā gāwetnayāŋ.

⁵ ✧ Nintā āma ŋo kākamāŋ uwā peŋawāk mebāri mebāri pewān ahāwani yāk. U ŋode tāk tāyak; Juda āmawebe komeni komeni ittāŋ kukaŋ-ken man yāwetpāŋ yāwoŋārek tāŋpewān kokwawak ba āmik bāmopi-ken ahāŋ yāmik tākaŋ. Ba uwā ābot ātu nin nipmaŋpāŋ ābot inigān itpāŋ wāpi Nasaret yāŋ yāwani unitāŋo intājukun āmani ude itak yāk.

⁶⁻⁸ ✧ Ba ugān nāmo. Kubā pen ŋode; U kudupi yot tāŋpāwakta kudān mebāri mebāri tāk tāŋkuk. Ude tāŋtāyon inĵikumāŋ. Unita gākŋa-tāgān iwet yabāŋiri nintā manken tenĵikumāŋo unitāŋo mebāri ini-tāgān gāwerirān api nadāwen yāk.

⁹ Ude yānjirān Juda āma ekāni ekānitā udegān Tetulus yāŋ-kentāŋpāŋ Polta yāŋpāŋ ŋode yāŋkuŋ; Man yākamāŋ ŋowā bureni-inik!

Pol man kukŋini yāŋahāŋkuk

¹⁰ Ude yānjirā gapman tāŋo kaŋiwat āma Feliks unitā Pol man tāga yāwayāŋ yāŋ yāŋpāŋ ketwāra tānjireŋkuk. Tānjirān Poltā ŋode yāŋkuk; Nāk nadātat yāk. Obaŋ māyap āmawebe ābot ŋonitāŋo man yāpmāŋ daniwani āma ude it yāpmāŋ ābun yāk. Unita man kowata gāwetta tāga nadātat yāk.

¹¹ ✧ Man ŋo bureni gāwera. Anutu iniŋ oretta Jerusalem ābāŋpāŋ it yāpmāŋ ābāŋira kepma 12gān tāretak yāk. Unita āma ātu yāwet yabāwikaŋ man yāyat ŋonita u bureni yāŋ gāwetnayāŋ.

12 Äma man käbeyä-ken nepmaŋkaŋ ɲo kudupi yot gānaŋ ba yotpārare-ken goret kubä täjira nämo nabāŋkuŋ. Nämoinik! Man wārät-wārät ba ämawebe bānepi täŋpāwak-wak kädet kubä nämo pewa ahāŋkuŋ yäk.

13 Ude tāk-tāyak tāk-tāyak yāŋpāŋ manken nepmaŋkaŋ ɲonitāŋo bureni kubä täga nämo gāwoŋärenayāŋ yäk.

14 ✧ Täŋpākaŋ, man bureni u ɲode; Nāk Kädet äma ätutä U kädet waki yāŋ yäk tākaŋ u iwatpāŋ Anutu, äbekniye oraniyetä iniŋ orerani u iniŋoret täyat. Täŋ, man kudup Moses täŋo бага man terak itkaŋ u ba profet bianitä kudān tāwani unita nadākinik täyat.

15 ✧ Unita imaka kubä Juda ämawebetä itsämāk tākaŋ unita nāk imaka, itsämāk täyat yäk. Uwä ɲode; Anututä äma siwoŋi ba äma waki bok kumbani-ken nanik āneŋi api yāwān kikŋutneŋ yäk.

16 ✧ Mebāri unitagān nāk Anutu iŋamiken ba ämawebe iŋamiken siwoŋi kaŋ ira yāŋ nadāŋpāŋ bānep nadāk-nadāknata watāni itpeŋ kuŋat täyat.

17 ✧ Nāk ɲode täŋkut yäk. Obaŋ ätuta kome ätuken kuŋat moreŋkaŋ näkŋaken äbot gānaŋ äma jäwāri itkuŋo u täŋkentāŋ yāmikta moneŋ yāpmāŋkaŋ Jerusalem äbut. Ba kudupi yot gānaŋ Anutu iniŋoretta gupe kābāŋi nīkek ijiŋ imikta äbut yäk.

18 ✧ Täŋpākaŋ nāk kudupi yot gānaŋ jop nämo āroŋkut. Nāmo, Juda täŋo бага mantä Anutu iŋamiken kurāki itta yäk täyak u jukun iwatpāŋ eruk

✧ 24:14: Apos 24:5 ✧ 24:15: Jon 5:28-29 ✧ 24:16: Apos 23:1

✧ 24:17: Rom 15:25-26; Gal 2:10 ✧ 24:18: Apos 21:26-27

kudupi yot gānaŋ äronpäŋ irira Juda äma ŋowä nabäŋ ahänkuŋ yäk. Näk ämakät nämo itkumäŋ. Ba peŋawäk kubä nämo täŋira nabänkuŋ.

19 ✧ Täŋpäkaŋ Juda äma Esia komeken nanik, nabäwä goret täŋpapäŋ nepmäŋitkuŋo unitä iŋamka-ken ŋogän äbäkaŋ man yänaŋi yäk.

20 Nämo täŋpäwä, äma ŋo yäwet yabä. Bian Jerusalem komeken Juda täŋo man käbeyä-ken itkuŋ-ken näkken goret kubä kaŋ-ahänkuŋ ba nämo? Ude yäwet yabä yäk.

21 ✧ Etäŋ, käbeyä uken man kubä ŋode yänahänkuro unita käwep nadäwä wawäpäŋ nämagut yäpmäŋ gäkken ŋo äbuŋ. U ŋode yänkut; Näk nadäkinik ŋode täyat; Äma kumbanitä äneŋi api akuneŋ. Mebäri unita yänpäŋ manken ŋo nepmaŋkaŋ.

22 ✧ Eruk, Felikstä Jesu täŋo Kädet unitäŋo mebäri bian nadäwän tärenkuko unita Poltä man yäwän tärewäkaŋ Juda äma ŋode yäwetkuk; Komi äma täŋo intäjukun äma wäpi Lisias unitä äpäŋkaŋ uyaku man ŋo yänket utnayäŋ yäk. Ude yänpäŋ käbeyä u yäwerän peŋpeŋ kuŋkuŋ.

23 ✧ Peŋpeŋ kuŋirä komi äma täŋo watä äma u iwerän Pol äneŋi komi yot gānaŋ tewänkaŋ iwetkuk; Noriyetä päbä kaŋpäŋ täŋkentäŋ imikta бага nämo peŋkirewen yäk. Ba yentä nämo pädät täneŋ. Nämo, komi yot täŋo yewa gānaŋ jop täga kuŋarek yäk.

Pol obaŋyarä komi yotken itkuk

24 Eruk Pol komi yot gānaŋ kepma ätu irirän Feliks-kät webeni Drusila u äbumän. Drusila uwä

✧ 24:19: 2Ti 1:15 ✧ 24:21: Apos 23:6 ✧ 24:22: Apos 23:26

✧ 24:23: Apos 27:3; Apos 28:16,30

Juda äbotken nanik. Äbänpän Felikstä Pol täño man ätu nadäwayän yänpän yänpewän äbuk. Pol äbänpän Jesu Kristota nadäkinik täktäk täño kädet yänpän-iwonjärenkuk.

²⁵ Ba kädet siwonji kuñatpän irit kuñat-kuñarita watäni säkgämän irekta ba Anututä komen ämawebe yäpmän daniwekta kadäni penkuko unita iwetkuk. Iwerirän Felikstä nadänkanj umuntanpän yänkuk; Gäk ku! Kämi, kadäni ätu iränä äneji yänpewa api äben yän iwetkuk.

²⁶ Tänpäkanj ugän nämo. Felikstä imaka kubä yäpmäkta nadäkgän tänkuk. U ñode; Poltä iniñ kirenpewa äpämanj kukta monej ätu käwep namek yän nadänkanj kadäni mäyap Polta yänpewän äbänpän man yänpän-nadäk täk tänkumänonik.

²⁷ ✧ Tänpäkanj Felikstä Juda ämawebetä näka bänep täga nadän namut yänpän Pol komi yot gänängän tenkuk. Tewänkanj it yäpmän kuñtäyon obañ yarä tärenjirän äma kubä wäpi Posius Festus unitä Feliks täño kome yäpmänpän gapman täño kanjwat äma ude itkuk.

25

Pol Sisatä mani nadäkta yänkuk

¹ Festustä Feliks täño kome yäpmänpän Sisaria kome täño kanjwat epän tänpäni äma ude itkuk. Eruk kepma yaräkubä ude irän tärenjirä Sisaria kome penpen Jerusalem kuñkuk.

² ✧ Pänku irirän bämop äma intäjukun tänpäni ba Juda täño äma ekäni ekäni uken kuñpän Polta man iwetkuñ. Ude tänpän ñode iwet yabänkuñ;

3 ✧ Gäk nin nadəŋ niniŋpəŋ äma u bärəŋeŋ iniŋ kireŋpewi Jerusalem kaŋ äbän. Pol kuməŋ-kuməŋ utta äma yepmaŋpä jəmjam parirä äbuŋo unita man ude yəŋkuŋ.

4 Yäwäwä kowata ŋode yäwetkuk; Nämö! Pol Sisaria komeken komi yot gənaŋ itak yäk. Ba näk imaka, Sisaria komeken äneŋi kwayäŋ.

5 Unitä äma ekäniŋiye ätukät näkkät bok kuŋkaŋ äma unitä goret bureni kubä täŋirän käneŋo täŋpəwä Sisaria kome uken manken kaŋ tewut yäk.

6 Täŋpəŋ Festustä kepma 8 ba 10 ude Jerusalem itkaŋ Juda täŋo äma ekäni ekäni-kät man yəŋpəŋ-nadək epän täŋpän tärewəpəŋ äneŋi Sisaria kuŋkuk. Kuŋkuko tamiwä man yəpməŋ daniwani äma yəŋpewä äbä irirä komi äma yäwerän Pol imagut yəpməŋ äbuŋ.

7 ✧ Äbäwä Juda äma ekäni ekäni Jerusalem peŋpeŋ äbuŋo unitä dubini-ken päbä itpəŋ Pol terak man bäräpi bäräpi peŋpəŋ yəŋkuŋ. Upəŋkaŋ ude tək-təyak tək-təyak yəŋ yəŋkuŋo unitəŋo bureni kubä Festus täga nämö iwoŋäreŋkuŋ.

8 Ude yəŋtəko Poltä kowata ŋode yäwetkuk; Näk imaka waki kubä nämö täŋkut yäk. Ba Juda täŋo бага man kubä nämö irepmitkut, ba kudupi yot gənaŋ täŋpəwak kubä nämö pewa ahəŋkuŋ. Ba Sisata man waki kubä nämö yəŋkut yäk.

9 ✧ Upəŋkaŋ Festustä Juda äma ekäni ekäni unitä bəneŋp täga nadəkta Pol ŋode iwetkuk; Jerusalem kuŋkaŋ Juda äma iŋamiken man ŋo äneŋi yəkta täga

nadäwiwä, eruk näk uken kuŋkaŋ api nadäŋ gamet yäk.

¹⁰ Yäwänä Poltä yänkuk; Ude nämo yäk. Sisa täŋo man nadäwani yot uku itat ŋobayän yäk. Unita yot ŋokengän uyaku näkŋo man nadäwen yäk. Nadätan u, näk Juda äbotken imaka waki kubä nämo pewa ahänkuk yäk.

¹¹ Täŋ, imaka waki kubä unita kaŋ kumba yän yänpän täŋpero täŋpawä, täga api nutpewä kumbet. Täŋpäkaŋ man yäk täkaŋ u bureni nämo täŋpawä u keru terak äma kubätä täga naniŋ kirenaŋi nämo. Unita äma ärowaninin Sisatä ini-tägän näkŋo man u kaŋ nadäwän yäk.

¹² Poltä ude yäwänä, eruk Festus äyänutpän täŋkentäkiye-kät man yänpän-nadäk täŋpän Pol äneŋi iwetkuk; Gäk Sisa kaŋ käwa yän yäyan unita eruk, Sisaken kaŋ ku! yäk.

Festustä Polta Agripa iwet yabänkuk

¹³ Kepma ätu tärenjirän Juda täŋo intäjukun äma wäpi Agripa, wanori Benike-kät Festus iniŋ oret-dayän Sisaria äbumän.

¹⁴ ☆ Sisaria päbä kepma mäyap u itta nadänkumäno unita kadäni kubä bok itkaŋ Festustä Agripa Pol täŋo biŋam ŋode iwetkuk; Äma kubä bian Felikstä komi yotken teŋkuko pen itak yäk.

¹⁵ Kadäni Jerusalem itkuro ugän bämop äma intäjukun täŋpani-kät Juda äma ekäni ekäni unitä näkä U waki täŋpani yän nadänpän komi äma yäwet-pewän kaŋ urä kumbän yän nadänkaŋ äma uterak man mebäri mebäri peŋpän näwetkuŋ yäk.

☆ **25:14:** Apos 24:27

16 Upäñkañ näkä kowata ñode yäwetkut yäk. Rom äma nintä äma kubä jop nadäñ utpewä kumäkta kädet kubä nämö pätak yäñ yäwetkut. Äma kubä manken ireko uwä äma manken teneño ukät itpäñ mebäri jideta teneño unita kowat yäwän täñpäñ kawän bureni täñpäkañ uyaku täga täne yäñ yäwetkut yäk.

17 Unita yäñpäñ näkä Sisaria äbäñira äma ño näwat yäpmäñ äbuñ yäk. Äbäwä kadäni käronji nämö itkumäñ. Nämö, äbä patkumäño yäñewänä tami man nadäwani yotken kuñpäñ Pol imagut yäpmäñ äbäkta yäñkut.

18 Äma manken teñkuño u penta itkañ ñode nadäñkut; Kädet wakiinik kubä täñkuko unita käwep yäneñ yäñ nadäñkuropäñ nämö yäk.

19 ✧ Judatä iniken бага man irepmit-irepmit ba äma kubä wäpi Jesu uterak bok wohutpäñ manken teñkuñ. Äma Jesu u kumbuk yäñ yäwäkañ Poltä äma u kodak itak yäñ yäñkuk.

20 ✧ Yäñirä näk kädet udewani täño mebäri nadäwa yäkñat täñpa wañkuñ yäk. Unita Pol ñode iwet yabäñkut; Jerusalem kuñkañ man epän u kañ täna yäñ nadätan? yäñ iwetkut.

21 Iwerira Poltä yäñkuk; Nämö, Sisatä ini-tägän näkño man kañ nadäwän yäñ yäñkuk. Ude yäwänpäñ komi yotken ugän tewa irirän, eruk kädet kubä kañ-ahäñkañ Sisaken kañ kwän yäñ nadäñkut yäk.

22 Yäñirän Agripatä man u nadäñpäñ Festus iwetkuk; Näkña-tägän äma u meni jinomken

nadäwayän yäk. Yänirän Festustä iwetkuk; Kwep kañ nadä yäk.

23 ✧ Eruk, tamiwä Agripa-kät wanori Benike äma ärowani täño tek wädäwän ärowäkañ komi äma täño intäjukun ämakät Sisaria nanik äma ekäni ekäni-kät penta kumañ man nadäwani yot gänañ äronkuñ. Äronpäñ Festustä komi ämaniye yäwerän Pol imagut yäpmän äbuñ.

24 ✧ Imagut yäpmän abäkañ Festustä ñode yänjuk; Äma ärowani Agripa, ba äma ekäni ekäni in kudup-tagän itkamän ño, äma ñonita kawut! Juda ämawebe ño irani, ba Jerusalem naniktä äma ñopän manken tenayän ñode yänkuñ; Äma u utpewi kañ kumbän! yäk. Itkañ ärowani kudän wari täñpek yän näwet täñkuñ.

25 Ude yäk täñirä näkä äma ñonitä kumäkta waki kubä nämo kañ-ahäk täñkut yäk. Ini-tägän intäjukun ämanin Sisatä näkño man kañ nadäwän yän yänpewän ude kañ täñpayän nadänkut.

26 Upänkañ Äma ärowaninin Sisatä äma ñonitäño mebäri nadäkta manbiñam bureni jide kañ kudän täñpäñ pewa kuneñ? Nadäwa nämo tumbuño unita äma ärowani Agripa gäk, ba äma ekäni ekäni ätu itkañ ño in inamjin-ken teyat yäk. Intä käwep täñkentän naminpäñ man täga kubä pewä ahäwäkañ upän manbiñam terak kañ kudän täwa!

27 Täñpäkañ näkä äma komi yotken irani kubä Sisaken tewä kukta mebäri unita manken teñ yän siwonji nämo kudän täñpäñ bok pewa kuneño uwä siwonji nämo yäk.

26

Pol Agripa injamiken itkuk

¹ Tãnpãñ Agripatã Pol iwetkuk; Eruk, man tãga yãwayãñ yãk. Yãwãnä Poltã kerì yãpmãñ akunpãñ man ñode yãñahãñkuk;

² Intãjukun äma Agripa, nãk Juda ämatã bãrãpi nãkã terak peño unita kowata ñode yãwayãñ; Gãk injamka-ken man yãñahãkta itat ñonita tãgagãmãn kubã nadãtat yãk.

³ Gãk Juda äma nintãño tãktãknin u kudup nadãtan. Ba imaka unita yãñ-tãñkãrakñeñ yãñawãt tãkamãñ unita imaka nadãtan. Unita ude itkan nadãñ naminjiri man ño yãwayãñ.

⁴ Juda ämawebe kuduptagãn nãkño irit kunat-kunat unitãño mebãri nadãkan yãk. Nãk Tãsus ahãñpãñ itpãñ tãgañkan eruk mãden Jerusalem kunãkuro u nadãkan yãk.

⁵ ✧ Nãka nadãñ morekan unita ini gãwetnayãñ nadãñpãñã ñode tãga gãwerirã nadãwayãñ; Nãk gubanji-ken Parisi äma ude itkan unitãño tãktãki kudup iwarãn tãñkut yãk. Gãk nadãtan, Juda äbot ätu tãño бага man u pidãmi bumik upãñkan Parisi äma tãño бага man iwarãntãkta pipiri kubã tãñpen yãk.

⁶ ✧ Tãñpãkan nãk apinjo manken nepmanpã itat ño. Manken itat ñonitãño mebãri ñode; Nãk Anututã bian äbekniye oraniye imaka kubã tãñ yãmayãñ yãñkuko unita nadãkinik tãñpãñ itsãmãk tãyat.

⁷ Imaka Anututã yãñkehãrom tãwani unitãño bureni ahãñirãn kakta Isrel äma äbot 12 ude yãpmãñ

daniwanitä ehutpäñ kepma bipani Anutu iniñ oretoret täk täkañ yäk. Äma ärowanina, imaka bureni unita näk imaka, nadäkinik täk täyat. Mebäri unitagän Juda ämatä manken ño nämagut yäpmäñ kuñatkañ yäk.

⁸ Unita in ätu imata Anututä äma kumbaniken nanik täga nämö yäwän kikuñutneñ yäñ nadäk täkañ?

⁹ ✧ Intä nadäk täkañ, näk bian udegän Jesu Nasaret nanik u wäpi biñam kädet mebäri mebäri terak kañ täñpa wawut yäñ yäñpäñ-nadäk täñkuronik.

¹⁰ Kädet ude-ude u Jerusalem kome täk täñkut. Bämop äma intäjukun täñpanitä nadäñ namiñirä Anutu täño kudupi ämawebe mäyap komi yotken yepmak täñira äma ekäni ekänitä kañ kumbut yäñ yäñirä näk imaka, täñkentäñpäñ udegän yäk täñkut yäk.

¹¹ Ba kadäni mäyap käbeyä yot komeni komeni it yäpmäñ kukañ-ken äronñtäñ kuñpäñ ämawebe mäyap yepmäñitpäñ däpmäk täñkuronik. Ude täñpewa Jesuta mäde ut imiñpäñ yäñärok man iwerut yäñpäñ, ba bänepna wakiinik täñpäpäñ yotpärare banban it yäpmäñ kukañ-ken u kuñpäñ ämawebe yabäñ ahäñpäñ däpmäk täñkuronik.

¹² Ude yäñpäñ Poltä äneñi ñode yäkgän täñkuk; Unita kadäni kubäta bämop äma intäjukun täñpanitä nadäñ namiñpäñ iniken wäpi terak nepmanpä yäpmäñ Damaskus yotpärare-ken kuñkut.

¹³ Äma ärowanina, Damaskus kuñtäyiwa kädet miñin kepma bämopi-ken penyänek pähap kubä

kunum gānaŋ naniktä näk ba notnayetä itkumāŋ-ken u penyāneŋkuk. Penyāneŋek unitāŋo penyāneŋekitā edap tāŋo penyāneŋeki irepmitkuk.

¹⁴ Penyāneŋek tāŋo kehārominitä nidāpmāŋ-pewān kumān-tagān kome terak maŋ patkumāŋ. Maŋ patkaŋ Hibru man terak äma kubätä ŋode näwet yabāŋkuk; Sol, Sol, gāk imata komi namitan? Gāk näk närepmitta pipiri tāk tāyan yāk.

¹⁵ Ude nadāŋpāŋ näkä yāŋkut; Ekāni, gāk netä? Yāwawä Ekānitä yāŋkuk; Näk Jesu, komi namik tāyan ubayāŋ yāk.

¹⁶ Ude tāk tāyan upāŋkaŋ aku! yāŋ näwetkuk. Jop nämo ahāŋ gamitat. Epān āmana ude kuŋarenta iwoyāŋpāŋ ganiŋ kirewayāŋ ahāŋ gamitat yāk. Unita kuŋkaŋ imaka gāwoŋāretat ŋo, ba kāmī gāwoŋārewayāŋ tāyat unitāŋo biŋam api yāwettāŋ kwen yāŋ näwetkuk.

¹⁷ Näk jop gabāŋ āwarākuk tāŋira gākŋa äbotken nanik ba äbot ätutä gāka waki kubä tāga nämo api tāŋ gamineŋ.

¹⁸ ☆ Ude näwetpāŋ ŋode näwetgān tāŋkuk; Näk epān ŋode tāŋpenta ganiŋ kiretat yāk. Kuŋkaŋ āmawebe tāŋo bānēpi tāŋpidām tāŋpāŋ yepmaŋpi bipmāŋ urani māde ut imiŋpāŋ bānēpi sukurenpeŋ penyāneŋek-kengān api āmneŋ yāk. Ba äma waki Satan tāŋo kehāromi penpāŋ Anutu näk-kengān api āmneŋ. Ude tāŋirä näkä unitāŋo momini peŋ yāmiŋira āmawebe ätu näka nadākinik tāŋpāŋ kudupi āworewani u yāpurārātpāŋ ukāt penta api itneŋ yāŋ näwetkuk.

Pol epāni tāŋo manbiŋam yāwetkuk

☆ **26:18:** Ais 35:5; Ais 42:7,16; Efe 2:2; Kol 1:13; Apos 20:32

19 Poltä ude yänpän ñode yäkgän tänkuk; Äma ärowani Agripa, gäk nadätan? Näk kunum gänañ nanik imaka kañkuro unitäño man nadäñ äwaräkuk nämo täñkut yäk. Nämoinik!

20 ✧ Imaka u kañkuro unitäño biñam Damaskus nanik jukun yäwet ahänkan Jerusalem ämawebe ba Judia kome päke u yäwet ahänkut yäk. Ba guñ äbotken imaka, yäwet ahänkut. Man ñode upän yäwet ahäntän kuñatkut; In bänepjin sukurenpäñ Anututa nadäkinik täñ imineñ. Täñkan bänepjin bureni sukurekamäñ yäñ yäwoñäreka kädet tägatäga täñpen kuñat täkot.

21 ✧ Man ude-ude upän yäñahäntän kuñattäyiwa Juda naniktä kudupi yotken nabän ahänpän nepmäñitpäñ nutnayän täñkuñ.

22 Upänkan Anututä täñkentän namiñirän säkgämän it yäpmän äbätat. Unita apiño ño itpäñ äma jopi ba äma ekäni ekäni in bämopjin-ken itkan imaka kañkuro u yäñahänpän täwetat yäk. Man inigän kubäpäñ nämo yäñahätat. Man ño bian, profet ba Mosestä imaka ude api ahäwek yäñ yäñahäwani ugänpän yäñahätat.

23 ✧ Uwä ñode yänkuñ; Äma Anututä ämawebeniye täñkentäka bian iwoyäwani u komi nadänpän api kumbeko upänkan kumbani-ken naniktä intäjukun akwani ude api irek yäñ yänkuñ. Täñkan Isrel ämawebe-ken ba guñ äbotken unitä Anutu täño penyänek täño biñami api yäñahänpän yäwerek. Moseskät profet bianitä ude yänkuñ.

Poltä Agripa nadäkinik täka man iwetkuk

✧ 26:20: Mat 3:8
24:44-47, 1Ko 15:20

✧ 26:21: Apos 21:30-31

✧ 26:23: Luk

24 Pol man pen yäj irirän Festustä nadäwän wañtäko man kehäromi ñode yäjku; Pol gäk täñguñ tañkañ ba yäj itan? Gäk nadäk-nadäk epän mäyap täk täyan unita nadäk-nadäka pen awähurirän guñ man yäj itan!

25 Yäwänä Poltä iwetkuk; Äma ekäni Festus, näk nämo täñguñ täyat yäk. Näk nadäk-nadäkna irirän man bureni yäyat.

26 ✧ Eruk, intäjukun ämana Agripa! Gäk man ño yäjira nadätan unita nämo umuntañpän man täga gäwerayän yäk. Gäk nadätan, imaka ño käbop nämo ahänkuk.

27 Unita Agripa, gäk profet täño man unita nadäkinik täyan ba nämo? Näk nadätat, gäk nadäkinik täyan.

28 Iweränä Agripatä Pol iwetkuk; Jide? Kadäni keräpi-tagän gäkä näk täga täñpewi Jesuta nadäkinik täñ imet?

29 Yäwänä Poltä kowata ñode iwetkuk; Kadäni keräpi ba kadäni käronji unita näk nadäwätäk nämo täyat yäk. Näkä Anutu-ken yäjapik man yäjira gäk ba äbotkaye man ño nadäj itkañ ñowä näkgän täga äworeneñ. Täñkañ yentä kuroñna pädat täñpän nepmañkuño ñonita nämo yäyat!

30 Ude yäwänä eruk äma ärowani ukät ba gapman täño kañiwat epän äma u ba Benike ba äma itkuño u akuñ-kireñkuñ.

31 ✧ Akuñ-kireñpän äpämañ yäman kuñkuñ. Äpämañ kuñkañ ini-tägän näwetgäwet ñode täñkuñ; Äma ñoken imaka waki kubä nämo yäk. Kumäkta

ba komi yotken kukta bumik kubä nämo täņkuk yāņ yāņkuņ.

32 ✧ Täņpäkaņ Agripatä Festus ȳode iwetkuk; Gäk äma ȳo iniņ kireņpewi täga äpämaņ kunaņipāņ ini Näk Sisatä näkȳo man api nadäwek yāņ yāņkuk yäk.

27

Pol Rom kukta gäpe terak äroņkuk

1 ✧ Eruk, nin gäpe terak nipmaņpä yäpmāņ Itali komeken kukta tawaņ peņkuņ. Ude täņpāņ Polkät äma komi yotken irani ätu bok komi äma täņo intäjukun äma kubä wäpi Julius u keru terak yepmaņkuņ. Julius u Sisa Augustus täņo komi äma tawaņken nanik.

2 ✧ Ude täņpäkaņ eruk, Adramitium nanik täņo gäpe kubä unitä Esia komeken, yotpärare täpuri täpuri gwägu pomi terak ittāņ kukaņ-ken u kukta yäwänä uterak äroņkumāņ. Täņpäkaņ Masedonia kome, Tesalonaika yotpärare-ken nanik äma kubä wäpi Aristakus u imaka, bok kuņkumāņ.

3 ✧ Kuņtäkäna kome bipuk. Bipuko eruk yāņeņirän Sidon yotpärare-ken ahäņpāņ Juliustä Polta kädet täga kubä ȳode täņ imiņkuk; Pol iniņ kireņpewän noriye kome uken nanikken pāņku ketem ba imaka imaka yäpuk.

4 Ude täņpänkaņ eruk, Sidon peņpeņ kunayāņ täņitna mäniť taņi piäņirän gäpetä kukta täņburut täna waņtäko Saiprus jārapi käda, mäniť taņi nämo piäņkuk käda u äyāņutkumāņ.

✧ 26:32: Apos 25:11 ✧ 27:1: Apos 25:12 ✧ 27:2: Apos 19:29

✧ 27:3: Apos 24:23

⁵ Ude tänkaŋ kumaŋ Silisia ba Pamfilia dubini-ken gwägu wenpen Lisia kome Maira yotpärare-ken ahänkumän.

⁶ Kome uken komi äma täŋo intäjukun ämatä Aleksadria nanik gäpe kubä Itali kwayän täŋirän kaŋpäŋ nadänpänä nin yännikŋat yäpmän u gänäŋ äronkuk.

⁷ Tänpänkaŋ kuŋkumän. Mänit kehäromi kunayän täŋkumän käda piänkuko unita kwikinik kwikinik kuŋitna kepma ätu tärenkuk. Gäpe täŋo epän äma komi pähap kubä täŋ yäpmän kuŋtäko eruk, Nidas yotpärare dubin ahänitna, ätukät kukta mänittä kädät u ukät-pipiŋkuk. Unita äyänutpen kumaŋ Krit kome uruŋi käda Salmone yotpärare ukädagän äyänutpäŋ Krit mädeni käda kuŋkumän.

⁸ Gäpe täŋo epän ämatä komi epän pähap kubä udegän täŋtäko eruk kumaŋ Krit mädeni käda Lasea yotpärare dubini-ken kome kubä wäpi Kome Täga uken ahänkumän.

⁹ Pipiri täŋtäŋ äbumäŋo unita kepma mäyap jop tärenjä gwägu tokät-tokät kadäni keräp taŋkuk unita gwägu terak kuŋatnaŋi nämo. Gwägu wakiinik api täŋpek yän nadänpän Poltä ŋode yäwetkuk;

¹⁰ ✧ Notnaye, in nadäwut! Näk nadätat, kadäni ŋodeta kunayän täkamän uwä gwägu terak bäräpi wakiinik api kaŋ-ahäne yäk. Tuŋum pena paorit ba äma ninin imaka, paotne yäk.

¹¹ Ude yäwänä komi äma täŋo intäjukun ämatä Pol täŋo man nämo nadäŋ imiŋkuk. Gäpe mähemi ukät gäpe täŋo watä äma unitäŋo nadäk ugän iwatkuk.

12 Tänpäkan iwän mänit tañi kadäni-ken gäpetä Lasea kome uken täga itnañi nämo bumik unita gäpe terak äma mäyap itkuño unitä kome u penpäñ ehutpen Finiks yotpärare kukta yänpän-nadänkuñ. Finiks yotpärare uwä Krit kome täño bure käda, pom täpuri täpuritä mänit kädet itpipiwani unita u kukta nadänkuñ.

Mänit pähap kubä piñkuk

13 Eruk mänit bure käda äbuk. Mänit uwä kehäromi-inik nämo unita kome yänkuñ-ken u täga kune yän nadänpäñ eruk gäpe yen topuño uwä pirärenpäñ Krit gägäni kädagän kuñkumän.

14 Upänkan kuñtäkäna mänit kehäromi kubä wäpi Käpmäk Käda Mänit unitä käpmäk käda äbuk.

15 Äbä piñ-iwat-pewän gäpe siwongän kunayän nadänkumäño ude täga nämo kuñkuk. Uruñ käda kuñkuk. Siwoñi kukta täñburut tawä wañtäko gäpeta watä epän penpäñ jop irirä mänittä tänyäkñat yäpmän kuñkuk.

16-17 Tänyäkñat yäpmän kuman gwägu bämopi-ken kome täpuri kubä wäpi Kauda u bure kädagän kuñkumän. Kome unitä mänit kädet itpipiñirän eruk gäpe täpuri gäpe tañitä bok wädän yäpmän kuñarani u wädän pewä äbäktä pipiri pähap kubä täñkä eruk wädänpena äbänä gäpe täño epän ämatä wädän päbä gäpe tañi terak punin topuñ. Ude täñkan gäpe tañitä imärek yänpän yen ätu topmän täpäneñkuñ. Ba gäpetä Afrika kome dubin mobä jirañ ume gänañ kábop itkuño uterak döpän yewäpäñ irek yän nadänpäñ umuntañkuñ. Unita gäpe täño tek wädänpewä äpäñirän mänit täño gärip terak kuñkumän.

18 Kuñtäkäna kome bipuk. Bipuko yäñejirän mänit pähap piäñpewän gwägu wakiinik tokäirirän eruk, gäpe täño epän ämatä tuñum ätu butuñpäñ gwägu gänañ ureñ täñpä äpmonkuñ.

19 Äneñi kuñitna kome bipuko yäñejirän epän ämatä gäpetä iniken tuñum tuñum butuñpäñ ureñ täñpä gwägu gänañ äpmonkuñ.

20 Kepma bipani mäyap kome dapuri ba guk täga nämo yabäñkumäñ. Mänit pähap unitä piäñkañ nin yäpmäñpäñ ño peñpeñ täñkuk. Ude täñtäyon ñode nadäñkumäñ; Nin ñode täkamäñ ñowä kuduñtagän paotnayäñ yäñ nadäñkumäñ.

21 Ude täñkañ kepma mäyapta ämatä ketem nämo nañkuño unita mäden, eruk Poltä äma päke itkuño u bämopi-ken aku itpäñ ñode yäwetkuk; Notnaye, in näkño man iwatpäñ Krit kome nämo peñpeñ äbumäñ yäwänäku bäräpi ñode nämo kañ-ahäkäne yäk. Ba imaka tuñum tuñum ñode nämo ureñ täna äpmokäneñ yäk.

22 ✧ Upäñkañ näk ñode täwetat; In bänep pidäm nadäkot yäk. Imata, äma notninpak kubä nämo api pena datneñ yäk. Gäpe-tägän api wawek yäk.

23 Näk Anutu bureni täño äbotken nanik. U iniñoret täyat yäk. Anutu unitäño añeronitä bipani ahäñ namiñpäñ ñode näwerak;

24 ✧ Pol, gäk nämo umuntäwen yäk. Gäkä Sisa injamiken kukta imaka kubätä kädet täga nämo api täñpipiwek yäk. Anututä nadäñ gamiñpäñ äma gäpe terak itkañ ño kumän gäk ketka terak ganiñ kiretak yäk. Unita kubä täga nämo api pewi darek yäk.

25 Anerotä man ude näwerako unita notnaye, bänep oretoret pähap nadäkot! Näk Anututa nadäkinik ñode täyat; Imaka näwerako udegän api täñpek.

26 ✧ Upänkañ jop iritna mänittä piänpewän gäpe kome täpuri kubä gwägu bämopi-ken u gägäni-ken päñku api wañpäñ irek yäk.

27 Eruk kepma 14 ude tärenjirän bipani uken mänit tañitä piänpewän gwägu tañi wäpi Meditere-nian u bämopi-ken orañtäñ kuñatkumäñ. Eruk, bipani bämop keräp tañirän gäpe täño epän ämatä gäpe gägäni-ken käwep äbatak yän nadänkuñ.

28 Ude nadänpäñ gwägu käronjini kañpäñ nadäka yen pewä äpmonjuk. Ude tänpän kañkuñ; Gwägu täño käronjini 40 mitas ude. Eruk ätukät kuñpäñä yen äneñi pewä äpmonpänä gwägu täño käronjini 30 mitas ude kañkuñ.

29 Ude kañpäñ gäpetä päñku mobä terak yäput wekwek yänpäñ umuntañkuñ. Unita gäpe inñit täpänewani yaräbok-yaräbok tewä äpmonjuk. Ude täñkañ kome bäräñeñ yänewän yän yänkañ yänapik epän täñkuñ.

30 Tänpäkañ gäpe täño epän äma ätu gäpe penpen kuna yänpäñ gäpe täpuri ukeño pewä äpmonjuk. Täñkañ gäpe inñit täpänewani ätu pewä äpmokañ yän nadäwut yänkañ jop ude täñ-nikñatkuñ.

31 ✧ Täñirä yabänpäñ Poltä komi ämakät intäjukun ämani ñode yäwetkuk; Äma ño gäpe terak bok nämo itnero uwä in kumän-tagän täga paotneñ! yäk.

32 Ude yäwänä komi ämatä gäpe täpuri täño yen madän täkñeñpewä gwägu terak mañirän orañ

yäpmän kuṅkuk.

³³ Eruk, kome nämo yäñeñirän äma gäpe terak itkuṅo unitä ketem naṅput yäñpän Poltä man ṅode yäwetkuk; Kadäni käronji säkgämän nämo it yäpmän äbänkaṅ ketem nämo naṅkuṅ yäk. Nakta jop kepma bipani 14 ude iran yäk.

³⁴ ✧ Unita ṅode peṅ täwetat; Ketem ätu naṅpän täpänewut yäk. Nadäkaṅ? In kubätä jibi täpuri kubä nämoinik yäpayän yäk. In kumän-tagän täga itnayän.

³⁵ ✧ Ude yäñpän käräga kubä yäpmänpän äma itkuṅo u inamiken Anutu bänep täga man iwetkan tokätpän naṅkuk.

³⁶ Ude täñirän äma päke u, unita nadäwä tägawäpän ketem ätu udegän yäpmänpän naṅkuṅ.

³⁷ Täñpäkaṅ äma gäpe terak itkumänjo u 276 ude.

³⁸ Ketem naṅpä tägawäpän eruk gäpetä pidäm tawän yäñpän ketem yäk ätu itkuṅo u gwägu gänaṅ ureṅ täñpä kuṅkuṅ.

Gäpe waṅkuk

³⁹ Eruk yäñeñirän gäpe täño epän ämatä kome gwägu gägäni-ken u kaṅkuṅo upänkaṅ kome udeken yän nämo nadänkuṅ. Täñpäkaṅ kome kubä gäpetä täga äronaṅi bumik kaṅpän gäpe u täga käwep yäpmän päñku pene yän nadänkuṅ.

⁴⁰ Ude nadänpän gäpe injit täpänewani täño yeni madänpän gwägu gänaṅ ugän peṅkaṅ yen gäpe injit iwarani täñkehärom takta topuṅo u imaka, madän täkñeṅkuṅ. Ude täñkaṅ gäpe täño tek äneñi

pirärenkuṅ. Ude tänpēna mänittä piānpewān gāpe gwāgu gāgāni-ken kwān yāṅ nadāṅkaṅ tāṅkuṅ.

⁴¹ Ude tänpākaṅ upāṅkaṅ gāpe kuṅkā gāgāni-ken nāmo ahāṅkaṅ mobā jiraṅ ume gānaṅ kābop itkuṅo uterak pāṅku dāpān yewāpāṅ itkuk, tāga kunaṅi nāmo. Täṅirān gwāgu tokātpāṅ gāpe mādeni dāpmāṅ āreyāṅ tänpān kuṅkuṅ.

⁴² Ude täṅirān komi āmatā āma komi yotken irani unitā akumaṅ paotpeṅ kuneṅ yāṅ nadāṅpāṅ kumāṅ-kumāṅ dāpmākta nadāṅkuṅ.

⁴³ Upāṅkaṅ intājukun āmani Julius unitā Poltä paotta bitnāṅpāṅ yāniṅ bitnāṅkuk. Yāniṅ bitnāṅpāṅ yāwetkuk; Āma gwāgu oraṅpāṅ nadāwani uwā gwāgu gānaṅ intājukun tubāpeṅpeṅ kukṅi udude kaṅ kut yāk.

⁴⁴ ✧ Täṅirā ātuwā gāpe tāṅo päya kujat morāk-morāk itkaṅ ṅo yāpmāṅkaṅ gwāgu gānaṅ tubāpeṅkaṅ uterak kukṅi udude kaṅ kut yāk. Ude yāwānkaṅ Juliustā yāṅkuko udegān täṅpeṅ kukṅi udude kuṅ moreṅkumāṅ. Tänpākaṅ notninpak kubā nāmo tena datkuk.

28

¹ Eruk gāgāni-ken udude kudup säkgāmān ahāṅ moreṅpāṅ ṅode kaṅpāṅ nadāṅkumāṅ; ṅo gwāgu bāmopi-ken kome tāpuri wāpi Malta. ² ✧ U iritna kome māhemtä säkgāmān kubā tāṅ nimiṅkuṅ. Iwān mānit bumta täṅirān kome māhemtä kādāp ijiṅpāṅ yāṅnikṅat pāṅku nipmaṅpā āṅāriṅpāṅ kom taṅkumāṅ.

✧ **27:44:** Apos 27:22-25 ✧ **28:2:** 2Ko 11:27

³ Tāŋkaŋ Poltä kädäp ätukät yäpmāŋ pābā pewān ijiŋkuŋ. Kädäp yäpmāŋ äbuko u gānaŋ gāmok kubā parirān nāmo kaŋkaŋ pewān jiwākaŋ komi nadāŋpāŋä äbāmaŋ pābā Pol kerī-ken iŋgāmān pewāpāŋ itkuk.

⁴ Tāŋirān āmawebe u naniktä gāmoktä Pol kerī-ken iŋgāmān pewāpāŋ irirān kaŋpāŋ ini-tägān nāwetgāwet ŋode tāŋkuŋ; U kawut! yāk. Äma ŋowä äma dāpani kāwep! Gwāgu gānaŋ nāmo kumako unita anutunin Yäpmāŋ Daniwanitā nāmo kaŋ-korewayāŋ yāk.

⁵ ✧ Upāŋkaŋ Poltä gāmok u kwarut maŋpān kädäp gānaŋ āpmonpānkaŋ kāyām ba bārāpi kubā nāmo ahāŋ imiŋkuk.

⁶ Ämawebe Pol gupi maŋpān akwān kāna yāŋkaŋ, ba kumāŋpāŋ maŋ parān kāna yāŋkaŋ irā waŋkuŋ. Pol gupi-ken imaka kubā nāmo ahāŋirān kadāni kāroŋi irā wawāpāŋ yāŋkuŋ; Wāra! Ŋowä anutu kubā! yāk.

⁷ Kome yotpārare itkuŋo u dubini-ken uwä kome täpuri itkuk. Kome uwä Malta tāŋo watä intājukun äma wāpi Publius unitāŋo. Äma unitā nimagut yäpmāŋ ini yotken pāŋku nipmaŋpāŋ kepma yarākubā udetā watä säkgāmān it nimiŋkuk.

⁸ Tāŋkaŋ Publius nani uwä kāyām pāhap ŋode tāŋkuk; Gup kädäp kädäp ba terak tākgān tāŋkuk. Tāŋirān Poltä dubini-ken kuŋpāŋä Anutu-ken yāŋapik man yāŋpāŋ kerī gupi terak peŋirān uterakgān tāgaŋkuk.

⁹ Ude tāŋirān kāyām ikek kome u nanik ätutä biŋam u nadāŋpāŋ Pol-kengān äbāŋirā u imaka,

yäpän tägawäpäñ yepmak täñkuk.

10 Täñpäkañ kome u naniktä imaka imaka säkgämän täñ nimik täñkuñ. Säkgämän täñ nimiñpäñ kunayäñ täñitna kädetta imaka, täñkentäñ nimiñkuñ.

Pol kuñatkä Rom kome ahäñkuk

11 Kome ugän komepak yaräkubä ude itna tärewäpäñ Aleksadria nanik gäpe kubä terak äronkumäñ. Gäpe uwä kome ugän it yäpmäñ kuñirän mänit kadäni tärenkuk. Gäpe u injami terak anutu jopi kubä wäpi Sus, unitäño nanaki yarä täño wäranitä itkumän.

12 Uterak äronpeñ kumañ päñku Sirakus yotpärare-ken ahäñpäñ kepma yaräkubä ude itkumäñ.

13 Itna tärenjirän Sirakus peñpeñ kumañ yotpärare kubä wäpi Rekiüm u ahäñkumäñ. Ahäñpäñ patkumäño yäñewänä mänit bure kända naniktä piäñirän kome u peñpeñ kuñkumäñ. Kuñtängän kepma yaräkubä uken kome kubä wäpi Puteoli ahäñkumäñ.

14 Yotpärare uken äbot täñpani ätu yabäñ ahäñkumäñ. Yabäñ ahänakañ ukät penta itta niwet yabäñkuñ. Täñkañ kepma 7 ude ukät itkumäñ. Itna tärenjirän yepmañpeñ ninin kuroñ kuñkä eruk Rom yotpärare tañi pähap u dubin ahäñkumäñ.

15 Rom nanik äbot täñpani unitä ninta äbäkañ yäñ biñam nadäñpäñä kädet miñin nibäñpäñ nimagut-nayäñ äbuñ. Äbäñpäñ kome kubä wäpi Apius täño käbeyä bägup, ba Äma ban nanik yepmañpani yot yaräkubä itkuñ-ken uken nibäñ ahäñkuñ. Nibäñ

ahäwäkaŋ Poltä yabäŋpäŋ bänep oretoret pähap nadäŋpäŋ Anutu bänep täga man iwetkuk.

16 ✧ Eruk Rom yotpärare äronakaŋ Rom gapmantä Pol nadäŋ imiŋpäŋ yot inigän kubä iniŋ kireŋkaŋ komi äma kubä watäni irekta teŋkuk.

Rom kome Jesu täŋo manbiŋam yäŋahäŋkuk

17 ✧ Eruk, Pol Rom kome ahäŋpäŋ kepma yaräkubä ude itkaŋ Juda täŋo äma ekäni ekänita yäŋpewän äbuŋ. Äbä käbeyä täŋ irirä man ŋode yäwetkuk; Notnaye, näk imaka waki kubä äbotniye täŋo wäpi yäpmäŋ äpäkta nämo täk täyat, ba äbekniye oraniye täŋo täktäk kädet u iwatta nämo yäjiwät tak täyat. Ude nämo täk täyat upäŋkaŋ Jerusalem komi yotken nepmaŋpä Rom gapman keru terak itkut.

18 ✧ Täŋpakaŋ Rom gapmantä näkŋo man u yäpmäŋ daniŋpäŋ kawänä näk imaka waki kubä kumäkta biŋam nämo täŋkut. Unita nanin kireŋpewän jop äpämaŋ kukta nadäŋkuŋ.

19 ✧ Upäŋkaŋ Juda naniktä man u utkuŋ. Unita jide täŋpet yäŋ nadäŋpäŋ ŋode yäŋkut; Sisatä ini näkŋo man yäpmäŋ daniŋpäŋ kaŋ kawän yäŋ yäŋkut. Täŋ, man uwä Juda notnaye manken yepmakta yäŋpäŋ nämo yäŋkut.

20 ✧ Eruk notnaye, mebäri imata ŋo äbätat yäŋ täwerayän yäŋpäŋ inta yäŋpewa äbäkaŋ. Nadäkaŋ? Näk imaka u Isrel ämawebe nintä kakta itsämäŋpäŋ kuŋatkumäŋ unita nadäkinik täyat yäk. Mebäri unitagän yäŋpäŋ topmäk-topmäkken ŋo itat yäk.

✧ **28:16:** Apos 24:23 ✧ **28:17:** Apos 25:8 ✧ **28:18:** Apos 26:31

✧ **28:19:** Apos 25:11 ✧ **28:20:** Apos 24:15; Apos 26:6-7

21 Yäwänä ñode iwetkuñ; Judia nanik äma ätutä gäka manbiñam kubä nämo pewä yäpmäñ äbuñ. Ba Juda notniye kubätä gäka man waki kubä nämo päbä niwetkuk yäk.

22 ✧ Upänkañ gäkña u ba unita nadäk täyan u yänahänjiri nadänayän yäk. Imata, nin ñode nadäkamän; Juda äbot bämopnin-ken äbot kodaki ude ahänkuño unita ämawebe komeni komenitä yänpäñ-yabän yawat täk täkañ yäk.

23 Ude yänpäñ eruk käbeyä äneñi täkta kepma kubä iwoyänkuñ. Eruk kepma iwoyänkuñ-ken uken ämawebe bumta yot Poltä itkuk-ken ugän äbä itkuñ. Äbä iräkañ tamimañtä päñku bipäda käron päke uwä Poltä Anututä intäjukun itkañ yabän yawat epäni täk täyak unitäño manbiñam yänahänpäñ yäwet yäpmäñ kuñkuk. Jesuta nadäkinik täñ imut yänpäñ ehutpäñ manbiñam ätu Moses täño бага man ba man profettä kudän täwani nadäwä tumäkta uterak yäwetpäñ yäwoñärenkuk.

24 Yänirän äma ätutä nadänpäñ Pol man siwoñi yäyak yän nadänkuñ. Täñ, ätutäwä unita nadäkinik nämo täñ iminkuñ.

25 ✧ Ude tänpän ini-tägän man wärät-wärät yäntän kuñkä akumañ kunayän täñkuñ. Akumañ kunayän täñirä Poltä pengän ñode yäwetkuk; Kudupi Munapiktä äbekjiye orajiyeta yänpäñ profet Aisaia u meni terak man bureni ñode yänahänkuk;

26 *Gäk ämawebe äbot uken kuñkañ man ñode*

yāḡahāḡpāḡ yāwet;
*Manbiḡam kadāni kadāni nadānayāḡ tākaḡ
 upāḡkaḡ unitāḡo mebāri nāmoinik api nadāwā
 tumneḡ.*

*Ba dapun kāroḡ tāḡ yāpmāḡ kunayāḡ tākaḡ
 upāḡkaḡ imaka bureni kubā nāmo api kaḡpāḡ
 nadāneḡ.*

27 *Nāmo, āmawebe uwā bānepi ukāt-pipiwani unita
 jukuni pik tāḡirā man nāmo nadāk tākaḡ, ba
 dapuri imaka, tāḡpipiḡkaḡ.*

*Ijiwā kwāpāḡ imaka u kaḡpāḡ mebārini kaḡpāḡ
 nadāwā tumbāpāḡ uyaku bānepi āyāḡutpeḡ
 nākken ābāḡirā nākā āneḡi yāpa tāḡakāneḡ.
 Upāḡkaḡ nāmo! **Ais 6:9,10***

28-29 ✧ Poltä ude yāḡpāḡ ḡode yāḡgān tāḡkuk; Juda
 āma in, ket ḡode nadāwut; Anututā yāpātāḡak epān
 tāḡkuko uwā ḡuḡ ābotta biḡam tāyak yāk. Unitā man
 u nadāḡpāḡ nadākinik api tāneḡ! yāk.

30 ✧ Tāḡpākaḡ Rom kome uken Poltä yot kubāta
 ḡwāki peḡkaḡ pat tāḡkuko ukengān it yāpmāḡ
 kuḡirān obaḡ yarā tāḡkuk. Ude tāḡkaḡ āmatā
 kānayāḡ ābāḡirā yabāḡkaḡ ābākotḡān yāḡpāḡ
 yāmagut tāḡkuk.

31 ✧ Yāmagut pābā yepmaḡpāḡ Anututā intājukun
 itkaḡ yabāḡ yāwat epāni tāk tāyak unita, ba Ēkāni
 Jesu Kristo tāḡo manbiḡam u yāwetpāḡ yāwoḡārek
 tāḡit tāḡkuk. Man u yāḡahākta umun kubā nāmo
 nadāḡkuk, ba āma kubātā nāmo iniḡ bitnāḡkuk.
 Ugān.

✧ **28:28-29:** Sam 67:2; Luk 3:6; Apos 13:46, 18:6 ✧ **28:30:** Apos
 28:16 ✧ **28:31:** Apos 28:23

Tuma-Irumu
The New Testament and portions of the Old Testament
in the Tuma-Irumu Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela Olpela Testamen long
long tokples Tuma-Irumu long Niugini

copyright © 1997, 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuma-Irumu

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-05-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 3 May 2025 from source files dated 3 May 2025

914cbf46-f59a-54d1-b209-0f763534edb5